

اکونامه

تحلیلی فرهنگی اجتماعی

مؤسسه فرهنگی اکو

ECO CULTURAL INSTITUTE
Headquarters - Tehran

مسجد امام علی (علیه السلام)، مزار شریف، افغانستان

شماره ۰۵ - بهمن ماه ۱۴۰۴

اکونامه

ماهنامه الکترونیک بازتاب رویدادهای فرهنگی و تعاملات منطقه‌ای حوزه اکو

سال نخست، شماره ۰۵ - بهمن‌ماه ۱۴۰۴

بام مشترک فرهنگ، نبض تمدن خاور زمین

مؤسسه فرهنگی اکو (ECI)، قلب تپنده سازمان همکاری اقتصادی (ECO) است؛ جایی که اقتصاد به پژوهش فرهنگ پیوند می‌خورد. این مؤسسه نه یک دیوار، بلکه پلی میان ده ملت کهن، بر فراز تاریخ، زبان، هنر و اندیشه می‌باشد.

در این بام مشترک، فرهنگ نه در مرزها محدود می‌شود و نه در زمان فرسوده؛ بلکه زنده و جاری است، و در گفت‌وگوی تمدن‌ها نفس می‌کشد. ما حافظان حافظ، راویان رودکی، و هم‌نفس با مولانا هستیم؛ در جغرافیایی که از کوه‌های آناتولی تا دشتهای خراسان امتداد دارد.

مؤسسه فرهنگی اکو، با رسالت گسترش همدلی فرهنگی، بستری برای تبادل هنری، پژوهش‌های تاریخی، و خلق روایت‌های نو از میراث کهن فراهم می‌آورد. اینجا، فرهنگ نه گذشته‌ای دور، بلکه آینده‌ای مشترک است.

با کمال مسرت، انتشار ماهنامه اکونامه را به عنوان گامی نوین در راستای تقویت پیوندهای فرهنگی، هنری و فکری میان کشورهای عضو اکو اعلام می‌داریم. این نشریه، بستری پویا برای بازتاب غنای تمدنی و فرهنگی منطقه اکو فراهم می‌آورد و با هدف معرفی میراث مشترک، ترویج گفت‌وگو و هم‌افزایی میان ملت‌هایی که تاریخ، ارزش‌ها و آرمان‌های مشترک دارند، طراحی شده است. مؤسسه فرهنگی اکو بر این باور است که شناخت متقابل، احترام به تنوع فرهنگی و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای، پایه‌های صلح، همزیستی مسالمت‌آمیز و توسعه پایدار را استوار می‌سازد.

اکونامه نه تنها رسانه‌ای برای انعکاس فعالیت‌ها، برنامه‌ها و ابتکارات مؤسسه فرهنگی اکو است، بلکه فضایی برای تعامل دوسویه با مخاطبان فرهیخته خود ایجاد می‌کند. ما از اندیشمندان، هنرمندان و دوستداران فرهنگ دعوت می‌کنیم تا با ارائه دیدگاه‌ها، تجربیات و پیشنهادها، در غنابخشی به محتوای این نشریه و تقویت شبکه‌ای از هم‌اندیشان و خلاقان منطقه مشارکت فعال داشته باشند. این تعامل، به‌عنوان نیروی پیش‌برنده، به پیوند هرچه عمیق‌تر ملت‌های منطقه یاری می‌رساند.

این نشریه، با نگاهی به آینده، بستری برای گفت‌وگوهای سازنده و همکاری‌های پایدار فراهم می‌آورد تا از این رهگذر، شاهد شکوفایی فرهنگی و تقویت دوستی‌های دیرپا در منطقه اکو باشیم.

مؤسسه فرهنگی اکو، با تعهد به این چشم‌انداز، از همه شما دعوت می‌کند تا در این سفر فرهنگی همراه ما باشید و با مشارکت فعال خود، به غنای این حرکت جمعی بیفزایید. باشد که اکونامه به‌عنوان پلی میان قلب‌ها و اندیشه‌ها، نقشی ماندگار در تقویت همبستگی فرهنگی منطقه ایفا نماید.

مؤسسه فرهنگی اکو

فصل اول.....	۱۵
معرفی میراث فرهنگی ملموس و ناملموس کشورهای عضو اكو.....	۱۵
افغانستان.....	۱۶
قابلی پلو - غذای ملی افغانستان.....	۱۶
دریاچه بند امیر- شگفتی طبیعی افغانستان.....	۱۷
جنگ خروسها در افغانستان.....	۱۸
بادبادک بازی در افغانستان.....	۲۰
انگور هرات.....	۲۲
جمهوری آذربایجان.....	۲۴
کاخ شیروانشاهان.....	۲۴
دوش بره.....	۲۶
دریاچه گوی گول.....	۲۷
ایران.....	۳۰
هنر معرق کاری در ایران.....	۳۰
تخت سلیمان؛ میعادگاه باستانی آب و آتش.....	۳۲
هنر کاشی کاری؛ تجلی رنگ و نور در کالبد معماری ایران.....	۳۴
یوزپلنگ ایرانی؛ تندیس زنده بیابان های شرق	
.....	۳۶
سفره ایرانی؛ هنر و اصالت نان های سنتی.....	۳۷
قزاقستان.....	۳۸
واکاوی هنر ساخت و صدای سازهای باستانی قزاقستان.....	۳۸
دریاچه کابندی؛ جنگل زمردین در آغوش کوهستان.....	۴۰
آیین شکار با عقاب طلایی؛ حماسه مشترک انسان و آسمان.....	۴۲
پایگاه فضایی بایکونور؛ میراث علمی در کرانه جاده ابریشم.....	۴۳
قورقوت آتا؛ حماسه جاویدان قزاقستان و میراث مشترک جهانی.....	۴۴
قرقیزستان.....	۴۶
مناره بورانا؛ میراث درخشان تمدن قراخانی.....	۴۶
هنر ایچک؛ تجلی منزلت و هویت در پوشش قرقیز.....	۴۷
کانیون افسانه؛ سمفونی فرسایش در ساحل ایسیک کول.....	۴۸

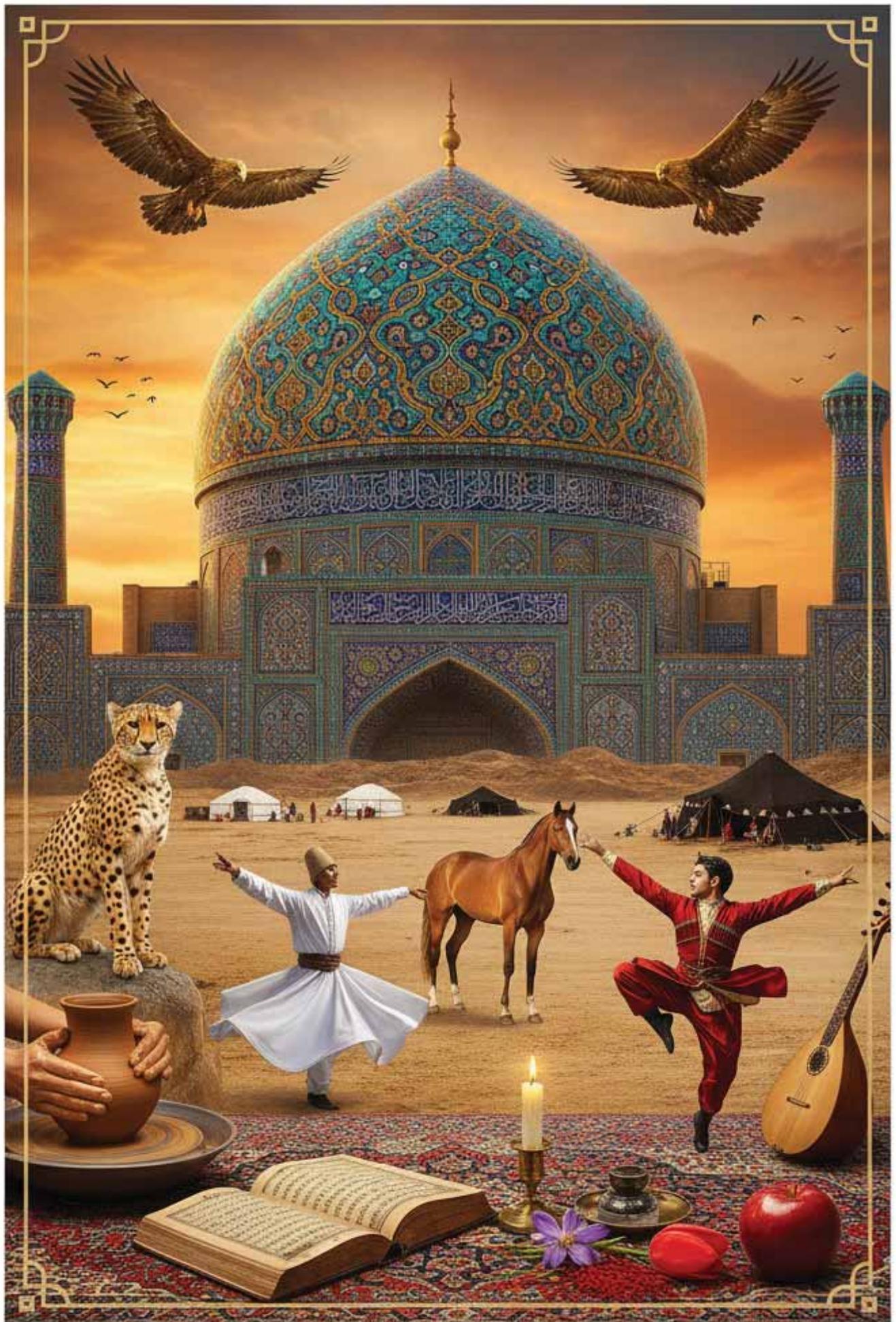
- ۵۱.....سنگ‌نگاره‌های سایمالو تاش؛ بزرگترین نگارخانه صخره‌ای جهان
- ۵۲.....پاکستان
- ۵۲.....قوالی؛ طنین عشق الهی و میراث صوفیانه در پاکستان
- ۵۳.....رازهای مکتوم؛ سفری به دنیای هنر و صنایع دستی پاکستان
- ۵۵.....میراث طبیعی: دره «هونزا»؛ بهشت جاویدان بر فراز قراقرم
- ۵۶.....تاجیکستان
- ۵۶.....سرازم؛ خاستگاه تمدن و شهرنشینی در ورارود
- ۵۷.....پنج‌رود؛ آرام‌جای پدر شعر فارسی
- ۵۸.....اسکندرکول؛ نبض فیروزه‌ای در آغوش کوهستان فان
- ۶۰.....ترکیه
- ۶۰.....کشتی پهلوانی قیرق‌پینار؛ کهن‌ترین نبرد تن‌به‌تن جهان
- ۶۱.....درین‌کویو؛ نبوغ تمدن در اعماق زمین
- ۶۲.....زبان پرندگان؛ میراث شنیداری در روستای «کوش‌کوی»
- ۶۳.....سنت «کچه‌بافی»؛ نمدمالی باستانی در تایره
- ۶۴.....فرهنگ و سنت قهوه ترک؛ پیاله‌ای از دوستی و پیش‌گویی
- ۶۶.....ترکمنستان
- ۶۶.....کاروانسرای آقچه‌قلعه
- ۶۷.....اشکله؛ سوپ سنتی و نماد هویت غذایی ترکمن‌ها
- ۶۸.....شتر: میراث بومی ترکمنستان
- ۶۹.....رقص گوروگ: آیین سنتی ترکمن‌ها
- ۷۰.....شکوه تمدن در کرانه جاده ابریشم؛ از قلعه‌های پارتی تا گنبد‌های سلجوقی
- ۷۲.....ازبکستان
- ۷۲.....اطلس و ادرس؛ هنر ابریشم‌بافی در دره فرغانه
- ۷۳.....آیین «گپ»؛ شبکه اجتماعی سنتی در چای‌خانه‌های ورارود
- ۷۴.....قلعه‌های افسانه‌ای «خوارزم»؛ پاسبانان باستانی آمودریا
- ۷۵.....توپراق‌قلعه؛ دژ اخترشناسان و آیین «نذر برای باد»
- ۷۵.....کارد چوست؛ تیغه‌ای برای محافظت و تعویذ
- ۷۶.....میراث مشت‌ترک

۷۶	دریای مازندران؛ پیوندگاه تمدنی و بستر همگرایی فرهنگی ملل اکو.....
۷۸	آب نهفته در دل خاک؛ حماسه قنات در ایران و پهنه اکو.....
۸۰	زبان بی‌مرز روح: موسیقی عرفانی و نقش آن در دیپلماسی فرهنگی منطقه اکو.....
۸۲	معرفی کتاب.....
۸۲	معرفی «درخت کلمات».....
۸۴	شخصیت برجسته.....
۸۴	ستاره‌شناس ری؛ عبدالرحمن صوفی و نقشه‌برداری از آسمان.....
۸۷	فصل دوم.....
۸۷	رویدادها و تازه‌های فرهنگی موسسه اکو.....
۸۸	دیدار رئیس موسسه فرهنگی اکو با وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی ایران.....
۸۹	دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس بنیاد سعدی.....
۹۰	دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی.....
۹۱	برگزاری نخستین نشست کارگروه بررسی آیین‌نامه کارکنان مؤسسه فرهنگی اکو.....
۹۲	دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با سفیر ترکمنستان.....
۹۲	دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران.....
۹۳	نشست ادبی نقد و بررسی کتاب «هزار مروارید» برگزار شد.....
۹۵	دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس دانشگاه هنر ایران.....
۹۶	حضور رئیس مؤسسه فرهنگی اکو در مراسم چهل و هفتمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی.....
۹۷	دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس و مدیران ارشد جهاد دانشگاهی.....
۹۸	بازدید مقامات عالی‌رتبه اکو از منطقه فرهنگی عباس‌آباد.....
۱۰۱	فصل سوم.....
۱۰۱	ویژه‌نامه.....
۱۰۳	افغانستان؛ یکی از خاستگاه‌های اصلی شعر فارسی.....
۱۱۲	هنر و معماری اسلامی در افغانستان.....
۱۱۲	معماری اسلامی و انطباق با مفاهیم دینی.....
۱۱۷	تداوم سنت‌های معماری پیشاسلامی.....
۱۱۷	دوره‌های شکوفایی معماری اسلامی.....
۱۱۸	هنرهای وابسته به معماری.....
۱۲۱	فصل چهارم.....
۱۲۱	رویدادها، برنامه‌ها و اخبار فرهنگی.....
۱۲۱	منطقه اکو.....
۱۲۲	گشایش نمایشگاه «امپراتوری نور» در موزه هنر اسلامی دوحه.....

- ۱۲۲.....بازگشایی مسیر مناره‌های مصلا‌ی هرات و چالش‌های حفاظتی
- ۱۲۲.....تاکید وزیر فرهنگ بر اهمیت ساحه باستانی مس عینک
- ۱۲۲.....همکاری ترکیه در دیجیتالی‌سازی سایت‌های تاریخی مزارشریف
- ۱۲۳.....درخشش برند آذربایجانی در هفته مد پاریس
- ۱۲۳.....رونمایی از کتاب هنری «میرزا قدیم ایروانی»
- ۱۲۳.....آماده‌سازی باکو برای فستیوال جهانی نوروز ۲۰۲۶
- ۱۲۴.....برگزاری چهل‌وچهارمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر و تأکید بر هویت ملی
- ۱۲۴.....درخشش گردشگری و صنایع دستی ایران در نمایشگاه بین‌المللی استانبول
- ۱۲۴.....برگزاری بیست‌وهفتمین جشنواره بین‌المللی قصه‌گویی به میزبانی اصفهان
- ۱۲۵.....پایان موفقیت‌آمیز هفته فرهنگ قزاقستان در دوحه
- ۱۲۵.....نمایش آثار «ژانوزاک موساپیر» در گالری اینکس مراکش
- ۱۲۵.....طنین «آوای فراتر از افق» در آلمانی و بازگشایی موزه کاستیف
- ۱۲۵.....بزرگداشت میراث حکیم احمد یسوی در ترکستان
- ۱۲۵.....رونمایی از پروژه‌ی دیجیتالی‌سازی نقشه‌های جاده ابریشم در آستانه
- ۱۲۶.....اجرای موزیکال بزرگ «سویمونکول» در فیلامونیک ملی بیشکک
- ۱۲۶.....برگزاری «روزهای سینمای قرقیز» در پایتخت قزاقستان
- ۱۲۶.....آماده‌سازی «بیشکک» برای میزبانی از جشنواره بهاره اکو
- ۱۲۷.....نشست مشترک برای حفاظت از میراث ملموس در مسیر جاده ابریشم
- ۱۲۷.....رونمایی از دیوان جدید اشعار کلاسیک قرقیز به زبان فارسی
- ۱۲۷.....احیای جشنواره کهن «باسانت» در لاهور پس از دو دهه
- ۱۲۷.....توافق راهبردی پاکستان و یونسکو برای صیانت از میراث تمدنی
- ۱۲۷.....گام نهایی برای تدوین و اجرای «سیاست ملی فرهنگ»
- ۱۲۷.....میزبانی لاهور از جشنواره بین‌المللی ادبیات ۲۰۲۶
- ۱۲۸.....آغاز فصل نوین همکاری‌های سینمایی تهران و دوشنبه با فیلم «کلام در راه»
- ۱۲۸.....دوشنبه؛ میزبان مجمع بین‌المللی «میراث مشترک جاده ابریشم»
- ۱۲۸.....بزرگداشت مفاخر ادبی در دانشگاه ملی تاجیکستان
- ۱۲۸.....استانبول؛ میزبان نمایشگاه بین‌المللی «رویاهای بی‌آوغلو»
- ۱۲۸.....پیوند سفر و هنر در فرودگاه بین‌المللی استانبول
- ۱۲۸.....افتتاح نمایشگاه هنرهای تزئینی دوران مغول در اسلام‌آباد
- ۱۲۹.....برنامه‌های تحولی موزه هنر مدرن استانبول
- ۱۲۹.....آماده‌سازی «قونیه» برای جشنواره‌های معنوی بهاره
- ۱۲۹.....برگزاری سمپوزیوم بین‌المللی «علی‌شیر نوایی و رنسانس شرق» در عشق‌آباد

- ۱۲۹.....پویایی صحنه هنری عشق‌آباد در آستانه فصل بهار.....
- ۱۲۹.....رونمایی از مرکز دیجیتال میراث اسب‌های «آخال تکه».....
- ۱۳۰.....درخشش صنایع دستی ازبکستان در بازار خلیج فارس.....
- ۱۳۰.....«حکمت»؛ محور نمایشگاه‌های بین‌المللی هنر ازبکستان در سال ۲۰۲۶.....
- ۱۳۰.....سمرقند؛ میزبان نشست یونسکو برای حفاظت از بافت تاریخی.....
- ۱۳۰.....بزرگداشت ۵۸۵مین سالگرد تولد «امیر علی شیر نوایی» در تاشکند.....
- ۱۳۰.....افتتاح نمایشگاه صنایع دستی «قالی‌بافی و سوزن‌دوزی» در شهر مرو.....
- ۱۳۳.....فصل پنجم.....
- ۱۳۳.....چشم‌انداز فرهنگی منطقه اکو:.....
- ۱۳۳.....برنامه‌ها و اخبار آتی.....
- ۱۳۴.....جشن گل سرخ مزارشریف.....
- ۱۳۴.....رقابت‌های نهایی بزرگشی سال نو.....
- ۱۳۴.....نشست مرمت بناهای جاده ابریشم:.....
- ۱۳۴.....فستیوال جاز بهاره باکو.....
- ۱۳۴.....نمایشگاه فرش‌های بهاری: موزه ملی فرش.....
- ۱۳۴.....جشنواره «نوروز تمدن‌ها» در تخت‌جمشید.....
- ۱۳۴.....اکوکمپ‌های نجومی در کویر مرکزی.....
- ۱۳۴.....نمایشگاه چیدمان‌های مدرن هفت‌سین.....
- ۱۳۴.....نمایشگاه مد و صنایع خلاق آلماتی.....
- ۱۳۵.....جشن ملی «نائوریز میرامی».....
- ۱۳۵.....کنسرت ارکستر ملی با ساز دومبرا.....
- ۱۳۵.....جشنواره اسب‌سواری نوروز در بیشکک.....
- ۱۳۵.....نمایشگاه فرش‌های نم‌دی (شیرداک).....
- ۱۳۵.....کنسرت حماسی ماناس خوانان.....
- ۱۳۵.....فستیوال شکوفه‌ها در باغ‌های شالیمار.....
- ۱۳۵.....کنفرانس بین‌المللی حفاظت از میراث در اسلام‌آباد.....
- ۱۳۵.....نمایشگاه عکس «تنوع تمدنی پاکستان».....
- ۱۳۵.....خجند؛ پایتخت جهانی نوروز ۲۰۲۶.....
- ۱۳۵.....مسابقات کشتی پهلوانی در دوشنبه.....
- ۱۳۶.....فستیوال تئاتر بین‌المللی آنکارا.....
- ۱۳۶.....جشنواره لاله‌های استانبول.....

- نمایشگاه هنر دیجیتال در استانبول مدرن..... ۱۳۶
- جشنواره اسب‌های آخال تکه..... ۱۳۶
- همایش علمی «رنسانس شرق» در عشق‌آباد..... ۱۳۶
- نمایشگاه قالی و سوزن‌دوزی مرو..... ۱۳۶
- جشنواره بزرگ «سومالک‌خوری» تاشکند..... ۱۳۶
- کنگره جهانی میراث ابن‌سینا در بخارا..... ۱۳۶
- جشنواره بین‌المللی موسیقی «ترانه‌های شرق»..... ۱۳۶

فصل اول

معرفی میراث فرهنگی ملموس و
ناملموس کشورهای عضو اکو

قابلی پلو - غذای ملی افغانستان

قابلی پلو (Kabuli Pulao) مشهورترین و نمادین‌ترین غذای سنتی افغانستان است که جایگاهی ویژه در فرهنگ غذایی این کشور دارد. این غذا که ریشه آن به آشپزی دربارهای تاریخی افغانستان بازمی‌گردد، امروزه در مهمانی‌ها، جشن‌ها و مناسبت‌های رسمی به‌عنوان غذای اصلی سرو می‌شود و نمادی از مهمان‌نوازی مردم افغانستان به شمار می‌رود.

قابلی پلو از ترکیب برنج دانه‌بلند معطر، گوشت بره یا گاو، هویج خلال‌شده، کشمش، بادام و ادویه‌های ملایم تهیه می‌شود. یکی از ویژگی‌های برجسته این غذا، تعادل ظریف میان طعم‌های شیرین و شور است؛ هویج و کشمش طعمی ملایم و شیرین ایجاد می‌کنند که با عطر ادویه‌هایی مانند هل، زیره و دارچین تکمیل می‌شود.

فرآیند تهیه قابلی پلو چندمرحله‌ای و دقیق است. ابتدا گوشت با پیاز و ادویه‌ها به آرامی پخته می‌شود تا نرم و خوش طعم گردد. سپس برنج نیم‌پز شده و همراه با گوشت و مخلوط هویج و کشمش لایه‌بندی می‌شود و در نهایت با روش دم‌کردن سنتی، عطر و طعم مواد به‌طور کامل در هم می‌آمیزد. نتیجه نهایی غذایی معطر، رنگارنگ و مقوی است که نشان‌دهنده مهارت آشپزی سنتی افغانستان است.

قابلی پلو علاوه بر ارزش تغذیه‌ای، از نظر فرهنگی نیز اهمیت دارد؛ این غذا نماد پیوندهای خانوادگی، مهمان‌نوازی و سنت‌های دیرینه آشپزی در افغانستان محسوب می‌شود و یکی از شناخته‌شده‌ترین عناصر هویت فرهنگی این کشور در سطح بین‌المللی است.

از منظر زیست‌محیطی، بند امیر زیستگاه گونه‌های متنوعی از پرندگان، ماهی‌ها و گیاهان کوهستانی است و نقش مهمی در حفظ تنوع زیستی منطقه ایفا می‌کند. همچنین این منطقه از نظر فرهنگی و گردشگری نیز اهمیت دارد و سالانه میزبان هزاران بازدیدکننده داخلی و خارجی است.

بند امیر نه تنها یک میراث طبیعی ارزشمند، بلکه نمادی از ظرفیت‌های گردشگری پایدار افغانستان محسوب می‌شود و نقش مهمی در معرفی زیبایی‌های طبیعی این کشور به جهان دارد.

دریاچه بند امیر - شگفتی طبیعی افغانستان

دریاچه‌های بند امیر (Band-e Amir National Park) مجموعه‌ای از شش دریاچه طبیعی هستند که در استان بامیان در ارتفاعات مرکزی افغانستان قرار دارند و نخستین پارک ملی رسمی این کشور به شمار می‌روند. این مجموعه دریاچه‌ها در میان رشته‌کوه‌های هندوکش واقع شده و به دلیل رنگ آبی فیروزه‌ای خیره‌کننده و ویژگی‌های زمین‌شناسی منحصر به فرد، یکی از مهم‌ترین جاذبه‌های طبیعی افغانستان محسوب می‌شود.

دریاچه‌های بند امیر از طریق سدهای طبیعی سنگ آهکی (تراورتن) شکل گرفته‌اند که طی هزاران سال در اثر رسوب کربنات کلسیم ایجاد شده‌اند. این فرآیند زمین‌شناسی سبب به وجود آمدن دیواره‌ها و آبشارهای طبیعی شده است که دریاچه‌ها را از یکدیگر جدا می‌کند. رنگ خاص آب این دریاچه‌ها به دلیل شفافیت بالا و وجود مواد معدنی در نور خورشید جلوه‌ای چشمگیر ایجاد می‌کند.

جنگ خروس‌ها در افغانستان

این رقابت‌ها علاوه بر جنبه سرگرمی، در برخی مناطق به بخشی از اقتصاد محلی تبدیل شده است. جنگ خروس‌ها نمایانگر فرهنگ روستایی، تعامل اجتماعی و آیین‌های محلی است و بخشی از میراث فرهنگی ناملموس مردم افغانستان به شمار می‌رود.

جنگ خروس‌ها، که در افغانستان به عنوان یک سنت محلی و فرهنگی شناخته می‌شود، یکی از قدیمی‌ترین سرگرمی‌ها و رقابت‌های مردمی است که در مناطق روستایی و برخی شهرها برگزار می‌شود. در این مسابقات، خروس‌ها پس از آموزش و پرورش ویژه توسط صاحبانشان، در میادین باز با یکدیگر به رقابت می‌پردازند و مهارت، چابکی و استقامت آن‌ها تعیین‌کننده برنده است.

بادبادک‌بازی در افغانستان

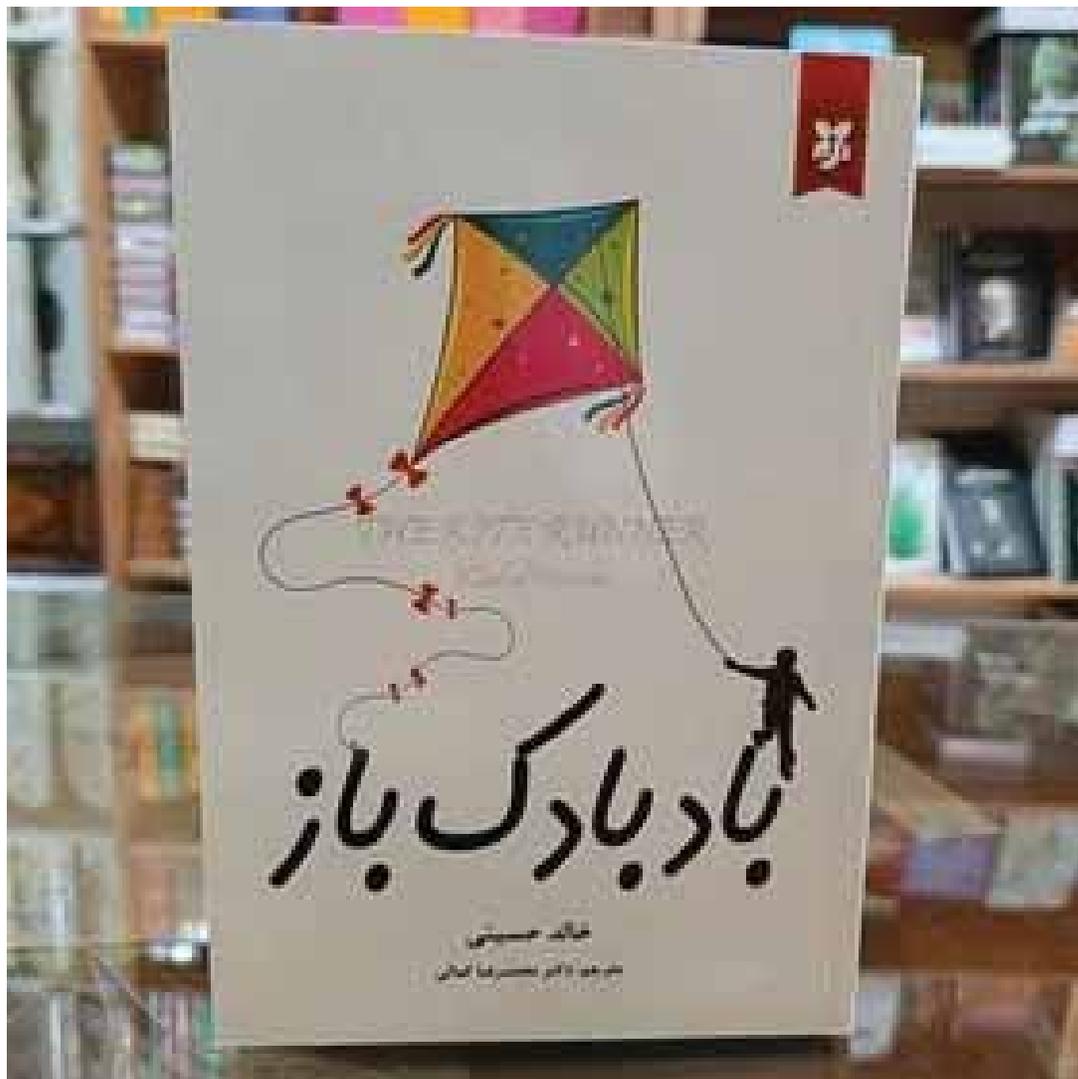
یکی از آیین‌های مهم این بازی، تلاش برای قطع کردن نخ بادبادک‌های رقیب در آسمان است که به «جنگ بادبادک‌ها» معروف است و مهارت فردی را برجسته می‌کند.

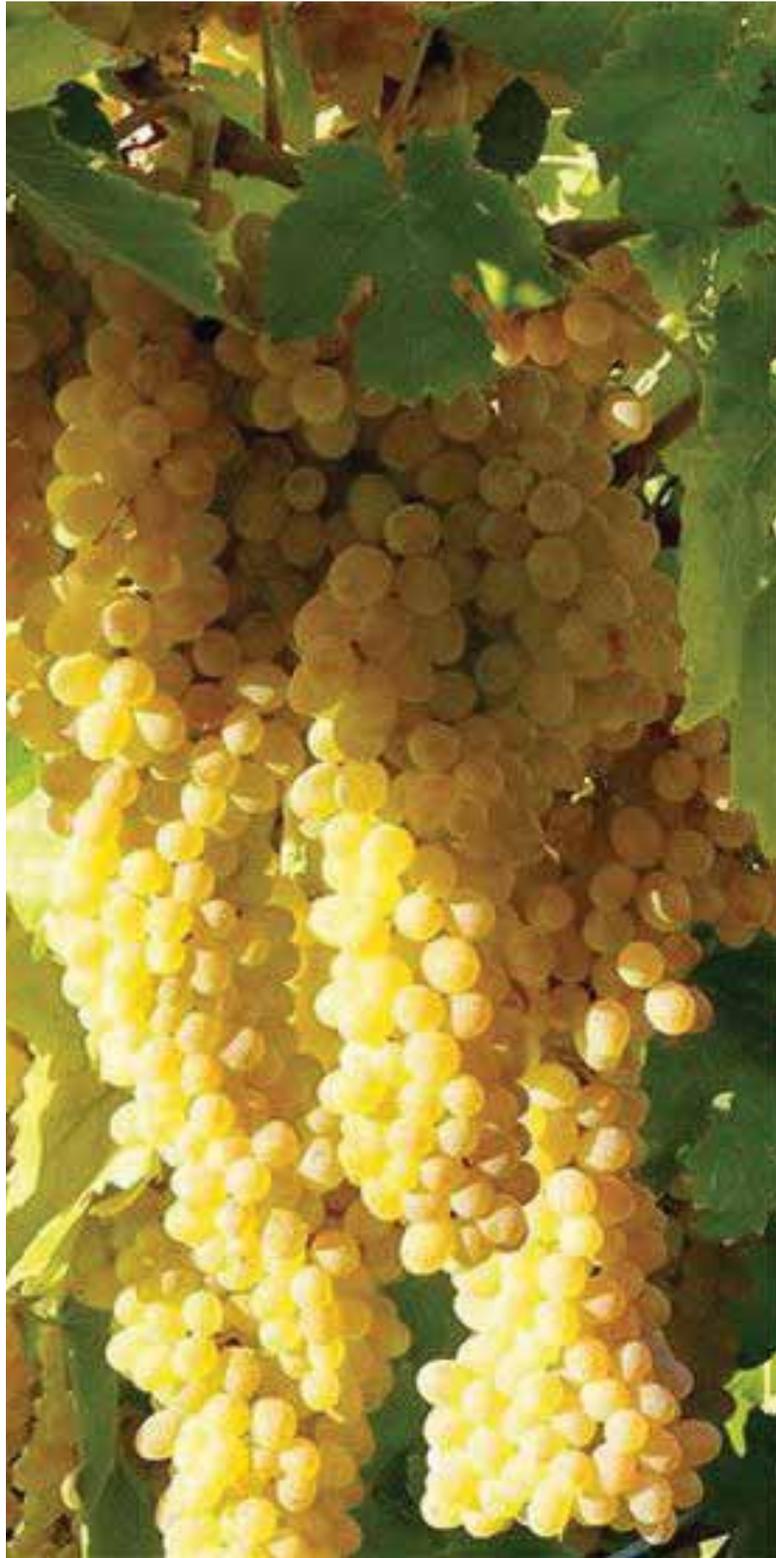
این سنت فرهنگی همچنین در ادبیات و هنر افغانستان بازتاب یافته است؛ از جمله در رمان مشهور «بادبادک‌باز» (The Kite Runner) اثر خالد حسینی که به رابطه انسان‌ها، خاطرات کودکی و پیچیدگی‌های اجتماعی در افغانستان می‌پردازد. کتاب بادبادک‌باز باعث شد این سنت قدیمی جهانی‌تر شناخته شود و اهمیت فرهنگی و تاریخی بادبادک‌بازی در افغانستان برجسته گردد.

بادبادک‌بازی یکی از سرگرمی‌های سنتی و محبوب در افغانستان است که نه تنها جنبه تفریحی دارد، بلکه به عنوان نمادی از هنر، خلاقیت و تعامل اجتماعی کودکان و نوجوانان شناخته می‌شود. این ورزش سنتی در فصل بهار و تابستان به ویژه در شهرهایی مانند کابل و هرات رونق دارد و رقابت‌های دوستانه میان گروه‌ها، مهارت و صبر شرکت‌کنندگان را به نمایش می‌گذارد.

بادبادک‌ها در افغانستان معمولاً از کاغذهای رنگی و چوب‌های سبک ساخته می‌شوند و با استفاده از نخ‌های مخصوص به پرواز درمی‌آیند.

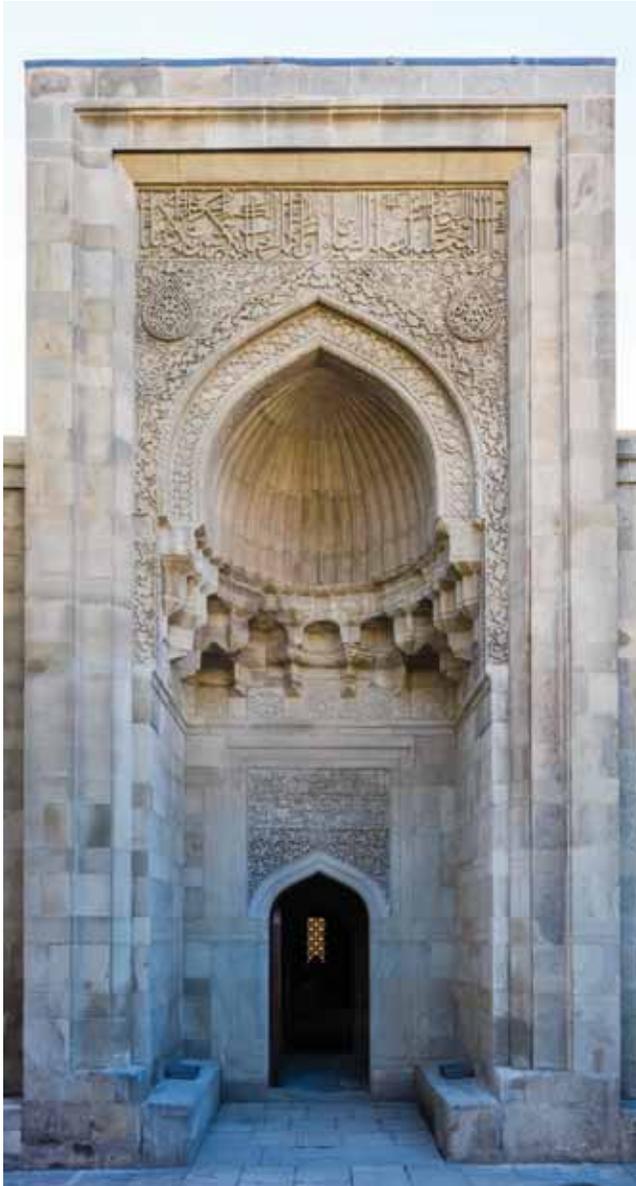
انگور هرات

انگور یکی از محصولات شاخص کشاورزی افغانستان است و هرات به‌ویژه به عنوان یکی از مراکز تاریخی و مهم تولید انگور شناخته می‌شود. این منطقه به دلیل خاک حاصلخیز، آب‌وهوای معتدل و سیستم‌های سنتی آبیاری، شرایط ایده‌آلی برای پرورش انواع مختلف انگور فراهم کرده است.

انگور هرات در گونه‌ها و طعم‌های متنوع کشت می‌شود و هم به صورت تازه مصرف می‌گردد و هم برای تولید کشمش و مرباهای محلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این محصول نه تنها اهمیت اقتصادی دارد، بلکه بخشی از هویت فرهنگی و غذایی مردم منطقه را شکل می‌دهد و در مراسم و آیین‌های محلی نیز کاربرد دارد.

از نظر علمی، انگور هرات به دلیل مقاومت نسبی در برابر شرایط خشک و گرمای تابستان و همچنین طعم شیرین و آبدار، به عنوان یکی از بهترین انگورهای سنتی آسیای مرکزی شناخته می‌شود. حفاظت از این گونه‌ها و معرفی آن‌ها به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی، می‌تواند نقش مهمی در ترویج کشاورزی پایدار و گردشگری فرهنگی داشته باشد.

کاخ شیروانشاهان

کاخ شیروانشاهان یکی از مهم‌ترین و شاخص‌ترین آثار تاریخی جمهوری آذربایجان و به‌ویژه باکو است. این مجموعه معماری که در قرن ۱۵ میلادی ساخته شده، شامل کاخ اصلی، مقبره، مسجد، حوضخانه و سایر بناهای وابسته می‌شود و نمونه‌ای برجسته از هنر معماری اسلامی در قفقاز به شمار می‌رود.

کاخ شیروانشاهان نه تنها به عنوان مرکز حکومت شیروانشاهان بلکه به عنوان نمادی از قدرت، فرهنگ و هنر دوره خود عمل کرده است. طراحی بنا با استفاده از سنگ‌های محلی، تزئینات ظریف کتیبه‌ای و معماری داخلی و بیرونی منحصر به فرد، معرف سلیقه و مهارت هنرمندان آن دوره است. این اثر تاریخی امروزه به عنوان میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده و بازدیدکنندگان را با تاریخ و فرهنگ غنی آذربایجان و نقش شیروانشاهان در منطقه آشنا می‌کند.

دوش‌بره

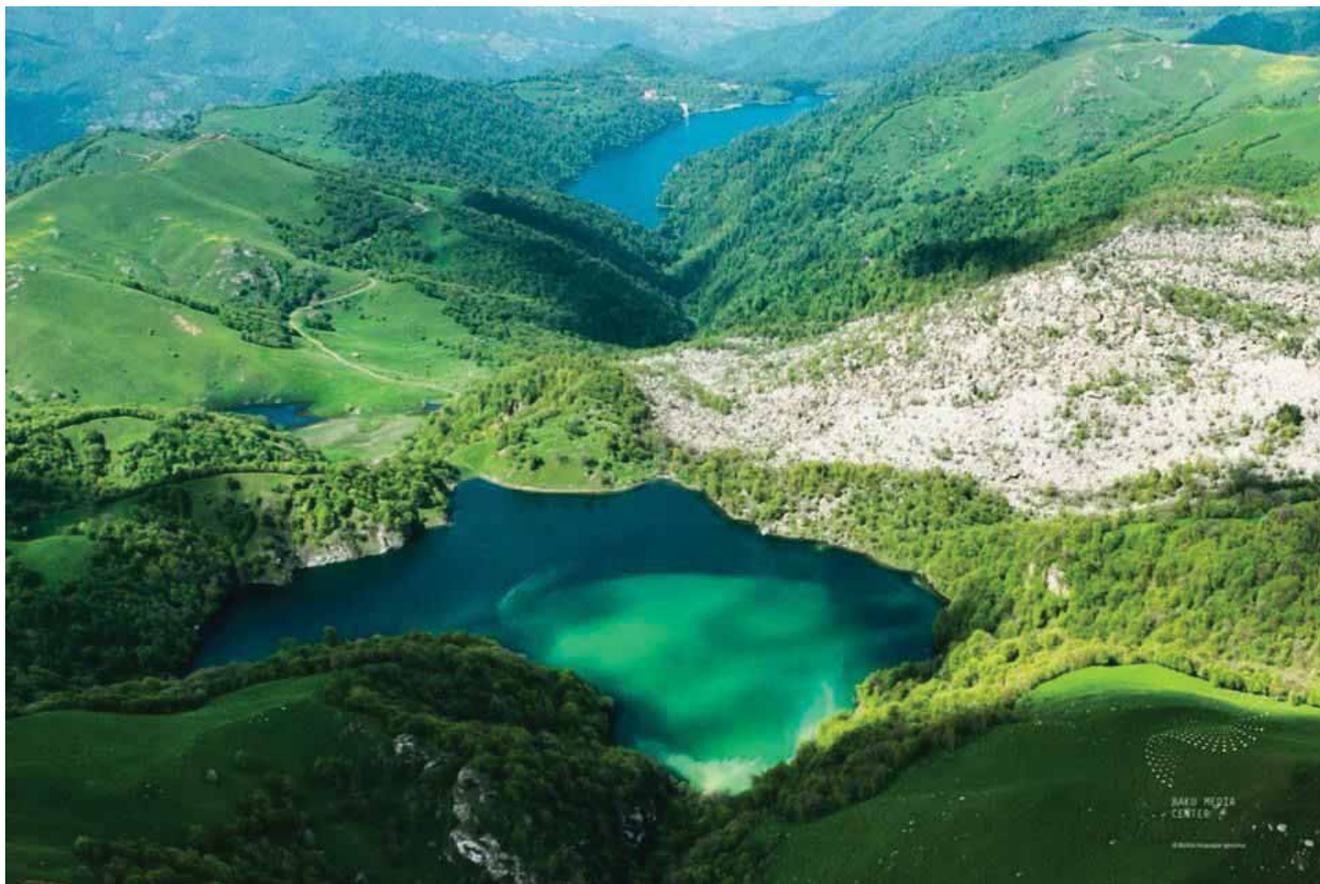
این غذا علاوه بر اینکه یک وعده مغذی و سنتی است، در مهمانی‌ها و جشن‌های خانوادگی جایگاه ویژه‌ای دارد و نشان‌دهنده مهارت آشپزی و ذوق مردم آذربایجان در ترکیب طعم‌ها و فرم‌های سنتی غذایی است.

دوش‌بره (Dushbere) نوعی کوفته کوچک آذربایجانی است که شبیه پیراشکی یا دامپلینگ است و معمولاً با گوشت چرخ‌کرده گوسفند یا گاو، پیاز و ادویه‌ها پر می‌شود. این کوفته‌های کوچک در آب گوشت یا عصاره گوشت پخته می‌شوند و گاهی با ماست یا دوغ سرو می‌گردند.

دریاچه گوی‌گول

دریاچه گوی‌گول در شمال غرب جمهوری آذربایجان و در استان گبیله واقع شده است و یکی از زیباترین جاذبه‌های طبیعی کشور محسوب می‌شود. نام دریاچه به معنای «دریای آبی» است و آب فیروزه‌ای آن در میان جنگل‌های انبوه و کوه‌های سرسبز محیطی بسیار دلنشین و دیدنی ایجاد کرده است. این دریاچه در اثر زمین‌لرزه‌ای در سال ۱۲۹۹ هجری شمسی به وجود آمد و اکنون بخشی از پارک ملی گوی‌گول است. تنوع زیستی بالای منطقه و چشم‌اندازهای طبیعی فوق‌العاده آن، گوی‌گول را به مقصدی مهم برای گردشگران داخلی و بین‌المللی تبدیل کرده است.

هنر معرّق‌کاری در ایران

تجلی وحدت در کثرت

هنر معرّق‌کاری یکی از شاخص‌ترین و ظریف‌ترین هنرهای سنتی ایران است که ریشه‌ای عمیق در فرهنگ، معماری و ذوق هنری ایرانیان دارد. معرّق در لغت به معنای وصله کردن است و در اصطلاح هنری، به کنار هم قرار دادن قطعات کوچک و بریده‌شده از مواد مختلف (مانند چوب، کاشی، فلز، صدف، سنگ یا شیشه) گفته می‌شود تا نقش‌هایی منظم، هندسی یا تصویری خلق گردد. این قطعات مانند قطعات یک پازل ظریف در کنار هم قرار می‌گیرند تا در نهایت، تصویری واحد و منسجم را شکل دهند.

سیر تاریخی و مراکز مهم

پیشینه معرّق‌کاری در ایران به دوره‌های پیش از اسلام بازمی‌گردد؛ با این حال، شکوفایی اصلی آن در دوران اسلامی رقم خورد. در دوره سلجوقی، «معرّق‌کاشی» در معماری ایرانی رواج یافت و در ادوار تیموری و صفوی به اوج کمال خود رسید. این هنر در تزئین مساجد، مدارس، آرامگاه‌ها

و کاخ‌ها نقشی بی‌بدیل ایفا کرد و شهرهایی همچون اصفهان، یزد، کاشان، تبریز و شیراز به مراکز اصلی رشد و توسعه آن بدل شدند.

انواع معرّق‌کاری

۱. معرّق کاشی: متداول‌ترین نوع معرّق در معماری ایرانی است که از کاشی‌های رنگی برش‌خورده برای تزئین گنبدها، محراب‌ها، ایوان‌ها و کتیبه‌ها استفاده می‌کند. شاهکارهای این هنر را می‌توان در مسجد شیخ‌لطف‌الله اصفهان، مسجد جامع یزد و مسجد گوهرشاد مشهد مشاهده کرد.
۲. معرّق چوب: در این شیوه، هنرمند با بهره‌گیری از رنگ‌های طبیعی چوب‌هایی نظیر گردو، گلابی، عناب، افرا و آبنوس، نقوش اسلیمی، گل‌ومرغ و مینیاتور را خلق می‌کند. این هنر غالباً در ساخت درها، پنجره‌های سنتی، تابلوهای تزئینی و مبلمان هنری به‌کار می‌رود.
۳. معرّق فلز و سنگ: این نوع معرّق با استفاده از فلزاتی چون برنج، مس و نقره یا سنگ‌های قیمتی و رنگی اجرا می‌شود و غالباً دربرگیرنده نقوش هندسی یا الهام‌گرفته از طبیعت است.

در دانشگاه‌های هنر نیز تدوین و آموزش داده می‌شود. هنرمندان معاصر با ترکیب طرح‌های مدرن، معرّق را به فضای دکوراسیون داخلی و آثار تلفیقی نوین پیوند زده‌اند.

به طور کلی، معرّق‌کاری در ایران هنری دیرینه، دقیق و معناگراست که نشان‌دهنده ذوق، صبر و مهارت والای هنرمند ایرانی است؛ پلی میان سنت و زیبایی‌شناسی که از ماندگارترین جلوه‌های هویت فرهنگی ایران و منطقه به‌شمار می‌رود. هرچند این هنر در ایران به تکامل رسیده است، اما در سایر کشورهای عضو اکو نیز هنرهای چوبی تزئینی، کنده‌کاری و صنایع دستی مشابهی وجود دارد که از نظر بصری و تکنیکی پیوندی تنگاتنگ با معرّق‌کاری دارند.

فرآیند اجرا

در هنر معرّق، ابتدا طرح مورد نظر روی کاغذ ترسیم شده و سپس متریال متناسب با رنگ‌بندی انتخاب می‌شود. قطعات با استفاده از «اره‌مویی» یا ابزارهای ظریف‌تر برش داده شده، در کنار هم چیده و با دقت به هم چسبانده می‌شوند. در مرحله نهایی، اثر ساب‌خورده و پولیش (پرداخت) می‌شود تا سطحی صیقلی و درخشان پیدا کند.

جایگاه معنوی و معاصر

از منظر فرهنگی، معرّق‌کاری تلفیقی از ریاضیات، هندسه، هنر و معنویت است. در معماری ایرانی، این هنر جلوه‌ای عینی از مفهوم «وحدت در کثرت» است؛ به این معنا که اجزای پراکنده در کنار هم حقیقتی واحد را بازنمایی می‌کنند. امروزه این هنر نه تنها در کارگاه‌های سنتی، بلکه

تخت سلیمان؛ میعادگاه باستانی آب و آتش

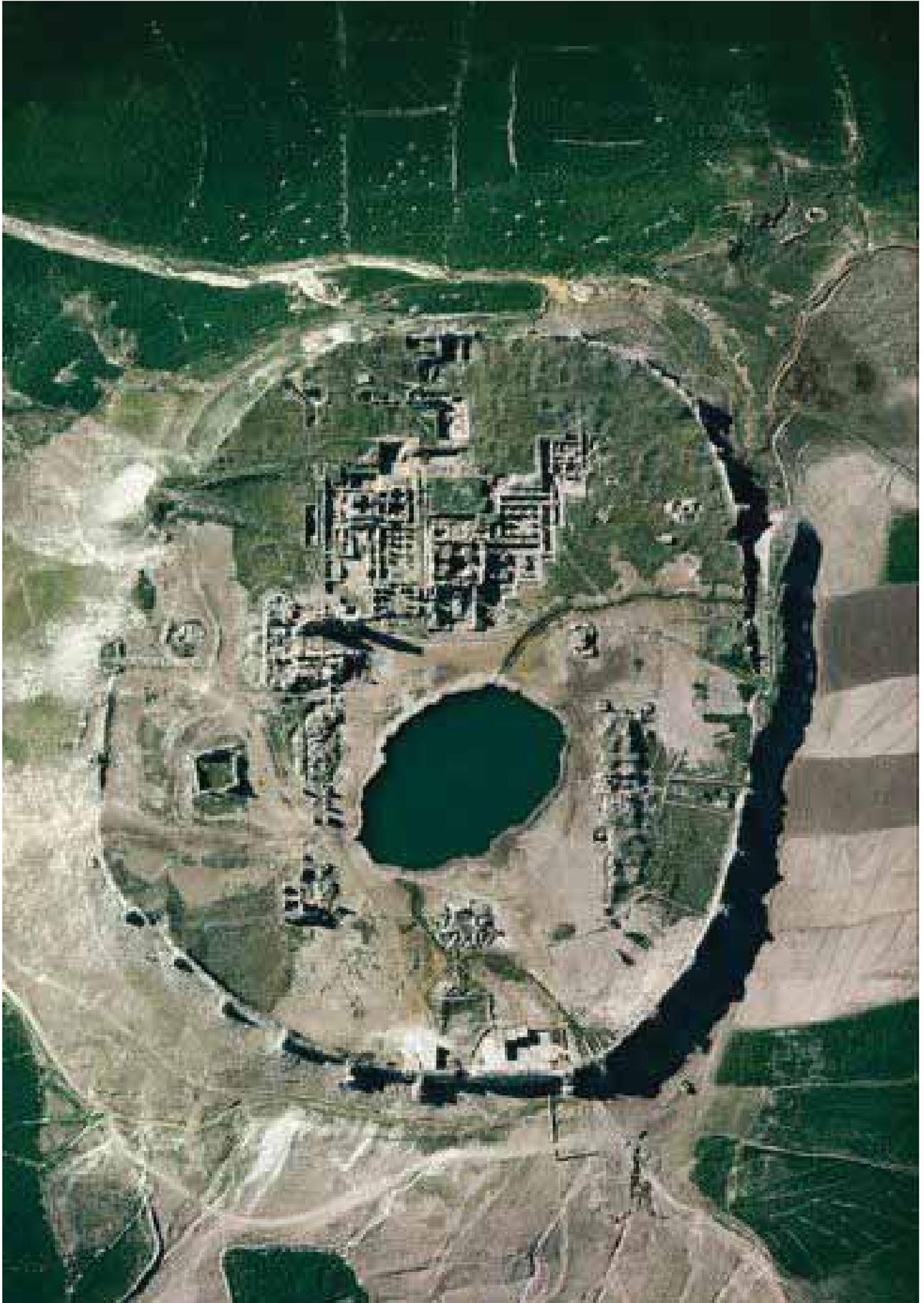
استمرار هنر معماری در این خطه است.

دریاچه‌ای بر فراز تپه؛ اعجاز طبیعت آنچه تخت سلیمان را از سایر محوطه‌های باستانی متمایز می‌کند، وجود دریاچه‌ای همیشه جوشان در مرکز آن است. این چشمه ارتزین که از اعماق زمین می‌جوشد، با دمای ثابت ۲۱ درجه در تمام فصول، نه تنها منبع حیات مجموعه، بلکه سرچشمه افسانه‌های بی‌شماری در میان ساکنان منطقه بوده است. رسوبات آهکی این دریاچه در طول هزاران سال، بستری مرتفع و مستحکم ایجاد کرده که بناهای باستانی بر فراز آن استوار شده‌اند.

میراث مشترک و پیوند فرهنگی تخت سلیمان با ایوان‌های بلند و بقایای تالارهای ستون‌دار، یادآور پیوندهای هنری میان ملل منطقه اکو است. سبک‌های تزیینی به کار رفته در این مجموعه، از حجاری‌های ساسانی تا کاشی‌کاری‌های دوره اسلامی، الهام‌بخش بسیاری از هنرمندان در پهنه جاده ابریشم بوده است.

در پهنه جغرافیایی کشورهای عضو اکو، کمتر مکانی را می‌توان یافت که همچون «تخت سلیمان» پیوندی چنین عمیق میان تاریخ، معنویت و پدیده‌های شگفت‌انگیز طبیعی برقرار کرده باشد. این مجموعه کهن که در میان کوه‌های سر به فلک کشیده تکاب در استان آذربایجان غربی واقع شده، نه تنها میراثی جهانی در فهرست یونسکو، بلکه گواهی زنده بر شکوه تمدنی فلات ایران است.

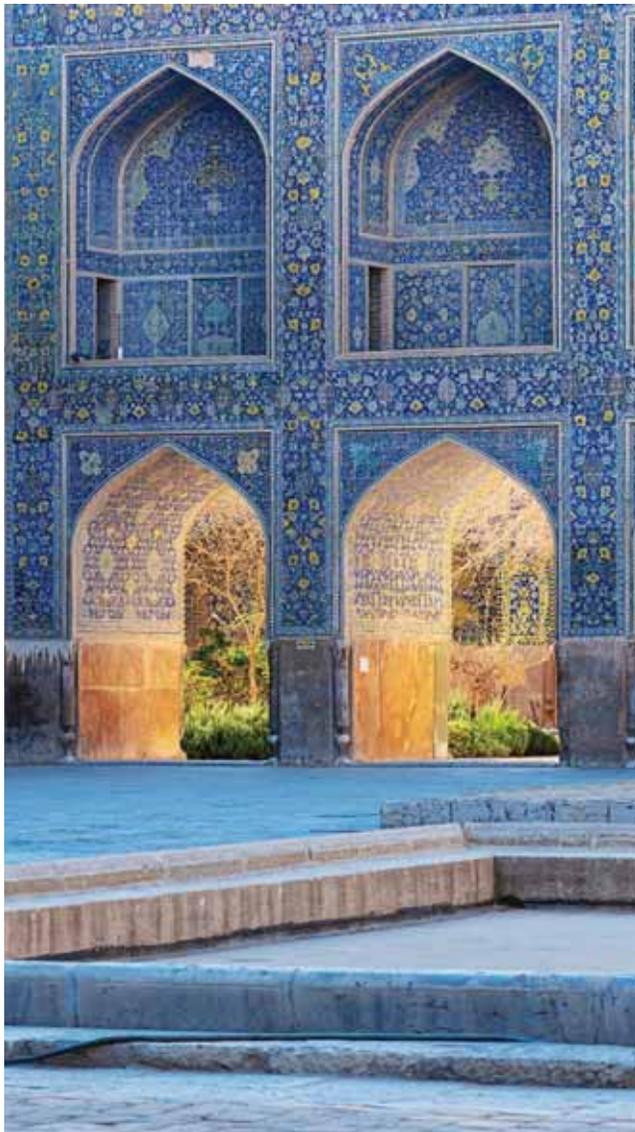
قلب تپنده آیین‌های کهن مجموعه تاریخی تخت سلیمان که در متون باستانی از آن با نام «آذرگشنسپ» یاد شده، در دوران ساسانی یکی از سه آتشکده مقدس و جایگاه ایزدی ارتش و پادشاهان بود. معماری این بنا با بهره‌گیری از الگوهای چهارتاقی، نمادی از جهان‌بینی ایران باستان در تکریم عناصر طبیعت است. پیوستگی تاریخی این محوطه پس از اسلام نیز تداوم یافت و در دوره ایلخانی با احداث کاخ‌ها و تالارهای مزین به کاشی‌کاری‌های زرین‌فام، به تفرجگاه سلطنتی مبدل گشت که نشان‌دهنده

هنر کاشی‌کاری؛ تجلی رنگ و نور در کالبد معماری ایران

و پویاست. انتقال دانش سنتی ساخت لعاب و ترکیب رنگ‌های معدنی از استادکاران به نسل جوان، تضمین‌کننده بقای این میراث ارزشمند است که همچنان به عنوان یکی از نمادهای اصلی هنر ایرانی در جهان شناخته می‌شود.

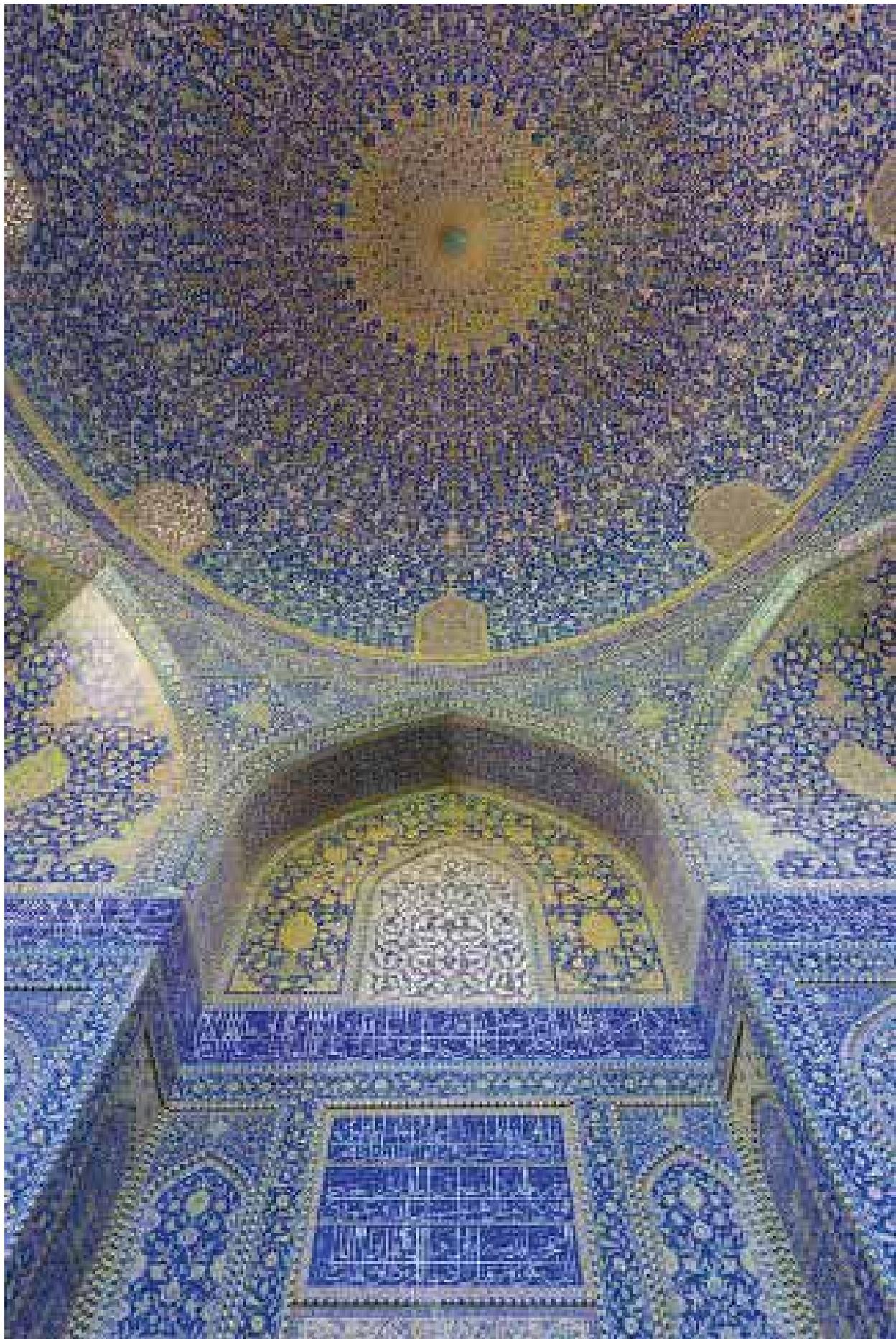
هنر کاشی‌کاری در ایران، صرفاً یک آرایه تزئینی نیست، بلکه زبانی بصری برای انتقال مفاهیم متعالی و پیوند میان ریاضیات، هندسه و عرفان است. این میراث ناملموس که طی قرن‌ها در بناهای مذهبی و سلطنتی کشورهای عضو اکو رواج یافته، در ایران به اوج تکامل و تنوع خود رسیده است.

ریشه‌های هنر کاشی‌کاری در ایران به دوران باستان و آجرهای لعاب‌دار ایلامی و هخامنشی بازمی‌گردد، اما شکوفایی اصلی آن در دوران اسلامی و به‌ویژه عصر صفوی رخ داد. ابداع «کاشی هفت‌رنگ» انقلابی در سرعت و غنای رنگ‌آمیزی بناها ایجاد کرد که نمونه‌های بی‌بدیل آن در مساجد اصفهان، شیراز و یزد، چشم هر بیننده‌ای را خیره می‌کند. این تکنیک که شامل استفاده از هفت رنگ سنتی (لاجوردی، فیروزه‌ای، سفید، زرد، حنایی، قرمز و سیاه) است، هویتی یگانه به معماری فلات ایران بخشیده است.

کاشی معرق؛ هندسه دقیق و صبر هنرمندانه در کنار کاشی هفت‌رنگ، به عنوان یکی از دشوارترین و ظریف‌ترین شیوه‌های تزئین بنا شناخته می‌شود. در این روش، قطعات کوچک کاشی بر اساس طرحی دقیق بریده و در کنار هم چیده می‌شوند تا نقوش اسلیمی، ختایی و گره‌چینی‌های پیچیده را پدید آورند. این هنر که در مدارس و مساجد تاریخی سمرقند، بخارا و هرات نیز دیده می‌شود، نشان‌دهنده وحدت زیباشناختی در جغرافیای فرهنگی اکو است.

میراثی برای آیندگان امروزه هنر کاشی‌کاری ایران با حفظ اصالت‌های خود، در مرمت بناهای تاریخی و طراحی معماری مدرن همچنان زنده

یوزپلنگ ایرانی؛ تندیس زنده بیابان‌های شرق

حفاظت فرامرزی؛ ضرورتی برای آینده

حفاظت از یوزپلنگ ایرانی مستلزم همکاری‌های علمی و پژوهشی میان کشورهای حوزه اکو در زمینه مدیریت کریدورهای حیات وحش و تبادل دانش دامپزشکی است. بقای این گونه، ضامن سلامت زنجیره غذایی و پویایی اکوسیستم‌های بیابانی است که بخش بزرگی از جغرافیای مشترک ما را تشکیل می‌دهند.

در میان تنوع زیستی شگفت‌انگیز پهنه اکو، «یوزپلنگ ایرانی» (*Asinonyx jubatus venaticus*) فراتر از یک گونه جانوری، نمادی از ایستادگی طبیعت در قلب فلات ایران است. این گربه‌سان تیزپا که آخرین بازمانده از نوع خود در قاره آسیا محسوب می‌شود، امروزه به عنوان یکی از مهم‌ترین اولویت‌های حفاظتی در سطح بین‌المللی شناخته می‌شود.

میراثی در آستانه انقراض

یوزپلنگ ایرانی که روزگاری در بخش‌های وسیعی از آسیای مرکزی و غرب آسیا پرسه می‌زد، اکنون تنها در مناطق کوچکی و نیمه‌کویری ایران یافت می‌شود. این یوز که نسبت به هم‌تایان آفریقایی خود جثه‌ای کوچک‌تر و پوششی پُریشت‌تر دارد، خود را با شرایط سخت و کم‌آب مناطق بیابانی تطبیق داده است؛ امری که نشان‌دهنده تکامل شگفت‌انگیز حیات در اقلیم‌های خشک منطقه است.

نماد پیوند فرهنگ و محیط‌زیست

در سال‌های اخیر، یوزپلنگ ایرانی به یک نماد ملی و فرهنگی تبدیل شده است. تصویر این گونه نادر نه تنها بر پیراهن تیم‌های ورزشی، بلکه در آثار هنرمندان و کارزارهای محیط‌زیستی کشورهای منطقه نقش بسته تا یادآور مسئولیت مشترک ملل در قبال حفظ میراث طبیعی باشد. تلاش برای بقای «پیروز» و سایر یوزهای در اسارت، موجی از همبستگی و آگاهی‌بخشی را در جامعه ایجاد کرد که نشان‌دهنده جایگاه رفیع این موجود در وجدان جمعی است.

سفره ایرانی؛ هنر و اصالت نان‌های سنتی

نان‌های سنتی ایران همچنان جایگاه ممتاز خود را حفظ کرده‌اند. تلاش برای حفظ روش‌های سنتی تهیه خمیرمایه و استفاده از غلات بومی، نه تنها به ارتقای سلامت جامعه کمک می‌کند، بلکه بخشی از دیپلماسی فرهنگی ایران در معرفی سبک زندگی سالم و اصیل به سایر نقاط جهان است.

در فرهنگ غنی کشورهای عضو اکو، نان تنها یک ماده غذایی نیست، بلکه نمادی از برکت، صلح و احترام است. در ایران، آیین پخت نان‌های سنتی (نظیر سنگک، تافتون و لواش) به عنوان یک میراث ناملموس جهانی، فراتر از یک مهارت آشپزی، بخشی از حافظه تاریخی و پیونددهنده نسل‌های مختلف در پهنه فرهنگی فلات ایران محسوب می‌شود.

هندسه طعم در تنورهای سنتی

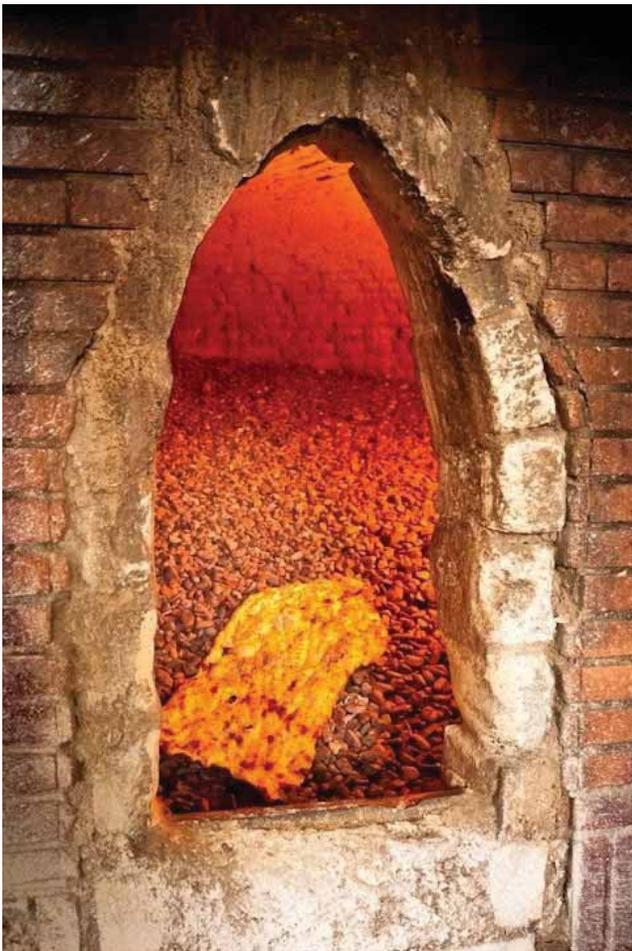
تنوع نان در ایران بازتابی از تنوع اقلیمی و زیستی این سرزمین است. نان «سنگک» با پخت بر روی سنگ‌ریزه‌های داغ، یادآور روش‌های هوشمندانه طبخ در دوران باستان و تلفیق هندسه و حرارت است. نان «تافتون» و «لواش» نیز با نازکی و ماندگاری بالا، همواره همسفر کاروان‌های جاده ابریشم بوده و ریشه در سبک زندگی مردمان این جغرافیا دارند. هر یک از این نان‌ها با استفاده از تنورهای گلی و هیزمی، عطری از اصالت را به سفره‌های مشترک ملل منطقه می‌بخشند.

نان؛ زبان مشترک همدلی در میان ملل حوزه اکو

تقسیم کردن نان، همواره به معنای آغاز یک عهد و پیمان یا ابراز دوستی و مهمان‌نوازی است. آیین‌های مرتبط با پخت نان، از دعاها و اشعار هنگام ورز دادن خمیر تا جشن‌های برداشت گندم، نشان‌دهنده قداست این عنصر در فرهنگ‌های مشترک ماست. ثبت این مهارت‌ها در فهرست یونسکو، گواهی بر ارزش‌های والای انسانی است که حول محور یک «سفره ساده» شکل گرفته‌اند.

پویایی در دنیای امروز

امروزه با وجود صنعتی شدن نان‌آبایی‌ها،

واکاوی هنر ساخت و صدای سازهای باستانی قزاقستان

شان‌قوبیز: کوچک‌ترین و درعین‌حال یکی از عجیب‌ترین سازهای این سرزمین است. این ساز از یک قاب نعل‌شکل فلزی یا چوبی و یک زبانه باریک تشکیل شده است. این ساز فاقد جعبه تشدید صدا است و درواقع، دهان و مجمه نوازنده نقش تقویت‌کننده صدا را ایفا می‌کنند. با قرار دادن این قاب فلزی میان دندان‌ها و لرزاندن زبانه آن، جریانی از صداهای هارمونیک و ماورایی ایجاد می‌شود که مرز میان صدای انسان و ابزار را از بین می‌برد.

آساتایاک؛ که در نگاه اول شبیه به یک عصای آیینی مرصع است، وظیفه بازسازی صداهای محیطی را بر عهده دارد. این عصای چوبی که با ورقه‌های فلزی و سکه‌های قدیمی تزیین شده، با کوبیده شدن بر زمین یا تکان داده شدن در هوا، صدایی شبیه به برخورد باران بر سنگ یا حرکت گله‌های بزرگ اسب ایجاد می‌کند. این ساز در گذشته علاوه بر جنبه هنری، به‌عنوان نماد اقتدار و وسیله‌ای برای اعلام حضور در مراسم‌های مهم قبیله‌ای به کار می‌رفته است. **دانه‌قوبیز؛** که با نام «دانگیرا» نیز شناخته می‌شود، طبلی قاب‌دار شبیه به دف است که در لبه‌های داخلی آن زنجیرها و حلقه‌های فلزی آویزان شده‌اند. هنگام ضربه زدن بر پوست طبل، طنین بم آن با صدای تیز و زنگ‌وار زنجیرها ترکیب شده و لایه‌ای صوتی ایجاد می‌کند که یادآور روحیه رزمی، غرور ملی و شکوه نبردهای تاریخی مردم قزاق در حفاظت از مرزهای دشتستان است. اگرچه این سازها امروزه شناسنامه هنری قزاقستان هستند، اما ریشه‌های آن‌ها در فرهنگ مشترک مردمان کوچ‌نشین آسیای مرکزی و

موسیقی در قزاقستان باستان، زبان گویای طبیعتی وحشی و رام‌نشدنی بود که از دل تعامل مستقیم انسان با دشت‌های پهناور پدید آمد. استفاده از اجزای بدن حیوانات در ساخت این سازها، برخاسته از باوری عمیق بود؛ قزاق‌ها معتقد بودند که با مرگ حیوان، روح او در ساز باقی می‌ماند و از طریق لرزش تارها دوباره متولد می‌شود. این پیوند عمیق، موسیقی آن‌ها را به آیین‌های تمام‌نما از حیات وحش و احترام قلبی انسان به نیروهای طبیعت بدل ساخته است.

قی‌قوبیز: بارزترین نماد این میراث کهن است. بدنه این ساز از چوبی یکپارچه تراشیده شده و با پوست شتر یا گاو پوشانده می‌شود. عجیب‌ترین ویژگی آن، تارهای ضخیمی است که از ۶۰ تار موی دم اسب بافته شده‌اند. صدای حاصل از کشیدن آرشه بر این تارهای زبر، طنینی چندلایه خلق می‌کند که به طرز شگفت‌آوری ناله گرگ، صدای باد در کوهستان یا حتی گریه انسان را تداعی می‌کند.

ژتی‌گن: سازی زهی که شباهت ساختاری به چنگ‌های افقی دارد، اما منطق کوک کردن آن کاملاً منحصر به فرد است. طبق اساطیر، در نسخه‌های اصیل این ساز از استخوان مفصل گوسفند به جای خرک استفاده می‌شود که نوازنده با جابه‌جا کردن آن‌ها روی بدنه، پرده‌های موسیقی را تغییر می‌دهد. صدای ملایم و رؤیایی آن، یادآور طلوع خورشید در دشتستان‌های بی‌کران است و امروزه در گروه‌های موسیقی مدرن قزاقستان به‌عنوان نماد وقار و اصالت به کار می‌رود.

انسان، حیوان و طبیعت رنگ می‌بازد. این هنر ثابت می‌کند که موسیقی قزاق با تکیه بر بقایای طبیعت و اساطیر کهن، جریانی زنده و پویاست که توانسته اصالت بدوی خود را تا قلب دنیای مدرن حفظ نماید.

اوراسیا گسترده شده است. نسخه‌های مشابهی از این ابزارها در کشورهای همسایه نیز یافت می‌شود. سازهای باستانی قزاقستان فراتر از ابزارهای تولید صوت، راویان میراثی هستند که در آن مرز میان

دریاچه کایندی؛ جنگل زمردین در آغوش کوهستان

آزمایشگاه زنده محسوب می‌شود. حفظ این اکوسیستم حساس، نمونه‌ای موفق از مدیریت میراث طبیعی در قزاقستان است که می‌تواند الگویی برای توسعه گردشگری زیست‌محیطی در سایر کشورهای عضو سازمان اکو باشد.

دانستنی‌های کایندی:

پدیده بصری: تنه درختان در بیرون از آب به دلیل فرسایش، شبیه دکل‌های کشتی‌های قدیمی به نظر می‌رسند، اما در زیر آب، شاخ و برگ‌های آن‌ها همچنان زنده و تماشایی است.

شفافیت: به دلیل غنای مواد معدنی و دمای پایین، شفافیت آب به حدی است که می‌توان تا اعماق چند متری و ریشه‌های درختان را به وضوح مشاهده کرد.

اشاره: در قلب رشته‌کوه‌های «تیان‌شان» و در ارتفاع ۲۰۰۰ متری از سطح دریا، پدیده‌ای شگفت‌انگیز قرار دارد که گویی از دل داستان‌های اساطیری بیرون آمده است. دریاچه «کایندی» (Kaindy Lake) با تنه درختان صنوبر واژگونی که از میان آب‌های فیروزه‌ای‌اش قد کشیده‌اند، یکی از بکرترین و خاص‌ترین مقاصد میراث طبیعی در جغرافیای اکو به شمار می‌رود.

شاهکار قهر و مهر طبیعت این دریاچه برخلاف بسیاری از پدیده‌های کهن، عمری جوان دارد. کایندی در اثر زمین‌لرزه مهیب سال ۱۹۱۱ و رانش زمین ایجاد شد که سدی طبیعی در مسیر رودخانه پدید آورد. آب زلال کوهستان، دره‌ای مملو از درختان صنوبر را در بر گرفت و منظره‌ای خلق کرد که امروزه به «جنگل غرق شده» شهرت دارد. نکته‌ی عجیب‌انگیز اینجاست که به دلیل دمای بسیار پایین آب، سوزن‌ها و شاخه‌های این درختان حتی پس از گذشت یک قرن، در زیر آب کاملاً سالم و سبز باقی مانده‌اند.

کایندی که در فاصله ۲۸۰ کیلومتری شهر آلماتی واقع شده، امروزه به عنوان بخشی از پارک ملی «کاسای کول» تحت حفاظت شدید قرار دارد. این دریاچه نه تنها برای عکاسان و طبیعت‌گردان، بلکه برای پژوهشگران زمین‌شناسی نیز یک

آیین شکار با عقاب طلایی؛ حماسه مشترک انسان و آسمان

است که از جوجگی پرنده آغاز شده و سال‌ها به طول می‌انجامد. عقاب در فرهنگ قزاق نماد بلندنظری و شجاعت است. حفظ این سنت در دنیای مدرن، نشان‌دهنده تلاش قزاقستان برای پاسداشت مهارت‌هایی است که زمانی ضامن بقا در اقلیم سخت کوهستان و بیابان بوده‌اند. امروزه جشنواره‌های «برکوتچی»، کانون پیوند میان نسل جوان و میراث نیاکانشان محسوب می‌شوند.

هنر «برکوتچی» (Berkutchi) یا آموزش و شکار با عقاب طلایی، یکی از اصیل‌ترین میراث‌های ناملموس قزاقستان است. این سنت که ریشه در نیازهای معیشتی و باورهای اساطیری مردمان استپ دارد، امروزه به عنوان نمادی از هویت ملی و احترام عمیق به طبیعت در پهنه فرهنگی اکو شناخته می‌شود.

رابطه میان شکارچی و عقاب، رابطه‌ای فراتر از بهره‌کشی است؛ این یک پیوند عاطفی و آموزشی

پایگاه فضایی بایکونور؛ میراث علمی در کرانه جاده ابریشم

ماهواره (اسپوتنیک) و نخستین سفر انسان به فضا بوده است. این مرکز امروزه نه تنها یک سایت نظامی یا صنعتی، بلکه یک موزه زنده از بلندپروازی‌های علمی بشر است. وجود چنین زیرساخت عظیمی در منطقه، یادآور پتانسیل‌های علمی کشورهای عضو اکو و نقش استراتژیک آن‌ها در همکاری‌های بین‌المللی و پیشرفت‌های نوین تکنولوژیک است.

برای درک جامع از میراث یک کشور، باید در کنار سنت‌های کهن به دستاوردهای مدرن نیز نگریم. پایگاه فضایی «بایکونور» (Baikonur Cosmodrome) در خاک قزاقستان، به عنوان قدیمی‌ترین و بزرگترین مرکز پرتاب فضایی جهان، میراثی علمی و تکنولوژیک است که پیونددهنده زمین به کیهان در جغرافیای منطقه اکو به شمار می‌رود. دروازه‌ای به سوی آینده بایکونور شاهد مهم‌ترین وقایع تاریخ فضایی بشر، از جمله پرتاب اولین

قورقوت‌آتا؛ حماسه جاویدان قزاقستان و میراث مشترک جهانی

اخلاقی و دانش باستانی می‌داند. ساختار این ساز با کاسه تهی، پوست حیوان و تارهای نوینش، در واقع بازتابی از کل جهان هستی در دستان یک خنیاگر است که می‌خواست صدای ابدیت را به گوش جهانیان برساند.

اوج این حماسه شکوهمند زمانی رخ داد که قورقوت‌آتا، قالی خود را بر روی امواج خروشان سیردریا گسترد و با نوای کوبیز، زمان را متوقف کرد. گفته می‌شود تا زمانی که آرشه او بر تارها می‌لغزید، فرشته مرگ توان نزدیک شدن به او را نداشت، رودخانه از حرکت بازمی‌ایستاد و طبیعت در سکوتی معجزه‌آسا فرومی‌رفت. این بخش از داستان که یکی از زیباترین بن‌مایه‌های پرونده ثبتی یونسکو است، قدرت هنر را در غلبه بر فناپذیری نشان می‌دهد؛ جایی که قورقوت با موسیقی خود، صلح و آرامش را نه تنها برای انسان‌ها، بلکه برای تمام موجودات طبیعت به ارمغان آورد. اگرچه تقدیر جسمانی او سرانجام با نیش ماری در لحظه‌ای خواب رقم خورد، اما او به هدف اصلی خود رسید؛ چرا که در تارهای کوبیز و ملودی‌های جاودان «کوی» حل شد تا برای همیشه بر مرگ غلبه کند.

امروزه بنای یادبود عظیمی در منطقه «قیزیل‌اوردا» واقع در جنوب کشور قزاقستان، به پاسداشت شخصیت قورقوت‌آتا بنا شده است که با معماری خاص خود، نسیم صحرا را به نوای کوبیز تبدیل می‌کند تا ثابت کند این میراث، همان‌طور که یونسکو تأکید دارد، همچنان پویا و زنده است. اهمیت ادبی و فرهنگی این حماسه

«قورقوت‌آتا» در باورهای اصیل مردم قزاقستان، تنها یک نام اساطیری نیست؛ او معمار معنوی و خنیاگر حماسه‌هایی است که حکمتش از مرزهای زمان فراتر رفته است. او نماد انسان آگاهی است که با بزرگ‌ترین ترس بشر، یعنی مرگ، روبرو شد و با سلاح هنر و اندیشه به مقابله با آن برخاست. این حماسه شکوهمند چنان اهمیتی دارد که در سال ۲۰۱۸، سازمان یونسکو میراث قورقوت‌آتا را به‌عنوان بخشی از میراث فرهنگی ناملموس بشری به ثبت رساند تا بر پیام صلح و پیوند میان فرهنگی او صحنه بگذارد.

روایت است که قورقوت در جوانی خوابی هولناک دید که در آن فرشتگان در جای‌جای زمین در حال کندن گودالی برای او بودند. این آگاهی ناگهانی از پایان خویش، او را به سفری بی‌پایان در چهارگوشه جهان واداشت تا از چنگال مرگ بگریزد، اما در هر منزلگاه با گورکنانی روبرو می‌شد که در حال آماده‌سازی مدفن او بودند. این بخش از حماسه که امروزه توسط پژوهشگران یونسکو به‌عنوان نمادی از تلاش انسان برای درک چیستی حیات شناخته می‌شود، بیانگر این حقیقت است که زمین پناهگاهی برای تن فانی ندارد و جاودانگی را باید در ساحت دیگری جستجو کرد.

قورقوت پس از سال‌ها سرگردانی به زادگاه خود در کناره رودخانه خروشان «سیردریا» بازگشت و به‌جای فرار از مرگ، به فکر ابدی کردن روح افتاد. او در انزوای خویش، از چوب درخت گردو و پوست شتر، ساز «کوبیز» را اختراع کرد. سازی که یونسکو آن را وسیله‌ای برای انتقال ارزش‌های

جاویدان را بازتاب می‌دهد. قورقوت آتانه‌تنها ستون فقرات فرهنگ ملی قزاقستان، بلکه پیوندی معنوی میان ملت‌های منطقه است که نشان می‌دهد چگونه هنر می‌تواند بر فناپذیری غلبه کرده و اصالت‌های باستانی را در قلب جهان مدرن حفظ نماید.

هستی‌شناسانه در این است که به‌عنوان دایرةالمعارف هویت و اخلاق اقوام آسیای مرکزی عمل می‌کند. این میراث فراملی که با مشارکت کشورهای قزاقستان، آذربایجان و ترکیه به ثبت جهانی رسیده، به جغرافیای خاصی محدود نمی‌شود و به‌عنوان یک پل فرهنگی در منطقه اکو، ارزش‌های مشترکی چون صلح و خرد

رقیبه‌زستان

مناره بورانا؛ میراث درخشان تمدن قراخانی

ارتفاع داشت، اما بر اثر زلزله‌های سده‌های گذشته، اکنون ۲۵ متر از آن باقی مانده است. تزیینات آجری هندسی روی بدنه آن، شاهی بر نبوغ معماران منطقه در تلفیق هنر و پایداری سازه است. در مجاورت این مناره، مجموعه‌ای از «بال‌بال»ها (سنگ‌افراشته‌های انسان‌نما) قرار دارند که میراثی از دوران پیش از اسلام و نشان‌دهنده احترام به نیاکان در فرهنگ ترکان باستان هستند.

در میانه دشت‌های دره «چوی»، سازه‌ای آجری و استوار به نام «مناره بورانا» قرار دارد که یکی از قدیمی‌ترین نشانه‌های معماری اسلامی در آسیای مرکزی است. این مناره تنها بازمانده شهر باستانی «بالاساغون»، پایتخت قدرتمند امپراتوری قراخانیان، در مسیر اصلی جاده ابریشم محسوب می‌شود.

شاهکار آجرکاری و مهندسی مناره بورانا که در سده ۱۱ میلادی بنا شده، در ابتدا حدود ۴۵ متر

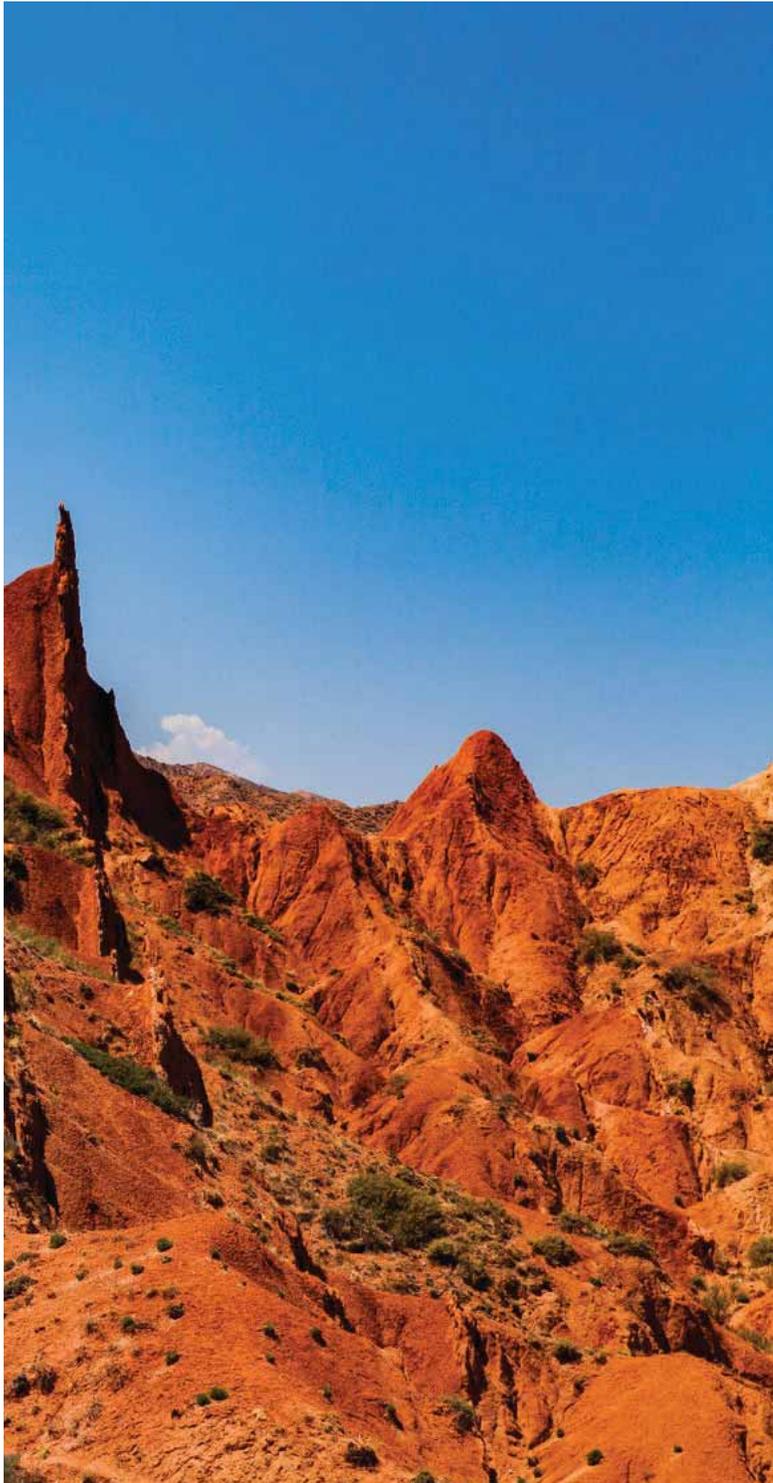

هنر الچک؛ تجلی منزلت و هویت در پوشش قرقیز

هنر «الچک» (Elechek)، به عنوان یکی از تازه‌ترین میراث‌های ثبت شده قرقیزستان در فهرست یونسکو (۲۰۲۳)، فراتر از یک پوشش، نمادی از جایگاه اجتماعی و تکامل فرهنگی زنان در جوامع کوچ‌نشین است. این عمامه سنتی که از پارچه‌های سفید ظریف و به شیوه‌ای خاص پیچیده می‌شود، شناسنامه بصری زنان در طول سده‌ها بوده است.

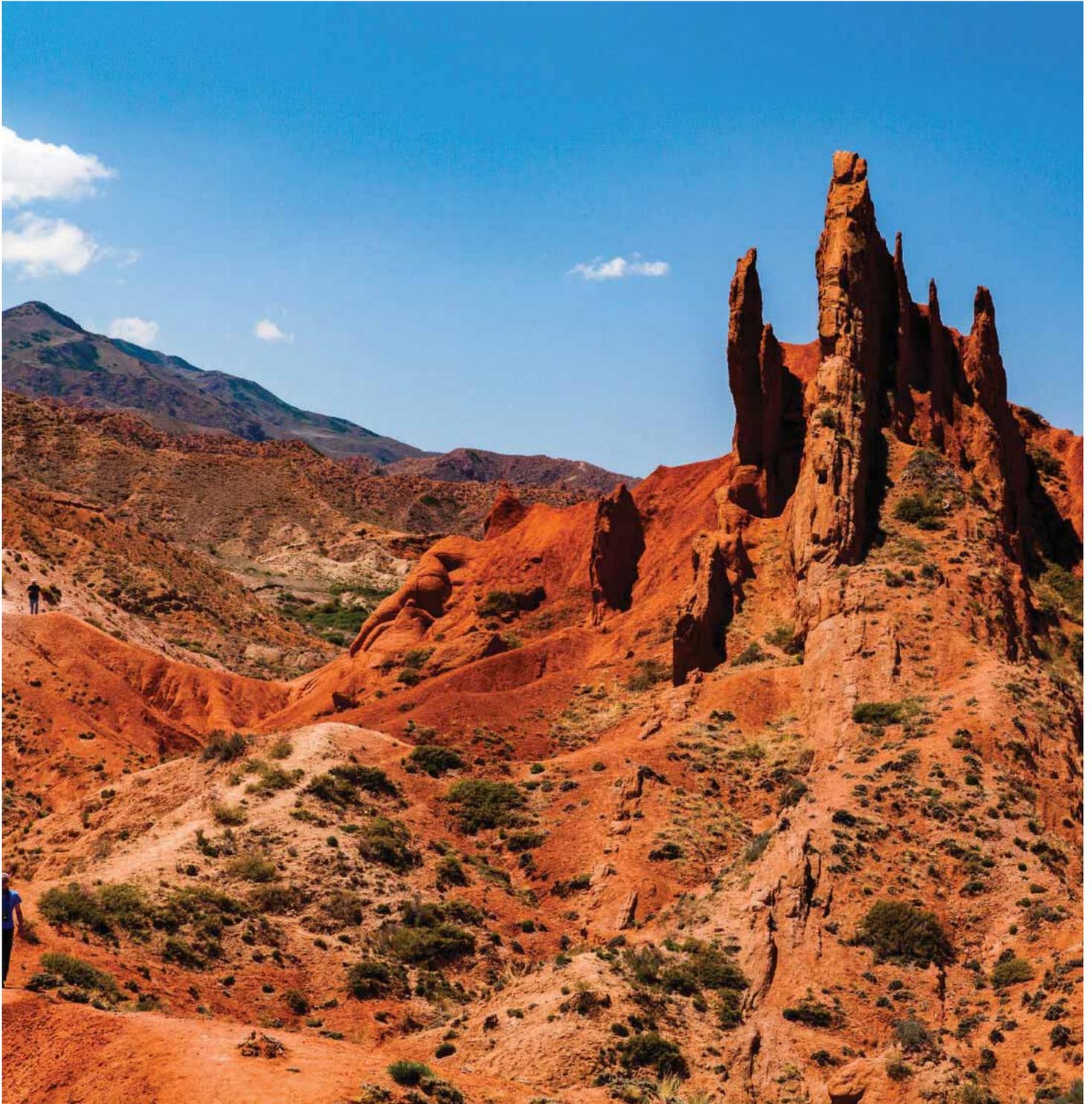
کارکرد پیچیدن الچک یک مهارت استادانه است که می‌تواند شامل ۳۰ متر پارچه باشد. این سربند بر اساس تزیینات و شیوه بستن، وضعیت تاهل و جایگاه ایلاتی زن را مشخص می‌کند. در گذشته، این پارچه سفید در سفرهای طولانی کوچ‌نشینان کاربردی حیاتی داشت؛ از قنداق کردن نوزاد گرفته تا استفاده به عنوان پانسمن در شرایط اضطراری. حفظ این سنت، نشان‌دهنده پویایی فرهنگ قرقیز در پاسداشت نمادهای زنانگی و پیوندهای خانوادگی است.

کانیون افسانه؛ سمفونی فرسایش در ساحل ایسیک‌کول

در حاشیه جنوبی دریاچه مشهور ایسیک‌کول، پدیده‌ای زمین‌شناختی به نام «کانیون اسکازکا» (Skazka Canyon) یا دره افسانه قرار دارد که یکی از بکرترین میراث‌های طبیعی قرقیزستان است. صخره‌های شنی این منطقه بر اثر فرسایش ناشی از باد و باران در طول میلیون‌ها سال، به اشکال سورئال و خیره‌کننده‌ای درآمده‌اند.

طیف وسیع رنگ‌های قرمز، نارنجی و زرد در لایه‌های رسوبی، منظره‌ای شبیه به سطح سیارات دوردست پدید آورده است. صخره‌های این دره به دلیل بافت نرم خود، مدام در حال تغییر شکل هستند؛ با این حال، برخی از آن‌ها شباهت عجیبی به قلعه‌های باستانی، ازدها و حیوانات اساطیری دارند. این منطقه به عنوان یک ژئوپارک طبیعی، پتانسیل بالایی در گردشگری علمی و زیست‌محیطی منطقه اکو دارد.

سنگ‌نگاره‌های سایمالو تاش؛ بزرگترین نگارخانه صخره‌ای جهان

آیین‌های شمنی، حیوانات مقدس و نمادهای کیهانی هستند که نشان‌دهنده باورهای معنوی عمیق انسان‌های اولیه در این منطقه کوهستانی است. به دلیل ارتفاع زیاد و بارش برف، این میراث تنها در ماه‌های کوتاهی از تابستان قابل دسترسی است که همین امر باعث بکر ماندن و حفظ اصالت این «کتاب سنگی» تمدن شده است.

در ارتفاعات صعب‌العبور رشته‌کوه «فرغانه»، مجموعه‌ای عظیم از هنر صخره‌ای به نام «سایمالو تاش» (Saimaluu-Tash) قرار دارد که یکی از ارزشمندترین منابع تاریخ باستان در آسیای مرکزی است. این سایت با بیش از ۱۰ هزار سنگ‌نگاره، یادگاری از دوران مفرغ، آهن و قرون وسطی است.

نیایش‌گاهی بر فراز ابرها واژه سایمالو تاش در زبان قرقیزی به معنای «سنگ‌های نقش‌دار» است. این نقوش شامل تصاویری از ارابه‌ها،

قوالی؛ طنین عشق الهی و میراث صوفیانه در پاکستان

موسیقی قوالی بی‌تردید یکی از بارزترین نمادهای فرهنگی پاکستان است که در جشن‌ها، آیین‌های ملی و مراسم مذهبی اجرا می‌شود. این هنر که به عنوان بخشی از موسیقی صوفیانه جنوب آسیا در فهرست میراث فرهنگی ناملموس یونسکو به ثبت رسیده، پیوندی ناگسستنی میان موسیقی، عرفان و ایمان برقرار کرده است. هدف غایی قوالی، برانگیختن غلیان‌های روحانی در شنونده و بیان مفاهیم عمیق معنوی و عشق الهی است.

خاستگاه و سیر تاریخی

ریشه‌های قوالی به سده‌های ۱۲ و ۱۳ میلادی بازمی‌گردد و با ورود صوفیان «سلسله چشتیه» به شبه‌قاره هند و پاکستان فعلی شکل گرفت. مشایخ صوفی برای جذب مردم به مفاهیم معنوی، از زبان موسیقی بهره جستند. زیارتگاه‌های بزرگی چون «داتا دربار» در لاهور (آرامگاه علی بن عثمان هجویری) همچنان به عنوان مراکز اصلی این هنر شناخته می‌شوند. اشعار قوالی از آثار جاودانه شاعرانی چون مولانا، حافظ، سعدی و شاعران نامدار اردو زبان الهام می‌گیرد.

ساختار و ویژگی‌های هنری

اجرای قوالی معمولاً با حضوری جمعی (بین ۴ تا ۸ نفر) شامل یک خواننده اصلی و گروه همخوانان (همنوازان) صورت می‌گیرد. از نظر سازبندی، قوالی ترکیبی از سازهای سنتی نظیر هارمونیوم، دُهل، تنبور و دمبورا است که با تشویق‌های هماهنگ دست (کف‌زدن) همراه می‌شود. این موسیقی از یک مقدمه آرام و تدریجی به نام «سماع» آغاز شده و به تدریج بر سرعت و شدت آن افزوده می‌شود تا در نهایت به اوج معنوی و حالت «وجد» برسد. تکرار شعارها و ابیات

رازهای مکتوم؛ سفری به دنیای هنر و صنایع دستی پاکستان

پاکستان سرزمین تضادهای زیبا و تاریخ غنی، خانه‌ی هنرهایی است که هر یک داستانی از هویت و خلاقیت مردم این مرز و بوم را روایت می‌کنند. صنایع دستی در این کشور تنها یک کالای تزئینی نیست، بلکه پلی است میان تمدن کهن دره سند و نوآوری‌های معاصر؛ هنری که سال‌ها در پود پارچه‌ها و نقش سفال‌ها زندگی کرده است.

پنجاب؛ قلب تپنده صنایع دستی

استان پنجاب، قطب اصلی صنایع دستی پاکستان و نماد تنوع هنری این کشور است. بارزترین هنر این منطقه، «فول‌کاری» (Phulkari) یا گلدوزی پنجابی است که با نقش‌های گل‌دار و رنگ‌های شاد بر روی شال و لباس‌های سنتی جلوه‌گری می‌کند. علاوه بر آن، سفالگری با لعاب آبی و فیروزه‌ای (کاشی‌کاری مولتان) که ریشه در هنر اسلامی دارد، در کنار منبت‌کاری چوب و فلزکاری ظریف، پنجاب را به گنجینه‌ای از هنرهای دستی بدل کرده است.

سند؛ گهواره رنگ و نقش

استان سند با میراثی که از تمدن دره سند به ارث برده، مهد هنرهای چاپی و آینه‌دوزی است. «آجراک» (Ajrak) یا پارچه‌های چاپ دستی با رنگ‌های نیلی و قرمز، نماد هویت مردم سند محسوب می‌شود. همچنین آینه‌دوزی‌های خیره‌کننده بر روی لباس‌های سنتی، زیورآلات نقره‌ای دست‌ساز و سفالگری با نقوش محلی، از شاخصه‌های هنری این ایالت کهن است.

خیبر پختونخوا و بلوچستان؛ اصالت و سنت

در شمال غرب، استان خیبر پختونخوا تحت تأثیر فرهنگ پشتون، مهد چوب‌تراشی روی درها و ستون‌ها، چرم‌دوزی و تولید کلاه‌های پشمی

کلیدی در این سبک، برای ایجاد حالت خلسه و انتقال شنونده به سطح بالاتری از آگاهی و معرفت طراحی شده است؛ به طوری که بسیاری از مخاطبان، تجربه شنیدن قوالی را یک «سفر روحانی» توصیف می‌کنند.

ستارگان و مفاخر قوالی

درخشان‌ترین ستاره تاریخ قوالی، استاد نصرت فاتح علی خان است که با نبوغ خود، این هنر را به صحنه‌های بین‌المللی برد. او در آثارش بر ستایش پروردگار، پیامبر اسلام (ص) و اولیای الهی تمرکز داشت. پیش از او، استادانی چون «آماد علی قوالی» و «باچو خان» بنیان‌های این هنر را استوار کردند و در نسل‌های بعد، چهره‌هایی نظیر «لطیف حسین قوالی»، «ناصر حسین» و «رحمان بابا» در شکوفایی آن نقش بسزایی داشتند.

کارکرد اجتماعی و وحدت‌بخش

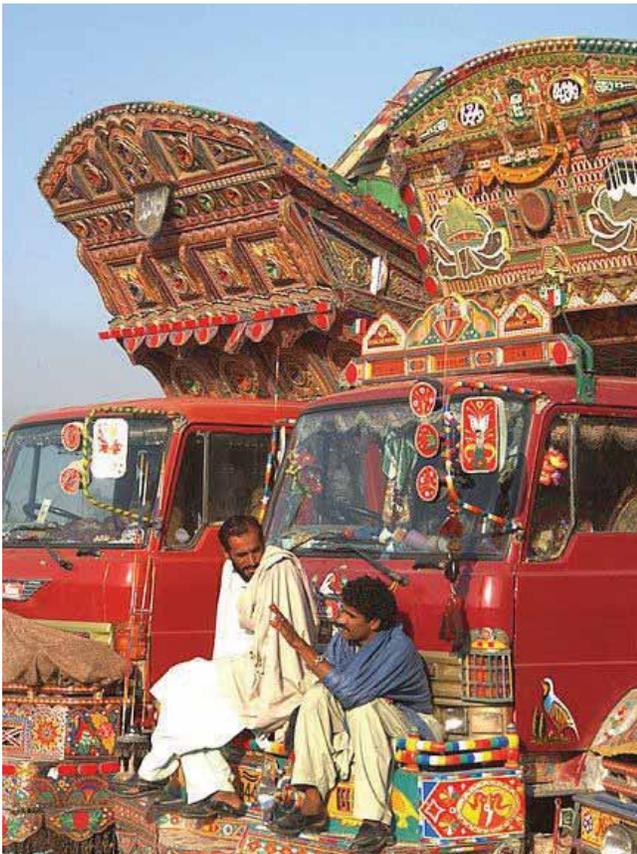
قوالی فراتر از یک تفنن هنری، ابزاری برای تقویت پیوندهای اجتماعی است. این موسیقی با بهره‌گیری از زبان‌های فارسی، اردو، پنجابی و بلوچی، تنوع فرهنگی پاکستان را بازتاب می‌دهد و مردم را فارغ از جنسیت، طبقه و قومیت در کنار هم جمع می‌کند. قوالی پیام‌آور صلح، وحدت وجود و تسلیم در برابر اراده الهی است و با وجود برخی مخالفت‌های افراط‌گرایانه، همچنان به عنوان میراثی غنی و زنده در قلب فرهنگ پاکستان می‌تپد.

معروف (پکول) است. در سوی دیگر، بلوچستان با هنری اصیل و کمتر صنعتی شده، به سوزن دوزی بلوچ شهره است؛ هنری بسیار پر جزئیات و ظریف که در جهان هم‌تا ندارد. قالی‌ها و گلیم‌های بلوچ با طرح‌های ذهنی و رنگ‌های طبیعی، روایتگر زندگی عشایری این منطقه است.

گلگت-بلتستان و کشمیر؛ ظرافت در دل کوهستان
مناطق شمالی پاکستان به دلیل اقلیم کوهستانی، در بافت پشم و تولید شال‌های فاخر تخصص دارند. کشمیر به شال‌های لطیف کشمیری، کنده کاری روی چوب گردو و هنر ظریف «پاپیه ماشه» (کاغذسازی سنتی) مشهور است، در حالی که در گلگت-بلتستان، بافت قالیچه‌های محلی از پشم گوسفند و بز کوهی رواج دارد.

هنر کامیون (Truck Art)؛ نگارخانه‌های متحرک
یکی از زنده‌ترین جلوه‌های فرهنگ عامه در پاکستان، «هنر کامیون» است. این هنر معاصر که ترکیبی از نقاشی‌های رنگارنگ، خطاطی اشعار عاشقانه و مذهبی، و آینه‌کاری روی بدنه خودروهای سنگین است، کامیون‌های پاکستان را به نگارخانه‌هایی متحرک بدل کرده است. این هنر که ریشه در سنت‌های قبیله‌ای و نقاشی‌های تزئینی ایرانی و هندی دارد، امروزه به یک صنعت فرهنگی مستقل و جهانی تبدیل شده است.

ریشه‌های مشترک و پیوندهای تمدنی
هنر قالی‌بافی در پاکستان که در دوره گورکانیان (مغول) شکوفا شد، به وضوح تحت تأثیر مکتب‌های قالی‌بافی ایرانی، ترکی و آسیای مرکزی است. همچنین هنر آینه‌دوزی که گفته می‌شود در دوران باستان برای دفع چشم‌زخم ابداع شده، امروزه پیوند عمیقی با آیین‌های ازدواج و سنت‌های قبیله‌ای یافته است. کاشی‌کاری‌های لعاب‌دار پاکستان نیز بازتابی از معماری ایرانی و تیموری است که شکوه مساجد و آرامگاه‌های تاریخی این کشور را دوچندان کرده است.

میراث طبیعی: دره «هونزا»؛ بهشت جاویدان بر فراز قراقرم

سرزمین یخچال‌ها و قلعه‌های باستانی دره هونزا خانه قلعه‌های سر به فلک کشیده‌ای چون «راکاپوشی» است و یخچال‌های طبیعی عظیمی آن را احاطه کرده‌اند. در کنار این زیبایی‌های طبیعی، قلعه‌های باستانی «آلتیت» و «بالتیت» با معماری خاص چوبی و سنگی خود، روایتگر قرن‌ها حکومت محلی و تبادلات فرهنگی میان تمدن‌های کوهستانی منطقه هستند. این منطقه به عنوان یکی از قطب‌های اکوتوریسم در پاکستان، نمادی از پایداری زیست‌محیطی و فرهنگی در قلب آسیاست.

در دورافتاده‌ترین نقطه شمالی پاکستان و در آغوش رشته‌کوه‌های قراقرم و هندوکش، دره «هونزا» (Hunza Valley) واقع شده است که به دلیل مناظر نفس‌گیر و طول عمر بالای ساکنانش شهرت جهانی دارد. این دره که زمانی بخشی از مسیر حیاتی جاده ابریشم بود، شاهکاری از پیوند طبیعت بکر و استقامت انسانی است.

سرازم؛ خاستگاه تمدن و شهرنشینی در ورارود

در نزدیکی شهر باستانی پنج‌کنت، ویرانه‌های ۵۵۰۰ ساله‌ای به نام «سرازم» (Sarazm) قرار دارد که در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده است. این محوطه، قدیمی‌ترین سکونتگاه متمرکز در آسیای مرکزی و سندی استوار بر آغاز تمدن کشاورزی، صنعتگری و شهرنشینی در این منطقه از جغرافیای اکو است.

شاهراه باستانی تجارت فلزات

سرازم به عنوان یکی از قطب‌های اصلی استخراج و تجارت فلزات در هزاره‌های پیش از میلاد، نقشی کلیدی در پیوند تمدن‌های بین‌النهرین و فلات ایران با استپ‌های مرکزی ایفا می‌کرد.

کشف اشیای ساخته شده از لاجورد، طلا و نقره در این منطقه نشان‌دهنده وجود یک شبکه گسترده تجاری در دوران پیش از تاریخ است که قرن‌ها بعد، زیربنای شکل‌گیری جاده ابریشم شد. معماری خانه‌ها و انبارهای غله در سرازم، گویای جامعه‌ای پیشرفته و سازمان‌یافته در قلب تاریخ باستان است.

پنج‌رود؛ آرام‌جای پدر شعر فارسی

پاسداشت میراث معنوی

رودکی در سده‌های سوم و چهارم هجری با سرودن اشعار نغز، ستون‌های هویت زبانی و فرهنگی منطقه را استوار کرد. امروزه آرامگاه او در پنج‌رود زیارتگاه اهل ادب و پژوهشگرانی است که برای تجلیل از عصر طلایی سامانیان به این منطقه سفر می‌کنند.

موزه مجاور آرامگاه، با نگهداری نسخه‌های خطی و آثار تاریخی، روایتی زنده از شکوه دانش و ادب در این مرز و بوم را به نمایش می‌گذارد و یادآور رسالت فرهنگی مشترک ما در حفظ زبان و ادب پارسی است.

روستای کوهستانی «پنج‌رود»، زادگاه و آرامگاه ابوعبدالله جعفر بن محمد رودکی، مشهور به پدر شعر فارسی، یکی از مهم‌ترین کانون‌های میراث ادبی در منطقه اکو است. آرامگاه او که با معماری سنتی و گنبدی فیروزه‌ای در دل طبیعت بکر بازسازی شده، فراتر از یک بنا، نمادی از پیوند عمیق فرهنگی ملل فارسی‌زبان است.

اسکندرکول؛ نبض فیروزه‌های در آغوش کوهستان فان

محبوب‌ترین میراث طبیعی تاجیکستان در سطح بین‌المللی به شمار می‌رود.

ذخیره‌گاه زیست‌کره و شکوه طبیعت
منطقه اطراف اسکندرکول با دارا بودن آبشارهای

در ارتفاع ۲۱۹۵ متری و در میان قله‌های سر به فلک کشیده رشته‌کوه فان، دریاچه افسانه‌ای «اسکندرکول» قرار دارد. این دریاچه که به شکل قلب است، به دلیل رنگ فیروزه‌ای خیره‌کننده و پیوندش با اساطیر کهن، مشهورترین و

جای داده است. اسکندرکول به عنوان یک مقصد برجسته برای گردشگری پایدار، نمادی از پایداری اکوسیستم‌های کوهستانی تاجیکستان و ثروتی ملی برای نسل‌های آینده حوزه اکو محسوب می‌شود.

عظیمی همچون «فان نیاگارا» و تنوع گیاهی منحصر به فرد، یکی از مهم‌ترین ذخیره‌گاه‌های زیستی منطقه است. نام این دریاچه با داستان‌های اسکندر مقدونی گره خورده و هر گوشه از آن روایتی از تاریخ و طبیعت را در خود

ت ر ک ی ا

کشتی پهلوانی قیرق‌پینار؛ کهن‌ترین نبرد تن‌به‌تن جهان

فلسفه چربی و چالاکي

در این نبرد حماسی، پهلوانان (باش‌پهلوان) تن خود را به روغن زیتون آغشته می‌کنند که مهار آن‌ها را برای حریف بسیار دشوار می‌سازد؛ امری که نماد غلبه بر سختی‌ها با تکیه بر هوش و استقامت است. پوشش این کشتی‌گیران شلوارهای چرمی سنتی به نام «کیسپت» (Kispet) است که از پوست گاو میش تهیه می‌شود. این آیین با نواختن طبل و سرنا آغاز شده و با دعاهای خیر پیشکسوتان همراه است، که شباهت‌های ساختاری و اخلاقی چشم‌گیری با آیین‌های «زورخانه» و کشتی پهلوانی در ایران و سایر کشورهای حوزه اکو دارد.

آیین «کشتی با روغن» یا «قیرق‌پینار» (Kirkpınar)، فراتر از یک رقابت ورزشی، یکی از قدیمی‌ترین سنت‌های زنده بشری است که از سال ۱۳۶۰ میلادی تاکنون بدون وقفه در شهر اِدیرنه برگزار می‌شود. این آیین که در فهرست میراث ناملموس یونسکو به ثبت رسیده، نمادی از جوانمردی، قدرت بدنی و پیوندهای عمیق برادری در فرهنگ منطقه است.

میراثی از همزیستی و بقا

این شهر گنجایش اسکان بیش از ۲۰ هزار نفر را به همراه احشام و آذوقه‌شان داشته است. درین‌کویو سندی زنده از سازگاری شگفت‌انگیز انسان با اقلیم و شرایط سخت تاریخی در جغرافیای آناتولی است. امروزه این مکان به عنوان بخشی از میراث جهانی یونسکو، نه تنها یک جاذبه گردشگری، بلکه آزمایشگاهی برای درک ساختارهای اجتماعی و توانمندی‌های فنی تمدن‌های گذشته در حوزه اکو محسوب می‌شود.

دانستنی‌های درین‌کویو:

- «درین‌کویو» در زبان ترکی به معنای «چاه عمیق» است که به چاه‌های تهویه و آب موجود در این شهر اشاره دارد.
- کشف تونل‌های طولانی نشان می‌دهد که این شهر احتمالاً به سایر شهرهای زیرزمینی مجاور (مانند کایماکلی) متصل بوده است.
- این شهر عظیم در سال ۱۹۶۳ به طور کاملاً اتفاقی توسط یکی از بومیان منطقه در حین بازسازی خانه‌اش کشف شد.

درین‌کویو؛ نبوغ تمدن در اعماق زمین

در قلب منطقه کاپادوکیا، فراتر از دودکش‌های پریان و بالن‌های رنگارنگ، یکی از شگفت‌انگیزترین دستاوردهای مهندسی باستان نهفته است. شهر زیرزمینی «درین‌کویو» (Derinkuyu) در استان نوشهیر، عمیق‌ترین شهر زیرزمینی جهان است که به عنوان پناهگاهی عظیم برای هزاران انسان در دل سنگ‌های آتشفشانی تراشیده شده است.

شاهکار معماری پنهان

درین‌کویو که قدمت بخش‌هایی از آن به دوران هیت‌ها و بعدها دوران بیزانس بازمی‌گردد، در ۱۸ طبقه و تا عمق ۸۵ متری زمین امتداد دارد. این شهر زیرزمینی تنها یک تونل ساده نیست؛ بلکه مجموعه‌ای پیچیده شامل اتاق‌های مسکونی، اصطبل‌ها، انبارهای غله، کلیساها و حتی مدارس است که با سیستم تهویه هوای هوشمندانه‌ای به دنیای بیرون متصل می‌شدند. درهای سنگی عظیم و دایره‌ای شکل که تنها از داخل قابل بسته شدن بودند، نشان‌دهنده کارکرد دفاعی و نبوغ استراتژیک مردمان این منطقه در مواجهه با تهاجمات تاریخی است.

زبان پرندگان؛ میراث شنیداری در روستای «کوش‌کوی»

ارتباط در میان دره‌ها

به دلیل فاصله زیاد بین خانه‌ها در مناطق کوهستانی و پژواک صدا، اهالی روستا بیش از ۴۰۰ سال پیش آموختند که هجاهای زبان ترکی را به فرکانس‌های بالای سوت تبدیل کنند. این زبان تنها برای سلام و احوال‌پرسی نیست؛ آن‌ها می‌توانند جملات پیچیده‌ای مثل «فردا برای کمک به برداشت فندق بیا» را با سوت به همسایه در آن سوی دره مخابره کنند. این سنت، نمادی از نبوغ روستایی برای غلبه بر موانع جغرافیایی است.

در ارتفاعات سرسبز و صعب‌العبور استان «گیره‌سون» در حاشیه دریای سیاه، روستایی به نام «کوش‌کوی» (Kuşküy) قرار دارد که مردمانش به زبانی شگفت‌انگیز سخن می‌گویند: «زبان پرندگان». این روش ارتباطی که شامل سوت زدن‌های ملودیک و پیچیده است، در سال ۲۰۱۷ به عنوان میراث ناملموس در معرض خطر در یونسکو ثبت شد.

سنت «کچه بافی»؛ نمدمالی باستانی در تایره

هنر استقامت و رنگ

نمد در روستاهای ترکیه تنها یک زیرانداز نیست؛ از آن برای ساخت «کپنک» (پالتوی ضخیم چوپانان) در برابر سرمای کوهستان) و کلاه‌های سنتی استفاده می‌شود. فرآیند تولید آن که با ورز دادن پشم گوسفند و صابون با فشار دست و پا انجام می‌شود، نشان‌دهنده سختی و اصالت زندگی روستایی است. امروزه هنرمندان این منطقه با ترکیب نمدهای سنتی و ابریشم، آثاری مدرن خلق می‌کنند که ریشه در خاک و تاریخ دارد.

در روستاهای منطقه «تایره» (Tire) در نزدیکی ازمیر، یکی از کهن‌ترین هنرهای دستی بشری یعنی نمدمالی سنتی (Keçe) با همان شیوه‌های هزارساله حفظ شده است. این هنر که میراث مستقیم کوچ‌نشینان آسیای مرکزی (اوغوزها) در آناتولی است، پیوندی ناگسستنی میان تمدن‌های مختلف عضو اکو ایجاد می‌کند.

فرهنگ و سنت قهوه ترک؛ پیاله‌ای از دوستی و پیش‌گویی

در فرهنگ ترکیه، ضرب‌المثلی وجود دارد که می‌گوید: «نوشیدن یک فنجان قهوه، چهل سال خاطره و احترام به همراه دارد.» قهوه ترک (Türk Kahvesi) فراتر از یک روش دم‌کردن، بخشی از تار و پود تعاملات اجتماعی، مراسم خواستگاری و شب‌نشینی‌های روستایی است که در سال ۲۰۱۳ در فهرست میراث ناملموس یونسکو ثبت شد.

آیین دم‌کردن و مهمان‌نوازی

روش آماده‌سازی قهوه در ظرف‌های مسی کوچکی به نام «جذوه» (Cezve) بر روی ماسه داغ یا زغال، عطری منحصر به فرد ایجاد می‌کند که نمادی از صبر و حوصله در مهمان‌نوازی است. در روستاها، نحوه سرو قهوه (مثلاً قرار دادن یک لیوان آب در کنار آن برای سنجش میزان گرسنگی مهمان) نشان‌دهنده ظرافت‌های اخلاقی و احترامی است که میزبان برای وارد شونده قائل است.

هنر فال‌بینی؛ روایت تصویر بر ته فنجان

یکی از جذاب‌ترین جنبه‌های این فرهنگ، سنت «فال قهوه» (Kahve Fali) است. پس از نوشیدن قهوه، فنجان را بر روی نعلبکی برمی‌گردانند و پس از خنک شدن، اشکال ایجاد شده از ته‌نشین شدن دانه‌های قهوه را تفسیر می‌کنند. این سنت در واقع نوعی «روایت‌گری جمعی» و فرصتی برای هم‌صحبتی، امیدبخشی و به اشتراک گذاشتن آرزوها در میان زنان و مردان است. هر شکل (مانند پرنده، قلب یا جاده) معنای خاصی در فولکلور ترکیه دارد که نسل به نسل منتقل شده است.

کاروانسرای آقچه‌قلعه

گواهی بر شکوه راه‌های تجاری و تبادلات فرهنگی در آسیای میانه

است. این بنا با دیوارهای ضخیم، حیاط مرکزی، فضاهای اقامتی، انبارها و اصطبل‌ها طراحی شده است تا امنیت و آسایش مسافران را تضمین کند. امروزه، کاروانسرای آقچه‌قلعه در کشور ترکمنستان قرار دارد و به عنوان میراثی ارزشمند، نماد هویت تاریخی منطقه و گواهی زنده بر نقش راهبردی سرزمین‌های آسیای مرکزی در تاریخ تعاملات بین‌المللی به‌شمار می‌رود. حفاظت و معرفی این اثر، می‌تواند نقش مهمی در تقویت گردشگری فرهنگی و آگاهی از میراث مشترک منطقه‌ای ایفا کند.

کاروانسرای آقچه‌قلعه (Akcha-Kala) یکی از نمونه‌های ارزشمند معماری تاریخی در مسیرهای کهن تجاری آسیای مرکزی است که در قرن ۱۱ میلادی (دوره سلجوقیان) ساخته شده است. این کاروانسرا توسط حاکمان محلی منطقه، تحت نظارت دولت‌های سلجوقی، برای حمایت از کاروان‌ها و بازرگانان در مسیر جاده ابریشم احداث شد.

آقچه‌قلعه نه تنها محلی برای استراحت کاروان‌ها بوده، بلکه به‌عنوان فضایی برای تبادل فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی میان تمدن‌ها عمل می‌کرده

اشکله؛ سوپ سنتی و نماد هویت غذایی ترکمن‌ها

از نظر تغذیه‌ای، اشکله منبع غنی پروتئین (گوشت)، کربوهیدرات (نودل) و فیبر و ویتامین‌ها (سبزیجات) است. ترکیب این مواد، سوپ را به یک وعده غذایی کامل تبدیل می‌کند که انرژی لازم برای زندگی در دشت‌ها و فعالیت‌های روزمره را فراهم می‌آورد. مطالعات اخیر نشان می‌دهد که سوپ‌های مشابه اشکله در دیگر مناطق آسیای مرکزی، با تغییرات جزئی در ادویه و سبزیجات، به عنوان بخشی از رژیم غذایی سنتی و پایدار حفظ شده‌اند.

اشکله بیش از یک غذای سنتی است؛ این سوپ، نشان‌دهنده هماهنگی بین فرهنگ غذایی، شرایط اقلیمی و سبک زندگی ترکمن‌ها است. مطالعه و مستندسازی چنین غذاهای سنتی، نه تنها ارزش تغذیه‌ای و تاریخی آنها را آشکار می‌سازد، بلکه به حفظ میراث فرهنگی غذایی آسیای مرکزی کمک می‌کند.

اشکله (Shorba) یکی از مهم‌ترین غذاهای سنتی ترکمنستان است که هم از لحاظ تغذیه‌ای و هم فرهنگی اهمیت بالایی دارد. این سوپ عمدتاً با گوشت گوسفند، سبزیجات ریشه‌ای مانند هویج و سیب‌زمینی، و نودل تهیه می‌شود. مطالعات مردم‌شناسی نشان می‌دهد که اشکله نه تنها به عنوان وعده‌ای غذایی، بلکه به عنوان یک نماد فرهنگی در مراسم و جشن‌های ترکمن‌ها نقش ایفا می‌کند.

سوپ اشکله ریشه در سبک زندگی عشایری ترکمن‌ها دارد؛ چرا که نیاز به غذایی مقوی، ساده در آماده‌سازی و قابل حمل برای کاروان‌ها و خانواده‌های عشایری بود. روند پخت طولانی و استفاده از مواد اولیه محلی، نشان‌دهنده هماهنگی این غذا با منابع طبیعی و شرایط اقلیمی ترکمنستان است. این سوپ همچنین در جشن‌ها و مهمانی‌های خانوادگی، نماد همبستگی و مهمان‌نوازی محسوب می‌شود.

شتر: میراث بومی ترکمنستان

ساخته‌اند. در فولکلور، ادبیات و هنرهای تجسمی ترکمن‌ها، شتر نمادی از مقاومت، بقا و هویت منطقه‌ای است.

شترها علاوه بر اهمیت فرهنگی، سهم قابل توجهی در اقتصادهای دامپروری دارند. شیر، گوشت، پشم و چرم شتر منابع ارزشمندی هستند و حمل و نقل توسط شتر در مناطقی که زیرساخت‌های مدرن محدود است، زندگی پایدار را ممکن می‌سازد. همچنین الگوهای چرای شتر به حفظ اکوسیستم‌های بیابانی کمک می‌کند.

امروزه شتر همچنان نمادی از میراث ترکمن‌هاست. برنامه‌های پرورش و حفاظت از جمعیت‌های بومی شتر در حال اجراست و طرح‌های گردشگری فرهنگی، نقش آن در پیوند سنت و طبیعت را به نمایش می‌گذارند.

شتر، به ویژه شتر دو کوهان (Camelus bactrianus)، یکی از گونه‌های اهلی است که نقش مهمی در چشم‌انداز فرهنگی و زیست‌محیطی ترکمنستان دارد. این حیوان با شرایط دشوار بیابان‌ها و دشت‌های آسیای مرکزی سازگار است و تحمل بالایی نسبت به دماهای شدید، کمبود آب و زمین‌های سخت دارد. سازگاری‌های فیزیولوژیکی و آناتومیکی شتر، از جمله ذخیره چربی در کوهان و تنظیم حرارت بدن، آن را برای زندگی عشایری ضروری می‌کند.

شترها هزاران سال است که در فرهنگ ترکمنستان نقش دارند و به عنوان حیوان بارکش، وسیله حمل و نقل و منبع غذا و مواد اولیه مورد استفاده قرار گرفته‌اند. این حیوانات در طول تاریخ، به ویژه در مسیر جاده ابریشم، تجارت و تبادلات فرهنگی میان تمدن‌ها را ممکن

رقص گوروگ: آیین سنتی ترکمن‌ها

وسیله‌ای برای انتقال تاریخ، اسطوره‌ها و ارزش‌های اجتماعی ترکمن‌هاست. رقص گوروگ نقش مهمی در حفظ هویت فرهنگی و ایجاد همبستگی اجتماعی در میان جوامع عشایری و روستایی ایفا می‌کند.

امروزه رقص گوروگ در جشنواره‌های ملی و بین‌المللی، مراکز فرهنگی و برنامه‌های گردشگری فرهنگی ترکمنستان اجرا می‌شود و به عنوان نمادی از میراث زنده و پویا ترکمن‌ها شناخته می‌شود. این آیین فرصتی برای نمایش سنت، موسیقی و خلاقیت مردم ترکمن در سطح جهانی فراهم می‌آورد.

رقص گوروگ یکی از آیین‌های سنتی و نمادین ترکمن‌ها است که در مراسم فرهنگی، جشن‌های محلی و مناسبت‌های ویژه اجرا می‌شود. این رقص، علاوه بر جنبه تفریحی، بیانگر ارزش‌ها، هویت و هماهنگی اجتماعی جامعه ترکمن است و از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است.

رقص گوروگ معمولاً به صورت گروهی اجرا می‌شود و شامل حرکات هماهنگ دست‌ها، پاها و بدن است که با موسیقی محلی و ضرب‌آهنگ سنتی ترکمن همراهی می‌شود. لباس‌های رنگارنگ و تزئینات محلی، جلوه بصری ویژه‌ای به این آیین می‌بخشند و هر حرکت و ژست دارای معنا و مفهوم فرهنگی است. این رقص نه تنها سرگرم‌کننده است، بلکه

شکوه تمدن در کرانه جاده ابریشم؛ از قلعه‌های پارتی تا گنبد‌های سلجوقی

در نهایت، در شمال این کشور، «کهنه گرگانج» به عنوان پایتخت خوارزمشاهیان، با مناره‌های بلند و مقبره‌های موزاییک‌کاری شده‌ای چون «توره بک‌خانم»، نبوغ معمارانی را به نمایش می‌گذارد که سبک هنری‌شان بعدها الهام‌بخش بناهای عظیمی در سراسر آسیای مرکزی و فلات ایران گردید. این زنجیره تاریخی، گواهی بر نقش استراتژیک ترکمنستان در تبادلات فرهنگی، تجاری و علمی میان شرق و غرب است.

نسا: تالارهای ستون‌دار و ریتون‌های عاجی آن، نماد قدرت‌گیری پارتیان در برابر نفوذ غرب است.

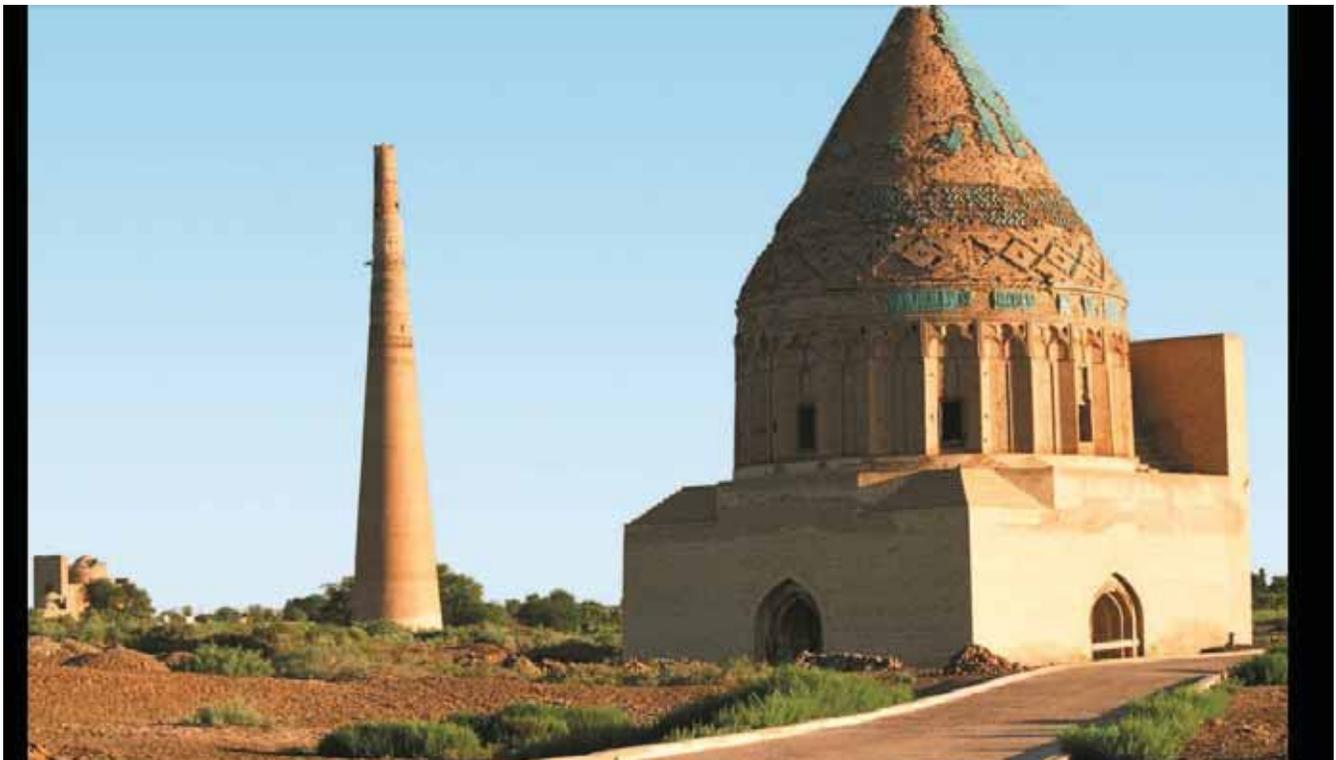
مرو: به دلیل وفور آب و سرسبزی در دل بیابان قره‌قوم، به «مروارید خراسان» شهرت داشت.

کهنه گرگانج: مناره «قطلوغ تیمور» در این شهر با ارتفاع ۶۰ متر، یکی از بلندترین مناره‌های آجری تاریخی در کل منطقه اکو است.

ترکمنستان به عنوان یکی از کلیدی‌ترین ایستگاه‌های جاده ابریشم، موزه‌ای زنده از شهرهای اساطیری است که شاهد ظهور و سقوط امپراتوری‌های بزرگ بوده‌اند. از دامنه‌های کوه کپه‌داغ تا دشت‌های مرو، سه سایت باستانی نسا، مرو و کهنه گرگانج (که همگی در فهرست میراث جهانی یونسکو ثبت شده‌اند)، تثلیثی تمدنی را شکل می‌دهند که شناسنامه تاریخی این سرزمین محسوب می‌شوند.

از پایتخت اشکانیان تا مرکز جهان اسلام

داستان تمدن در این منطقه با قلعه «نسا» آغاز می‌شود؛ نخستین پایتخت امپراتوری قدرتمند اشکانی که ترکیبی خیره‌کننده از هنر بومی و هلنیسم را در خود جای داده بود. با حرکت به سمت شرق، به «مرو باستان» می‌رسیم؛ شهری که در سده‌های میانی به «مرو شاه‌جهان» ملقب بود و با آرامگاه باشکوه «سلطان سنجر سلجوقی»، کانون علم، کتابخانه‌های عظیم و معماری خشتی جهان باستان به شمار می‌رفت.

اطلس و ادرس؛ هنر ابریشم‌بافی در دره فرغانه

دره فرغانه و به‌ویژه شهر «مارگیلان»، مهد تولید پارچه‌های ابریشمی «اطلس» (Atlas) و «ادرس» (Adras) است. این هنر که به روش «ایکات» (Ikat) یا «بندی» تولید می‌شود، یکی از اصیل‌ترین صنایع دستی ازبکستان است که الگوهای آن امروزه در طراحی‌های مد و لباس جهانی نفوذ کرده است.

رقص رنگ بر تارهای ابریشم

در این روش، تار و پود پارچه پیش از بافت، بر اساس طرح‌های ذهنی هنرمند رنگ‌رزی می‌شوند که باعث ایجاد لبه‌های محو و الگوهای ابروبادی منحصربه‌فرد بر روی پارچه می‌گردد. استفاده از رنگ‌های طبیعی و نقش‌مایه‌های گیاهی، اطلس را به نمادی از ظرافت و ثروت در فرهنگ ازبکستان تبدیل کرده است. این پارچه‌ها بخش جدایی‌ناپذیر از پوشش ملی و دکوراسیون خانه‌های سنتی در آسیای مرکزی هستند.

فلسفه اتحاد در پیاله چای

در این آیین، گروهی از افراد (معمولاً هم‌سن یا هم‌شغل) به نوبت در خانه‌ها یا چای‌خانه‌ها گرد هم می‌آیند. هر عضو مبلغی را به عنوان «سهم» پرداخت می‌کند و مجموع این مبالغ به میزبان آن دوره تعلق می‌گیرد تا صرف نیازی اساسی یا سرمایه‌گذاری در کسب‌وکارش شود.

این چرخه مالی و عاطفی که با صرف چای و گفتگوهای طولانی درباره مسائل روز همراه است، ستون فقرات پایداری جوامع محلی در ازبکستان محسوب می‌شود و نمادی از اقتصاد اشتراکی در قلب سنت‌های دیرین است.

آیین «گپ»؛ شبکه اجتماعی سنتی در چای‌خانه‌های ورارود

در حالی که جهان امروز درگیر شبکه‌های اجتماعی مجازی است، در روستاهای ازبکستان سنتی دیرینه به نام «گپ» (Gap) همچنان نبض تپنده اعتماد و همبستگی است.

«گپ» نشست‌هایی دوره‌ای و نظام‌مند است که فراتر از یک شب‌نشینی ساده، به عنوان یک نهاد خودجوش برای حمایت‌های مادی و معنوی میان دوستان و هم‌صنفان عمل می‌کند.

قلعه‌های افسانه‌ای «خوارزم»؛ پاسبانان باستانی آمودریا

مشهورترین این بناها، «آیازقلعه» است که بر فراز تپه‌ای مرتفع بنا شده و منظره‌ای شگفت‌انگیز از کویر را در بر می‌گیرد. این قلعه‌ها با دیوارهای کنگره‌ای و برج‌های دیده‌بانی بلند، روح حماسی و تاریخ مرزهای شرقی را در خود حفظ کرده‌اند و یکی از بکرترین مقاصد برای باستان‌شناسان و عکاسان حرفه‌ای در منطقه هستند.

در دشتهای بیابانی منطقه قره‌قالپاقستان، بیش از ۵۰ قلعه باستانی معروف به «الیک‌قلعه» (پنج‌جاه قلعه) پراکنده‌اند. این دژهای عظیم خشتی که قدمت برخی از آنها به ۲۰۰۰ سال پیش می‌رسد، بخشی از سیستم دفاعی تمدن باستان خوارزم در برابر حملات قبایل بیابان‌گرد بوده‌اند.

کارد چوست؛ تیغهای برای محافظت و تعویذ

شهر «چوست» در دره فرغانه، خاستگاه یکی از خاص‌ترین صنایع دستی ازبکستان یعنی کاردسازی سنتی است. اما برای یک ازبک، کارد چوست (Pichoq) تنها یک ابزار بُرنده نیست؛ بلکه یک «محافظ» (Amulet) است که قدرت‌های ماورایی به آن نسبت داده می‌شود.

آمیزه‌های از هنر و باور

استادکاران چوست با استفاده از فولاد مرغوب و دسته‌هایی از استخوان یا شاخ گوزن، آثاری خلق می‌کنند که هر نقش بر روی آن‌ها معنای خاصی دارد. بر اساس باوری کهن در روستاهای ازبکستان، این کاردها قدرت دور کردن کابوس و ارواح خبیثه را دارند و به همین دلیل اغلب زیر بالش نوزادان یا در آستانه در خانه‌ها قرار داده می‌شوند. ظرافت در طراحی تیغه و تزیینات روی غلاف‌های چرمی، این کارد را به نمادی از غرور، امنیت و میراث پهلوانی در فرهنگ آسیای مرکزی تبدیل کرده است.

توپراق‌قلعه؛ دژ اخترشناسان و آیین «نذر برای باد»

در میان رمل‌های سرخ کویر قزل‌قوم در منطقه قره‌قالپاقستان، ویرانه‌های خیره‌کننده «توپراق‌قلعه» (Toprak-Kala) قرار دارد. این قلعه که زمانی پایتخت باشکوه پادشاهان خوارزم در سده‌های نخستین میلادی بود، نه‌تنها یک دژ نظامی، بلکه مرکزی برای مطالعه ستارگان و انجام مراسم اساطیری بوده است.

پیوند زمین و آسمان

معماری منحصر به فرد این قلعه با تالارهای نقاشی شده و برج‌های دیده‌بانی بلند، گویای تمدنی است که دانش ستاره‌شناسی را با زندگی روزمره پیوند داده بود. هنوز هم در میان بومیان اطراف این قلعه، آیین‌های کهنی مانند «هدیه به باد» وجود دارد؛ سنتی که در آن مردم برای طلب برکت یا دفع بلا، نذرهای خود را در مسیر بادهای کویری قرار می‌دهند. توپراق‌قلعه میراثی است که مرز میان تاریخ مستند و اساطیر گمشده جاده ابریشم را کم‌رنگ می‌کند.

میراث‌های مشترک

دریای مازندران؛ پیوندگاه تمدنی و بستر همگرایی فرهنگی ملل اکو

دریای مازندران، بزرگ‌ترین پهنه آبی بسته جهان، فراتر از یک جغرافیای مشترک، میراث‌بان تمدن‌های کهنی است که طی سده‌ها، شرق و غرب را به هم پیوند داده‌اند. این دریا که رژیم حقوقی منحصربه‌فردی دارد، با مساحتی بالغ بر ۳۷۱ هزار کیلومتر مربع، چهار کشور عضو سازمان اکو (ایران، جمهوری آذربایجان، ترکمنستان و قزاقستان) را در سواحل خود جای داده است. مازندران نه تنها یک منبع عظیم انرژی، بلکه پلی فرهنگی است که جوامع ساحلی را در چارچوب هویت منطقه‌ای واحد، به هم متصل می‌سازد.

ریشه‌های تمدنی و هویت مشترک

پیشینه تمدنی مشترک در میان جوامع ساحلی، دریای مازندران را به مرکز تبادلات بازرگانی، زبانی و فرهنگی تبدیل کرده است. این ریشه‌های عمیق تمدنی، به‌ویژه در دوران باستان و قرون میانی، زمینه‌ساز شکل‌گیری ارزش‌ها و رسوم مشترکی شده که امروزه در آیین‌ها و جشن‌های سنتی این کشورها تجلی می‌یابد. نفوذ متقابل فرهنگ‌های ایران باستان و ملل ترک‌زبان در معماری، هنر و سبک زندگی شهرهای ساحلی، از باکو تا انزلی و از آکتائو تا ترکمن‌باشی، گواهی بر این پیوستگی است.

اشتراکات هنری و میراث ناملموس

جوامع ساحلی خزر در بسیاری از ابعاد میراث ناملموس، از جمله موسیقی، صنایع دستی و سنت‌های غذایی، دارای قرابت‌های شگفت‌آوری هستند:

«گردشگری هوشمند» و «توسعه پایدار فرهنگی» ایفا می‌کند. برگزاری همایش‌هایی با محوریت میراث ناملموس و هویت مشترک مازندران، راه را برای گفتگوی تمدنی و همگرایی منطقه‌ای هموارتر کرده است. این دریا در واقع نمادی است از هویت مشترک کشورهای عضو اکو که با حفظ میراث کهن و ترویج زبان‌ها و گویش‌های محلی، زمینه‌ساز صلح و ثبات در پهنه جغرافیایی عضو سازمان اکو می‌گردد.

موسیقی و سازها: طنین سازهای سنتی نظیر تار، دوتار و کمانچه در پهنه ساحلی این دریا، زبان مشترک هنری ملل منطقه است.

صنایع دستی: اشتراک در فنون قالی‌بافی، منسوجات سنتی و سفالگری، نشان‌دهنده تبادل دانش سنتی میان هنرمندان ساحل‌نشین در طول تاریخ است.

آداب ماهیگیری و سفره مشترک: شیوه‌های صید سنتی و فرهنگ غذایی مبتنی بر ماهی و غلات، بخشی جدایی‌ناپذیر از هویت زیستی و فرهنگی خزرنشینان محسوب می‌شود.

دریای مازندران؛ شاهراه دیپلماسی فرهنگی اکو

در چارچوب سازمان همکاری‌های اقتصادی (اکو) و مؤسسه فرهنگی آن، دریای مازندران به عنوان نمادی از «وحدت در کثرت» شناخته می‌شود. این پهنه آبی بستری برای:

گردشگری فرهنگی: برگزاری جشنواره‌های هنری ساحلی و برنامه‌های مشترک برای آشنایی ملل منطقه با جاذبه‌های یکدیگر.

تبادلات نخبگان: ایجاد شبکه‌ای از نویسندگان، شاعران و محققان برای تبیین نقش مازندران در تبادلات فرهنگی جاده ابریشم.

تولیدات رسانه‌ای: تهیه مستندها و فیلم‌هایی با موضوع «زندگی ساحلی» که عناصر الهام‌بخش و پیوندهای تمدنی را به تصویر می‌کشد.

چشم‌انداز همگرایی

دریای مازندران به عنوان کمر بند امنیت انرژی میان شرق و غرب، اکنون نقشی کلیدی در

آب نهفته در دل خاک؛ حماسه قنات در ایران و پهنه اکو

به عنوان یک منبع آب پایدار در جریان است.

پاکستان: به ویژه در استان‌های بلوچستان و سند، کاریزها نقشی حیاتی در تأمین آب شرب و زراعت داشته‌اند و برخی از این سازه‌های قدیمی همچنان نمادی از دانش بومی منطقه در مدیریت خشکسالی محسوب می‌شوند.

جمهوری آذربایجان: در مناطقی نظیر نخجوان و گنجه، قنات‌ها با گذشت قرن‌ها هنوز فعال‌اند و پروژه‌های موفقی برای مرمت و بازگرداندن آن‌ها به چرخه بهره‌برداری در حال اجراست.

آسیای مرکزی (ازبکستان و تاجیکستان): در شهرهای تاریخی سمرقند و بخارا، سیستم‌های زیرزمینی مشابهی وجود داشته که با توسعه شبکه‌های مدرن در دوران شوروی، بخش بزرگی از آن‌ها متروک شد. در تاجیکستان و قرقیزستان نیز به دلیل وفور منابع آب سطحی، کاربرد قنات محدودتر و موردی بوده است.

تفاوت‌های ساختاری و اهمیت میراثی
تفاوت عمده قنات‌های ایران با سایر کشورهای عضو اکو در عمق، طول و پیچیدگی معماری آن‌هاست. قنات‌های ایرانی گاه تا ده‌ها کیلومتر طول و صدها متر عمق دارند، در حالی که در سایر مناطق، این سازه‌ها معمولاً کوتاه‌تر و محلی بوده‌اند. با این حال، هدف در تمامی این جغرافیا مشترک بوده است: استحصال آب از دل زمین بدون آسیب به محیط زیست.

امروزه، در دورانی که بحران آب جهان را تهدید می‌کند، بازگشت به دانش سنتی قنات بیش از هر زمان دیگری اهمیت یافته است. قنات نه تنها میراثی مهندسی، بلکه پلی فرهنگی میان ملل اکو است که درس «زندگی پایدار» را از اعماق تاریخ به دنیای مدرن مخابره می‌کند.

قنات یا «کاریز»، شاهکار مهندسی ایران باستان و عالی‌ترین نماد انطباق انسان با اقلیم‌های خشک، هزاران سال است که نبض حیات را در دل بیابان‌ها تپنده نگه داشته است. این فناوری منحصر به فرد که آب را بدون نیاز به انرژی و تنها با تکیه بر نیروی گرانش از سفره‌های زیرزمینی به سطح زمین می‌آورد، نه فقط یک سازه آبی، بلکه بستر شکل‌گیری تمدن‌ها، شهرها و فرهنگ‌های پایداری بوده که امروزه هویت مشترک بسیاری از کشورهای عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی (اکو) را تشکیل می‌دهد.

ایران؛ خاستگاه و سرآمد مهندسی کاریز
ایران مهد پیشرفته‌ترین سیستم‌های قنات در جهان است. سابقه این هنر-صنعت به هزاره اول پیش از میلاد بازمی‌گردد و در دوران هخامنشیان و ساسانیان به اوج شکوفایی رسید. قنات‌های ایران از چنان پیچیدگی و پایداری برخوردارند که بسیاری از آن‌ها، همچون قنات قصبه گناباد یا قنات‌های یزد، پس از ۲۵۰۰ سال همچنان فعال هستند. ثبت ۱۱ قنات ایرانی در فهرست میراث جهانی یونسکو در سال ۲۰۱۶، گواهی بر ارزش جهانی این سیستم مدیریت پایدار آب است که پیرامون آن، نظام‌های حقوقی و اجتماعی دقیقی برای تقسیم عادلانه آب شکل گرفته است.

قنات در قلمرو کشورهای عضو اکو
فناوری قنات از ایران به سایر نقاط جهان صادر شد و در پهنه جغرافیایی اکو، بسته به نیاز اقلیمی و توپوگرافی، اشکال متنوعی به خود گرفت:

ترکمنستان و افغانستان: در دامنه‌های کوه «کپه‌داغ» ترکمنستان و مناطق هرات و قندهار در افغانستان، این سیستم با نام‌های «کاریز» یا «کارز» شناخته می‌شود. در این مناطق، کاریزها ستون فقرات کشاورزی روستایی بوده‌اند و امروزه تلاش‌های بین‌المللی برای احیای آن‌ها

زبان بی‌مرز روح: موسیقی عرفانی و نقش آن در دیپلماسی فرهنگی منطقه اکو

مقدمه

موسیقی عرفانی، تجلی کلام وحی و اشراق در کالبد صوت است؛ گونه‌ای از موسیقی معنوی که با هدف سیر و سلوک درونی، تقرب به پروردگار و تجربه حالات روحانی نظیر وجد، سماع و ذکر شکل می‌گیرد. این هنر قدسی که همواره با متون دینی و اشعار کلاسیک گره خورده، واسطه‌ای میان انسان و عالم معناست. محتوای الهی، ریتم‌های مراقبه‌ای و تمرکز بر ذکر و مناجات، از ویژگی‌های بنیادی این موسیقی است که تأثیری عمیق بر عواطف بشری بر جای می‌گذارد.

میراث مشترک و هویت یگانه

موسیقی عرفانی یکی از مستحکم‌ترین پیوندهای میان کشورهای عضو اکو است که موجب تقویت هویت فرهنگی و سنت‌های آیینی مشترک در منطقه می‌شود. آثار بزرگانی چون مولانا، حافظ، سعدی، احمد یسوی و جامی در تار و پود موسیقی این ملل حضوری پررنگ دارد. این موسیقی با درنوردیدن مرزهای زبانی و قومی، بستری برای گفت‌وگوی فرهنگی و همگرایی منطقه‌ای فراهم آورده است؛ چنان‌که آیین‌هایی همچون سماع مولویه در ترکیه یا ذکرهای صوفیانه در آسیای مرکزی، پیام‌آور صلح، مدارا و همزیستی مسالمت‌آمیز هستند.

جلوه‌های منطقه‌ای موسیقی عرفانی در پهنه اکو:

ایران: پیوندی ناگسستنی با تصوف و اندیشه‌های عطار، سنایی و حافظ دارد. در خانقاه‌ها، موسیقی ابزاری برای ذکر و رسیدن به حال «وجد» است.

نمادهایی چون می، معشوق و فنا، ستون‌های اصلی شعر در این موسیقی هستند و بداهه‌نوازی و بداهه‌خوانی رکن اصلی آن را تشکیل می‌دهد.

ترکیه: منسجم‌ترین سنت موسیقی معنوی را در قالب طریقت مولویه ارائه می‌دهد. آیین سماع قونیه، با صدای نی و چرخش‌های نمادین، پلی میان هنر و هویت تاریخی عثمانی است که هر حرکت آن (از کلاه نمدی تا لباس سفید) معنایی کیهانی دارد.

جمهوری آذربایجان: عرفان در قالب «موغام» تجلی می‌یابد. ترکیب موسیقی مقامی با اشعار عرفانی فارسی و ترکی، بیانگر عالی‌ترین حالات روحانی است.

پاکستان: کانون «قوالی» در جهان اسلام است. ریتم تند، تکرار و مشارکت جمعی در مدح پیامبر (ص) و اولیا، شور و همبستگی اجتماعی ایجاد می‌کند.

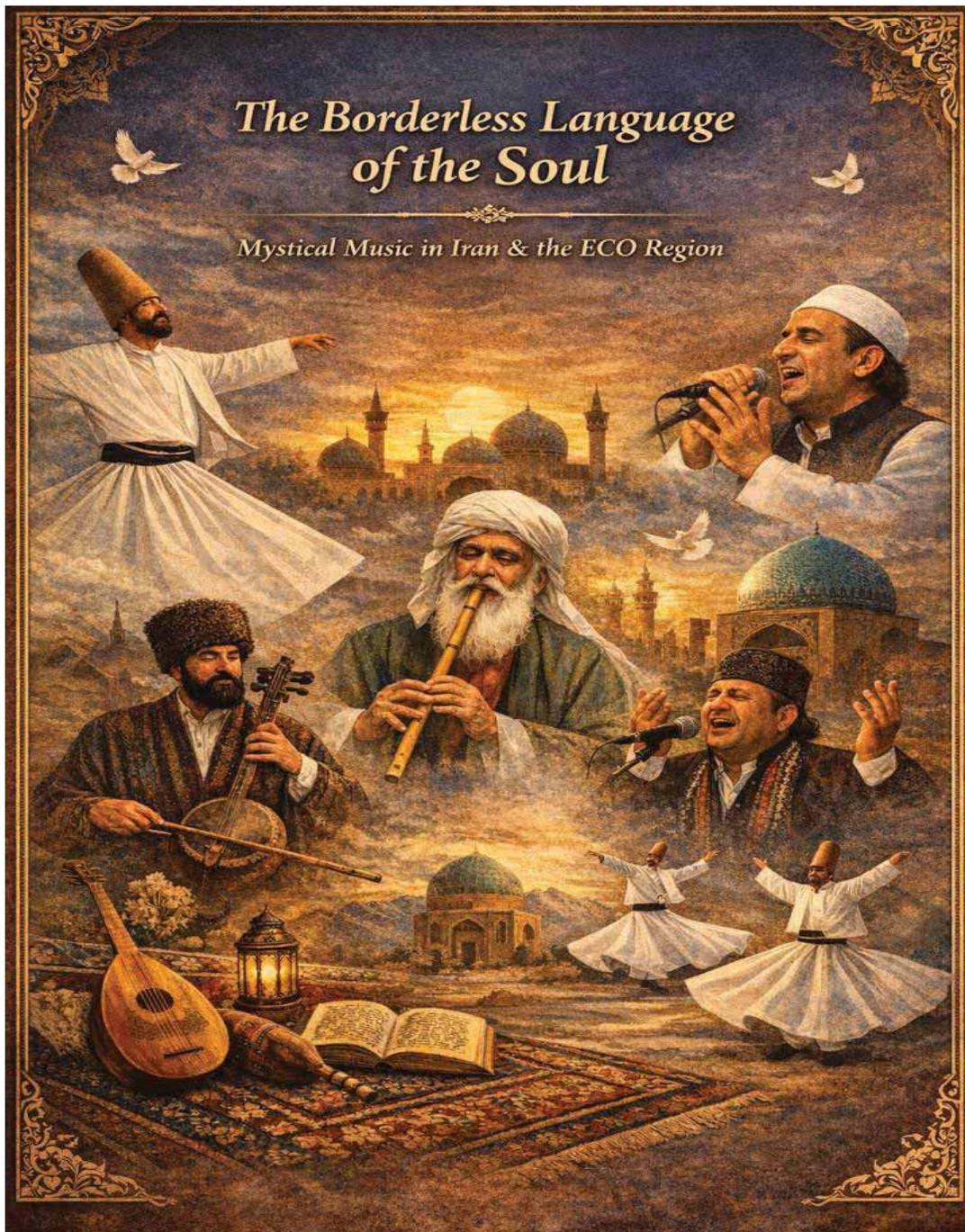
افغانستان: متأثر از سنت‌های ایرانی و هندی، بر نعت‌خوانی و سرودهای خانقاهی با لحنی مناجات‌گونه تمرکز دارد.

تاجیکستان و ازبکستان: وارثان سنت «شش‌مقام» هستند. در ازبکستان، این موسیقی با ذکرهای طریقت یسویه (منسوب به خواجه احمد یسوی) پیوندی عمیق دارد و در تاجیکستان، اشعار رودکی و جامی جان‌مایه آن است.

نتیجه‌گیری

در مجموع، موسیقی عرفانی در کشورهای عضو اکو، علی‌رغم تفاوت‌های زبانی، ریشه‌ای یگانه در تصوف اسلامی دارد. این هنر به عنوان «زبان مشترک معنویت»، نقشی کلیدی در حفظ میراث ناملموس بشری و تقویت صلح و هویت فراملی در منطقه ایفا می‌کند.

ترکمنستان، قزاقستان و قرقیزستان: موسیقی عرفانی در این مناطق با سنت‌های شفاهی و حماسی گره خورده است. «بخشی‌ها» در ترکمنستان با روایت‌های اخلاقی و قزاق‌ها با تلفیق عرفان اسلامی و فرهنگ بومی، معنویت را به زبان توده‌های مردم ترجمه می‌کنند.

معرفت کتاب

معرفی «درخت کلمات

درون‌مایه و لایه‌های اجتماعی

نویسنده در این اثر با نگاهی گاه طنزآلود و گاه گزنده، نابرابری‌های اجتماعی، تضادهای اخلاقی و چالش‌های زیست‌محیطی را هدف قرار داده است. او بدون استفاده از واژگان دشوار، لایه‌های زیرین جامعه پاکستان و مسائل عینی بشر امروز را به تصویر می‌کشد. زیدی توجه خواننده را به ملموس‌ترین تجربه‌های زندگی جلب کرده و به واقعیت‌هایی که گاه بر اثر تکرار، عادی جلوه می‌کنند، عمقی دوباره می‌بخشد.

مشخصات نشر و دسترسی

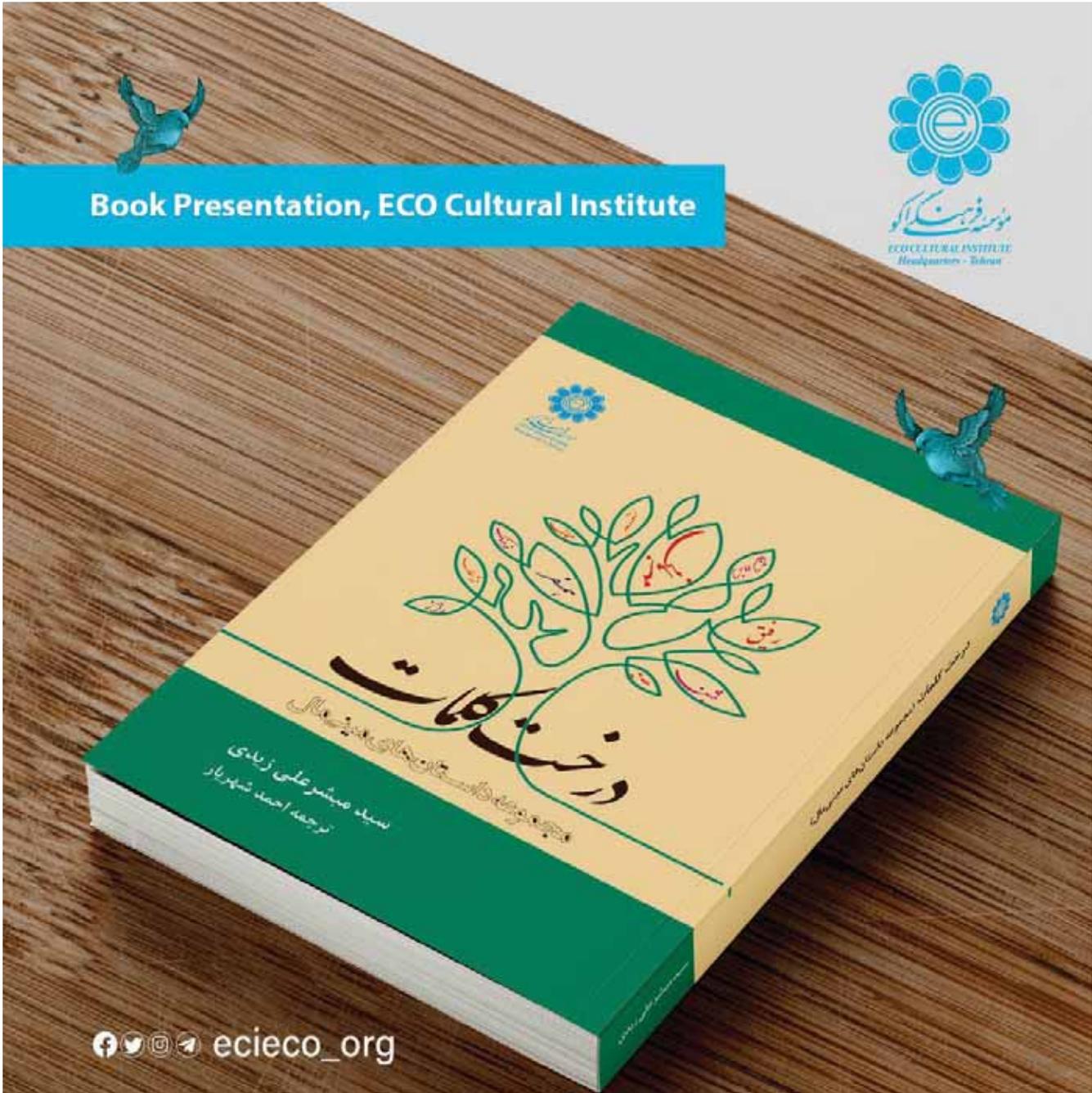
این کتاب در ۲۲۰ صفحه و قطع رقعی، با هدف گشودن راهی تازه در جهت شناخت اندیشه‌های نویسندگان معاصر پاکستان و تقویت پیوندهای ادبی در پهنه اکو منتشر شده است. «درخت کلمات» منبعی الهام‌بخش برای دوستداران ادبیات داستانی و به‌ویژه علاقه‌مندان به «داستان‌نویسی خلاق» است که در پی یادگیری فنون ضربه داستانی هستند.

تهیه کتاب: علاقه‌مندان می‌توانند جهت خریداری این اثر با شماره ۰۲۱-۲۷۶۷۳۲۴۶ تماس حاصل نموده و یا برای امانت گرفتن آن به کتابخانه دیپلماتیک مؤسسه فرهنگی اکو مراجعه نمایند.

کتاب «درخت کلمات»، مجموعه‌ای از داستان‌های مینی‌مال به قلم سید مبشرعلی زیدی، نویسنده و روزنامه‌نگار برجسته پاکستانی است که برای نخستین بار با ترجمه فارسی، توسط انتشارات مؤسسه فرهنگی اکو به زیور طبع آراسته شد. این اثر که با مقدمه «سرور بختی»، رئیس پیشین این مؤسسه آغاز می‌شود، دربردارنده ۱۰۲ داستانک است که هر یک در محدوده دقیق ۱۰۰ کلمه به زبان اردو نگاشته شده و توسط احمد شهریار به فارسی برگردانده شده است.

هنر ایجاز و ضربه داستانی

سید مبشرعلی زیدی با تسلط خیره‌کننده بر فن ایجاز، از لبه تیغ «ایجاز مخل» عبور کرده و به «ایجاز اعجاز‌گونه» دست یافته است. صورت‌بندی داستان‌ها در قالب تنها ۱۰۰ کلمه، چالش بزرگی است که نویسنده با مهارت از عهده آن برآمده و توانسته است در این محدوده تنگ، گره‌افکنی و گره‌گشایی داستانی را به کمال برساند. ویژگی بارز این داستانک‌ها، پایان‌بندی غافلگیرکننده در سطر آخر است که مخاطب را به سکوت و تفکر وامی‌دارد؛ گویی هر داستان، بذری است که در ذهن مخاطب کاشته می‌شود تا به «درخت کلمات» مبدل گردد.

ستاره‌شناس ری؛ عبدالرحمن صوفی و نقشه‌برداری از آسمان

نجومی او (زیج) زیربنای رصدخانه‌های بزرگ بعدی در منطقه، از جمله رصدخانه مراغه در ایران و رصدخانه اولغ‌بیک در سمرقند (ازبکستان) گردید. او نمادی از نبوغ ایرانی در دوران شکوفایی علمی جاده ابریشم است که آثارش قرن‌ها در اروپا به عنوان منبع اصلی نجوم تدریس می‌شد.

[کادر دانستنی‌های نجومی]

کشف بزرگ: صوفی نخستین منجمی است که ابرهای ماژلانی را (که تنها از نیم‌کره جنوبی دیده می‌شوند) بر اساس گزارش‌های دریانوردان عرب ثبت کرد.

افتخار جهانی: به پاس خدمات او به علم نجوم، یکی از دهانه‌های برخورد شهاب‌سنگی در کره ماه به نام Azophi (نام لاتین صوفی) نام‌گذاری شده است.

هنر و علم: نسخه‌های خطی کتاب صور الكواكب با مینیاتورهای بسیار زیبا تزیین شده‌اند که نشان‌دهنده تلفیق هنر ایرانی با دانش نجومی است.

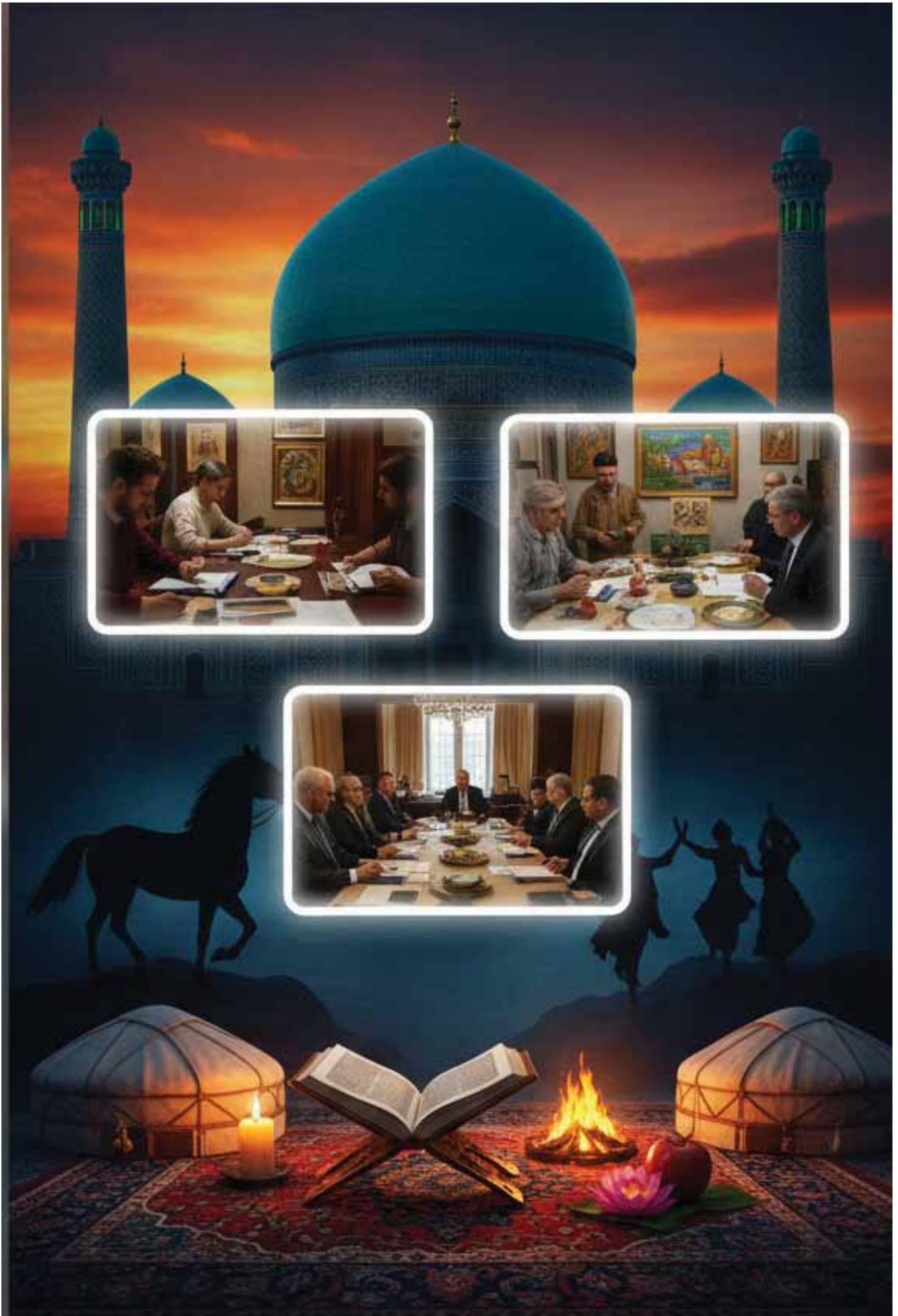
در سده چهارم هجری (قرن دهم میلادی)، در عصر طلایی تمدن اسلامی، دانشمندی از دیار «ری» ظهور کرد که نگاه جهان را به ستارگان تغییر داد. عبدالرحمن صوفی رازی، منجم برجسته ایرانی، نخستین کسی بود که رصدهای دقیق بطلمیوس را بازنگری کرد و با دقتی شگفت‌انگیز، کاتالوگی جامع از ستارگان را به جهان علم هدیه داد.

کتاب «صور الكواكب»؛ شاهکاری فراتر از زمان بزرگترین اثر او، کتاب «صور الكواكب»، نقطه عطفی در تاریخ نجوم است. صوفی در این کتاب ۴۸ صورت فلکی را با جزئیات دقیق رسم کرد و برای نخستین بار در تاریخ، به وجود «سحابی آندرومدا» (که او آن را «ابر کوچک» نامید) اشاره کرد؛ کشفی که قرن‌ها پیش از اختراع تلسکوپ صورت گرفت. او همچنین با اصلاح موقعیت و درخشندگی ستارگان، دقیق‌ترین اطلس آسمان شب را برای دریانوردان و دانشمندان نسل‌های بعد فراهم آورد.

پیوند با فرهنگ منطقه اکو

صوفی در دوران آل‌بویه و در اصفهان و ری به تحقیق پرداخت. روش‌های رصدی و جداول

فصل دوم

رویدادها و تازه‌های فرهنگی موسسه اکو

(گزارش فعالیت‌ها، نشست‌ها،
نمایشگاه‌ها و همکاری‌های اخیر)

دیدار رئیس موسسه فرهنگی اکو با وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی ایران

تقویت تبادلات فرهنگی و همکاری میان کشورهای عضو اکو و نیز ارتقای تفاهم منطقه‌ای از طریق برنامه‌ها و طرح‌های مشترک تأکید کردند. این نشست همچنین فرصتی برای بررسی پروژه‌های جاری و شناسایی زمینه‌های جدید همکاری در سال ۱۴۰۵ / ۲۰۲۶ فراهم آورد تا نقش موسسه فرهنگی اکو در ترویج میراث فرهنگی و ظرفیت‌های خلاقانه منطقه اکو بیش از پیش تقویت شود.

در تاریخ ۶ بهمن ۱۴۰۴ (۲۶ ژانویه ۲۰۲۶)، دکتر محمد حسن، رئیس موسسه فرهنگی اکو، به همراه دکتر رخشنده یزدی، مدیر اجرایی موسسه، در محل دفتر آقای سید عباس صالحی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی جمهوری اسلامی ایران و عضو شورای نمایندگان دائم موسسه فرهنگی اکو، حضور یافتند.

در این دیدار، طرفین در زمینه‌های همکاری مشترک فرهنگی، آموزشی و هنری به بحث و تبادل نظر پرداختند. هر دو طرف بر اهمیت

دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس سعدی

فارسی و توسعه همکاری‌های فرهنگی دوجانبه میان بنیاد سعدی و مؤسسه فرهنگی اکو تأکید کرد.

سفیر محمد حسن نیز با اشاره به محبوبیت اشعار سعدی در پاکستان، شاعران بزرگ را آموزگاران جهانی دانست و خاطرنشان کرد که مؤسسه فرهنگی اکو تلاش دارد از این سرمایه فرهنگی مشترک به‌عنوان نیروی محرک همگرایی منطقه‌ای بهره بگیرد.

در پایان، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو از پیشنهاد بنیاد سعدی برای آموزش زبان فارسی به دیپلمات‌ها و خانواده‌های آنان استقبال کرد و بر تقویت همکاری‌های فرهنگی مشترک تأکید نمود.

در تاریخ ۲۱ دی‌ماه ۱۴۰۴ سفیر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو (ECI)، با آقای غلامعلی حدادعادل، رئیس بنیاد سعدی دیدار و گفت‌وگو کرد.

در این دیدار، آقای حدادعادل با تأکید بر اینکه فرهنگ مرزی نمی‌شناسد، اظهار داشت: در منطقه اکو، فرهنگ عامل اصلی پیونددهنده کشورهاست و می‌تواند اعضای این سازمان را متحد و منسجم نگه دارد. وی افزود که ایران در خلق و تقویت پایتخت‌های فرهنگی منطقه، نقشی تاریخی و تأثیرگذار داشته است.

رئیس بنیاد سعدی همچنین ضمن معرفی فعالیت‌های این بنیاد، بر گسترش آموزش زبان

دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

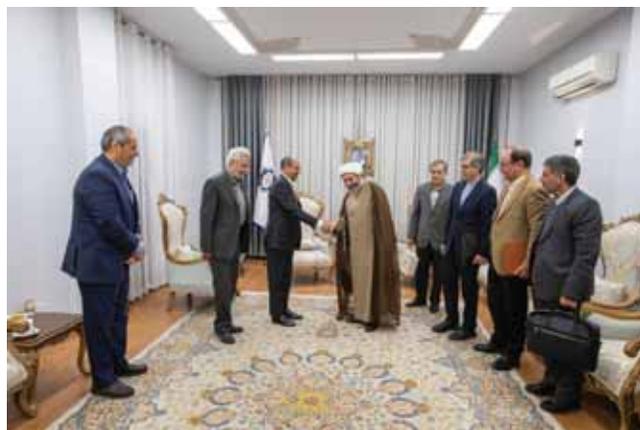
نهادی، توسعه برنامه‌های مشترک فرهنگی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های متقابل در راستای اهداف مشترک انجام شد. همچنین بر اهمیت هماهنگی میان نهادهای فرهنگی برای ارتقای گفت‌وگوی فرهنگی و تقویت همگرایی منطقه‌ای تأکید شد.

این دیدار در چارچوب تلاش‌های مؤسسه فرهنگی اکو برای گسترش همکاری‌های فرهنگی و تعمیق روابط میان نهادهای فرهنگی ارزیابی می‌شود.

در تاریخ ۲۳ دی‌ماه ۱۴۰۴، سفیر دکتر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو، با دکتر محمدمهدی ایمانی‌پور، رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، دیدار و گفت‌وگو کرد.

در این دیدار، طرفین بر پیوندهای فرهنگی موجود، اشتراکات تمدنی و ظرفیت‌های مشترک همکاری در سطح منطقه‌ای تأکید کردند و درباره راهکارهای گسترش تعاملات فرهنگی، علمی و بین‌المللی تبادل نظر صورت گرفت.

گفت‌وگوها با تمرکز بر تقویت همکاری‌های

برگزاری نخستین نشست کارگروه بررسی آیین‌نامه کارکنان مؤسسه فرهنگی اکو

نخستین نشست کارگروه بررسی آیین‌نامه کارکنان مؤسسه فرهنگی اکو (ECI) در تاریخ ۲۸ ژانویه ۲۰۲۶ برگزار شد.

مطرح‌شده را مورد بحث و بررسی قرار دادند. در این جلسه، موضوعات مرتبط تبیین شد و توضیحات لازم به‌منظور ایجاد درک مشترک از اصلاحات پیشنهادی ارائه گردید.

این نشست بستری سازنده برای گفت‌وگوی کارشناسی و مشورتی فراهم آورد و گامی مؤثر در مسیر بازنگری آیین‌نامه کارکنان مؤسسه فرهنگی اکو با رویکردی شفاف، مشارکتی و مبتنی بر اجماع کشورهای عضو به‌شمار می‌رود.

در این نشست، نمایندگان کشورهای عضو اکو به بررسی و تبادل نظر پیرامون پیشنهاد اصلاح آیین‌نامه کارکنان مؤسسه فرهنگی اکو پرداختند. در همین راستا، مؤسسه فرهنگی اکو توضیحات جامعی درباره اصلاحات پیشنهادی ارائه کرد و اهداف، چارچوب کلی و پیامدهای مورد انتظار این اصلاحات را تشریح نمود. نمایندگان کشورهای عضو ضمن طرح دیدگاه‌ها و پرسش‌های خود، ابعاد مختلف پیشنهاد

دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با سفیر ترکمنستان

در تاریخ ۲۹ ژانویه ۲۰۲۶ (۹ بهمن‌ماه)، جناب آقای الیاس غایباف، سفیر محترم ترکمنستان، با آقای دکتر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو، دیدار و گفت‌وگو کرد.

در این دیدار، سفیر ترکمنستان ضمن تبریک آغاز مأموریت دکتر محمد حسن به‌عنوان رئیس مؤسسه فرهنگی اکو، بر اهمیت تقویت همکاری‌های فرهنگی میان کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی (اکو) تأکید کرد.

در ادامه، طرفین پیرامون ظرفیت‌ها و زمینه‌های مشترک همکاری، به‌ویژه در حوزه تبادلات فرهنگی و هنری، به تبادل نظر پرداختند و بر ضرورت توسعه تعاملات سازنده در چارچوب اهداف و مأموریت‌های مؤسسه فرهنگی اکو تأکید کردند.

دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

در راستای تقویت پیوندهای فرهنگی و تمدنی در منطقه، آقای سفیر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو، روز دوشنبه ۱۳ بهمن ۱۴۰۴ با آقای غلامرضا امیرخانی، رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، دیدار و گفت‌وگو کردند.

به گزارش پایگاه اطلاع‌رسانی مؤسسه فرهنگی اکو در این نشست که باهدف بازتعریف همکاری‌های مشترک در چارچوب دیپلماسی فرهنگی برگزار شد، طرفین بر ضرورت بهره‌گیری از ظرفیت‌های عظیم کتابخانه‌های ملی و مراکز آرشیوی کشورهای عضو اکو جهت ایجاد همگرایی بیشتر میان ملت‌های منطقه تأکید کردند.

رئیس مؤسسه فرهنگی اکو در این دیدار با تجلیل از شخصیت‌های علمی اثرگذاری همچون استاد عارف نوشاهی، ایشان را حلقه وصل فرهنگی میان ایران و پاکستان برشمرد و خاطرنشان کرد: «گسترش تعاملات فکری در پهنه جغرافیایی اکو، نه‌تنها موجب صیانت از میراث مشترک، بلکه مایه ارتقای جایگاه زبان و ادبیات فارسی در سطح جهانی است». وی همچنین با اشاره به وجود منابع غنی خطی در پاکستان، آمادگی مؤسسه را برای تسهیل پروژه‌های مشترک پژوهشی اعلام داشت.

رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران نیز ضمن اعلام آمادگی برای میزبانی از رویدادهایی نظیر شب‌های فرهنگی و نشست‌های علمی مشترک با اکو بر فراهم بودن فرصت‌های مطالعاتی برای پژوهشگران و دانشجویان کشورهای همسایه در این سازمان تأکید کرد.

همچنین محورهای راهبردی دیگری همچون «احیای میراث مکتوب و نسخه‌های خطی»، «راه‌اندازی کنفرانس آرشیوهای ملی» و «تداوم اجلاس کتابخانه‌های ملی کشورهای عضو اکو» مورد بحث و تبادل نظر قرار گرفت که با استقبال و توافق دو طرف همراه شد. در این دیدار، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو ضمن

قنبری (پژوهشگر فولکلور)، شهرام سلطانی (مدیر انتشارات آرون)، مرتضی قاسمی (ادب‌پژوه) و شاه‌منصور شاه‌میرزا (گردآورنده کتاب و کارشناس فرهنگی تاجیکستان در موسسه فرهنگی اکو) به ایراد سخن پرداختند. سخنرانان بر این نکته تأکید داشتند که:

- امثال و حکم ملل عضو اکو دارای ریشه‌های مشترک عمیقی است که نشان‌دهنده زیست فرهنگی یگانه در پهنه جغرافیایی این سازمان است.
- انتقال این میراث به نسل جوان، ضامن تحکیم پیوندهای برادرانه در منطقه خواهد بود.
- فرآیند گردآوری و ویرایش چنین آثاری، گامی استراتژیک در دیپلماسی فرهنگی به شمار می‌رود.

درباره کتاب «هزار مروارید»

این کتاب که در سال ۱۴۰۴ به همت مؤسسه فرهنگی اکو منتشر شده است، مجموعه‌ای نفیس از یک‌هزار ضرب‌المثل منتخب کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی است. انتخاب و ترجمه این ضرب‌المثل‌ها با دقت بالایی صورت گرفته تا وجوه مشترک اخلاقی، اجتماعی و حکمی ملل منطقه را برای مخاطبان برجسته سازد. این اثر اکنون به عنوان یکی از منابع مهم برای درک گفتمان فرهنگی در آسیای مرکزی و غرب آسیا شناخته می‌شود.

بازدید از بخش‌های تخصصی و گنجینه‌های کتابخانه ملی ایران با روند فعالیت‌های این سازمان آشنا شد. این نشست با اهدای هدایای یادبود به رسم دوستی و به نشانه تداوم همکاری‌های راهبردی به پایان رسید.

نشست ادبی نقد و بررسی کتاب «هزار مروارید» برگزار شد

مؤسسه فرهنگی اکو در تاریخ ۷ بهمن‌ماه ۱۴۰۴ (۲۷ ژانویه ۲۰۲۶)، میزبان نشست نقد و بررسی کتاب «هزار مروارید: هزار ضرب‌المثل از کشورهای عضو اکو» بود. این مراسم با حضور جمعی از پژوهشگران، نویسندگان و فعالان حوزه فولکلور در محل کتابخانه دیپلماتیک این مؤسسه برگزار گردید.

میراثی از خرد و عاطفه ملل

در ابتدای این نشست، جناب آقای سفیر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو، ضمن تبیین اهداف انتشار این اثر، خاطر نشان کرد: «کتاب هزار مروارید دعوتی است به تفکر و الگوگیری از خرد جمعی مردمان منطقه. این اثر نمادی از تعهد مؤسسه به پاسداشت میراث فرهنگی و عاطفی ملت‌های عضو اکو و تلاشی برای ترویج فرهنگ عامه است.»

تحلیل ریشه‌های مشترک تمدنی

در ادامه این نشست که به دبیری دکتر زهرا اصلانی برگزار شد، صاحب‌نظرانی چون آقای مهرداد رخشنده (مدیر اجرایی اکو)، دکتر عباس

دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس دانشگاه هنر ایران

هنرهای نمایشی، موسیقی و سایر مسائل فرهنگی تمرکز کردند. همچنین مقرر شد به منظور رسمی‌سازی این همکاری‌ها، تفاهم‌نامه‌ای (MOU) میان طرفین تدوین و به امضا برسد. برگزاری جشنواره‌های هنری بین‌المللی و صیانت از میراث فرهنگی مشترک از دیگر محورهای مورد توافق در این نشست بود.

تهران، ۱۹ بهمن – جناب آقای دکتر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو (ECI)، امروز با جناب آقای دکتر سید بهشید حسینی، رئیس دانشگاه هنر، دیدار و گفتگو کرد. در این نشست که با حضور مدیر اجرایی مؤسسه برگزار شد، طرفین پیرامون زمینه‌های همکاری مشترک در حوزه‌های علمی، هنری و پژوهشی به تبادل نظر پرداختند.

دکتر محمد حسن در این دیدار بر ظرفیت‌های گسترده دانشگاه هنر برای تقویت دیپلماسی فرهنگی در منطقه اکو تاکید کرد. در این گفتگوها، طرفین به طور ویژه بر همکاری در زمینه‌های

حضور رئیس مؤسسه فرهنگی اکو در مراسم چهل و هفتمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی

مؤسسه فرهنگی اکو به نمایندگی از مدیران و کارکنان این مؤسسه بین‌المللی، مراتب تبریک و تهنیت خود را به مناسبت این روز فرخنده به جناب آقای دکتر پزشکیان ابراز نمود. وی همچنین بر اهمیت دیپلماسی فرهنگی در تحکیم روابط میان ملت‌های منطقه تأکید کرد.

آقای دکتر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو (ECI)، عصر روز دوشنبه با حضور در سالن اجلاس سران، در مراسم چهل و هفتمین سالروز پیروزی انقلاب اسلامی ایران شرکت کرد.

این مراسم که با سخنرانی آقای دکتر پزشکیان، ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران برگزار شد، میزبان سفرا و رؤسای نمایندگی‌های بین‌المللی مقیم تهران بود. در حاشیه این مراسم، رئیس

دیدار رئیس مؤسسه فرهنگی اکو با رئیس و مدیران ارشد جهاد دانشگاهی

محورهای اصلی این گفتگو شامل توسعه همکاری در حوزه‌های پژوهشی، هنرهای ناملموس و تبادلات علمی میان کشورهای عضو اکو بود.

تهران، ۱۹ بهمن - آقای دکتر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو (ECI)، امروز در نشستی راهبردی با آقای پروفسور منتظری، رئیس جهاد دانشگاهی و جمعی از مدیران ارشد این نهاد دیدار و گفتگو کرد.

در این نشست که با حضور دکتر طهرانچی (مشاور رئیس و مدیرکل حوزه ریاست)، دکتر علیگو (معاون فرهنگی)، دکتر رئیسی (مدیرکل روابط عمومی) و دکتر محمود پوربافرانی (مدیرکل دفتر همکاری‌های علمی و ارتباطات بین‌الملل) برگزار شد، طرفین بر لزوم بهره‌گیری از ظرفیت‌های علمی و فناوری در جهت توسعه دیپلماسی فرهنگی منطقه تأکید کردند.

بازدید مقامات عالی‌رتبه اکو از منطقه فرهنگی عباس‌آباد

فرهنگی و گردشگری عباس‌آباد و جناب آقای دکتر گشتاسب مظفری، رئیس بخش بین‌الملل این مجموعه دیدار و گفتگو کردند.

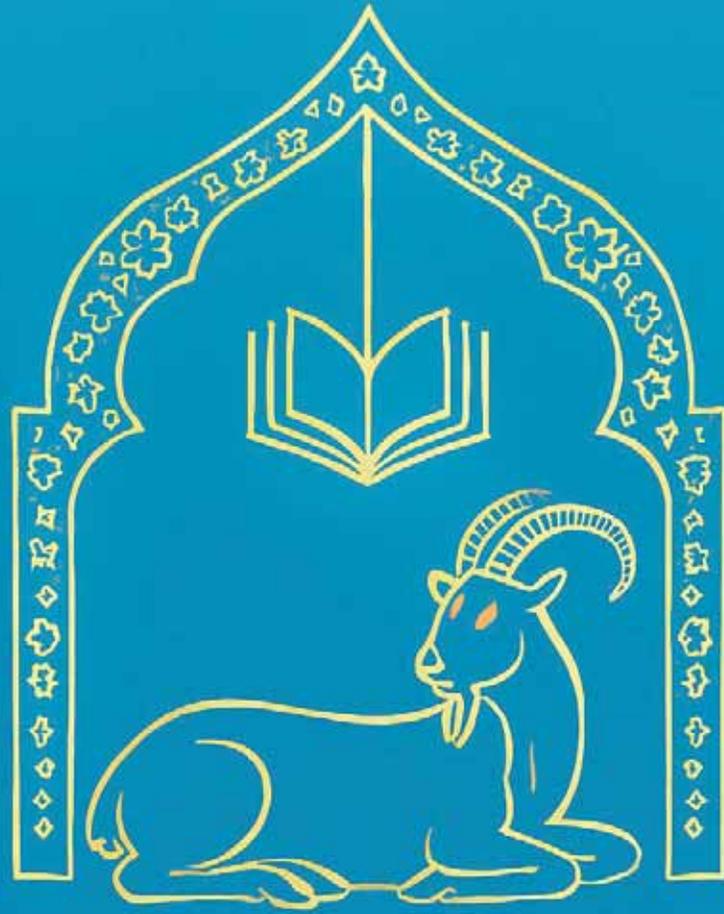
محور اصلی این نشست، بررسی فرصت‌های همکاری مشترک بود. طرفین توافق کردند که از این ظرفیت برای برپایی جشنواره‌های هنری، نمایشگاه‌های صنایع‌دستی و ویژه‌برنامه‌های نوروز ۲۰۲۶ استفاده نمایند تا پیوندهای فرهنگی میان شهروندان کشورهای عضو اکو بیش از پیش تقویت شود.

تهران، ۲۷ بهمن ۱۴۰۴ - در آستانه فصل بهار، جناب آقای دکتر محمد حسن، رئیس مؤسسه فرهنگی اکو (ECI)، به همراه جناب آقای دکتر اسد مجید خان، دبیرکل سازمان همکاری اقتصادی (ECO) و جناب آقای دکتر رخشنده، مدیر اجرایی مؤسسه، از ظرفیت‌های فرهنگی و گردشگری اراضی عباس‌آباد بازدید کردند.

در این بازدید که با هدف گسترش همکاری‌های منطقه‌ای انجام شد، مقامات اکو با جناب آقای سید محمدحسین حجازی، مدیرعامل منطقه

فصل سوم

ویژه‌نامه

(فصلی برای تأمل و تعامل تحلیل‌های عمیق،
گفت‌وگوهای تخصصی و مقالات منتخب
درباره یک محور فرهنگی مشترک)

افغانستان؛ یکی از خاستگاه‌های اصلی شعر فارسی

صدیقه ابراهیمی
کارشناس موسسه فرهنگی اکو

شهرهایی چون بلخ، غزنه و هرات در مقاطع مهمی از تاریخ، نقش پیش‌برنده در تحول زبان و شعر فارسی ایفا کرده‌اند. بلخ، زادگاه یا خاستگاه فکری چهره‌هایی چون مولانا جلال‌الدین بلخی، از نخستین مراکز اندیشه و ادب فارسی محسوب می‌شود.

در این معنا، افغانستان بخشی از متن ادبیات فارسی است؛ جایی که زبان فارسی در تعامل با دیگر مراکز فرهنگی، غنا یافته و تداوم پیدا کرده است.

افغانستان؛ یکی از خاستگاه‌های اصلی شعر فارسی

ادبیات فارسی پدیده‌ای تک‌مرکزی و محدود به یک جغرافیای خاص نیست، بلکه حاصل شکل‌گیری تدریجی یک سنت زبانی و فرهنگی در گستره‌ای وسیع تاریخی است؛ گستره‌ای که افغانستان امروز، یکی از کانون‌های بنیادین و تأثیرگذار آن به‌شمار می‌آید. در این پهنه فرهنگی، زبان فارسی، حامل اندیشه، معنا و تجربه زیسته جوامع مختلف بوده است.

زادگاه مولانا، بلخ، افغانستان

مطالعه تاریخ زبان فارسی از منظر شهرهای فرهنگی نشان می‌دهد که بلخ و هرات، هر یک در دوره‌ای خاص، به کانون‌های تولید و اشاعه ادب فارسی تبدیل شده‌اند. بلخ با پشتوانه سنت‌های فلسفی و عرفانی، بستری فراهم آورد که زبان فارسی بتواند مفاهیم عمیق دینی و انسانی را بیان کند. بلخ، پیش از ویرانی، یکی از درخشان‌ترین کانون‌های فرهنگی و علمی جهان اسلام به‌شمار می‌رفت. این شهر در منابع تاریخی و ادبی با القابی چون غزّاء، دارالفقاهه و قبةالاسلام یاد شده است؛ القابی که بازتاب‌دهنده جایگاه ممتاز آن در دانش دینی، آموزش، ادب و فرهنگ اسلامی است.

الهام‌بخش شاعران و نویسندگان بود. بلخ و هرات، در کنار شهرهایی چون شیراز، نیشابور و سمرقند، نشان می‌دهند که فارسی زبانی فرامرزی و شبکه‌ای بوده است که در بستر تعامل میان مراکز فرهنگی شکل گرفته است.

جامی و هرات؛ شکوفایی ادب فارسی

نام نورالدین عبدالرحمن جامی، پیوندی ناگسستنی با هرات دارد. او یکی از آخرین بزرگان ادب کلاسیک فارسی و نماد شکوفایی فرهنگی هرات در عصر تیموری است؛ دوره‌ای که می‌توان آن را یکی از درخشان‌ترین مقاطع تاریخ فرهنگ فارسی دانست.

جامی در آثار خود، سنت‌های مختلف شعر و نثر فارسی - از عرفان و اخلاق تا داستان‌پردازی و نقد ادبی - را به‌گونه‌ای استادانه درهم آمیخت. اهمیت او نه فقط در مهارت زبانی، بلکه در نقش پیونددهنده‌اش میان میراث پیشین و نسل‌های بعدی است.

هرات عصر جامی، شهری بود که ادب، هنر و اندیشه در آن به هم می‌رسیدند. همان فضایی که مکتب هرات در نگارگری را پدید آورد، زمینه‌ساز بالندگی شعر و نثر فارسی نیز شد. از این منظر چهره‌ای تمدنی است که آثارش در سراسر جهان فارسی‌زبان خوانده و فهمیده می‌شود.

ادبیات فارسی در افغانستان معاصر؛ استمرار یک سنت کهن

ادبیات فارسی در افغانستان، علی‌رغم فراز و فرودهای تاریخی، پیوند خود را با سنت کلاسیک حفظ کرده است. شاعران و نویسندگان معاصر این سرزمین، در امتداد میراثی چندصدساله، کوشیده‌اند زبان فارسی را به‌عنوان حامل تجربه‌های انسانی و اجتماعی حفظ کنند. در شعر معاصر افغانستان، می‌توان هم رد پای

وجود مدارس، مکتب‌خانه‌ها و محافل علمی متعدد، بلخ را به محیطی پویا برای پرورش اندیشه و زبان فارسی تبدیل کرده بود. در چنین فضایی، نسل‌هایی از دانشمندان، اندیشمندان و شاعران برجسته بالیدند که هر یک نقشی مهم در شکل‌گیری و گسترش سنت‌های فکری و ادبی فارسی ایفا کردند.

از جمله چهره‌های برجسته‌ای که با بلخ پیوند دارند می‌توان به شهید بلخی، ابوالمؤید بلخی، رابعه بلخی، ابوشکور بلخی، عنصری، رشیدالدین وطواط، ابوزید بلخی، حمیدالدین بلخی و در نهایت جلال‌الدین محمد مولوی بلخی اشاره کرد. حضور این نام‌ها نشان می‌دهد که بلخ نه فقط محل تولد یا اقامت شاعران و اندیشمندان، بلکه یکی از خاستگاه‌های اصلی تکوین زبان و اندیشه فارسی بوده است.

هرات، به‌ویژه در قرن نهم هجری، به یکی از مهم‌ترین مراکز فرهنگی جهان اسلام بدل شد. وجود کتابخانه‌ها، مدارس، محافل ادبی و کارگاه‌های هنری، این شهر را به محیطی پویا برای تعامل میان ادب، هنر و اندیشه تبدیل کرد. در این فضا، زبان فارسی به مرحله‌ای از پختگی و ظرافت رسید که آثار آن تا سده‌ها بعد

جامع غزنی، روضه شریف در مزارشریف شاخص از این تحول هنری به‌شمار می‌آیند. در این فضاها، هنر نقش مهمی در زیباسازی، تزیین، رنگ‌آمیزی و افزایش شکوه معماری ایفا می‌کرد.

مجسمه‌سازی؛ هنری با پیشینه‌ای کهن

مجسمه‌سازی در افغانستان سابقه‌ای بسیار طولانی دارد و دوره‌های درخشانی را پشت سر گذاشته است.

از برجسته‌ترین نمونه‌های مجسمه‌سازی می‌توان به تندیس‌های بودا و مجموعه‌های پیرامونی آن‌ها در بامیان اشاره کرد. همچنین کاوش‌های باستان‌شناسی در مناطقی چون مندیگک (محوطه باستانی در افغانستان است که در ولایت قندهار در ۵۵ کیلومتری شمال‌غربی قندهار واقع شده است) و پنجوایی (یکی از شهرستان‌های ولایت قندهار در جنوب افغانستان) در قندهار و تپه کلان در جلال‌آباد، شواهد ارزشمندی از رواج این هنر در اعصار کهن به دست داده‌اند.

تذهیب و نگارگری؛ پیوند هنر و کتاب

تذهیب در افغانستان، پیشینه‌ای پیشااسلامی دارد، اما در دوره تیموریان به بالاترین سطح رشد و کمال خود رسید. این هنر که با زراندود کردن، نقش‌پردازی‌های ظریف و طرح‌های گیاهی شناخته می‌شود، جایگاه ویژه‌ای در کتاب‌آرایی یافت و به‌ویژه در نگارش آیات قرآن با آب طلا به کار می‌رفت.

نگارگری یا مینیاتور نیز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخه‌های هنرهای تجسمی، پیوندی نزدیک با خوشنویسی و تذهیب داشت. این هنر، زینت‌بخش نسخه‌های نفیس ادبی و تاریخی همچون شاهنامه و رباعیات خیام بود. کمال‌الدین بهزاد از برجسته‌ترین چهره‌های این هنر به‌شمار می‌آید که آثار و شیوه‌اش تأثیری ماندگار بر سنت نگارگری در سراسر جهان فارسی بر جای گذاشت.

سبک‌های کلاسیک را دید و هم تلاش برای بیان مسائل جدید؛ ترکیبی که نشان‌دهنده پویایی این سنت است. زبان، همچنان عنصر پیونددهنده است؛ زبانی که امکان گفت‌وگوی فرهنگی میان ایران، افغانستان و دیگر سرزمین‌های فارسی‌زبان را فراهم می‌کند.

این استمرار، گواه آن است که ادبیات فارسی در افغانستان، بخشی زنده از یک جریان فرهنگی گسترده‌تر است؛ جریانی که مرزهای سیاسی را پشت سر می‌گذارد و بر حافظه مشترک فرهنگی تکیه دارد.

هنرهای تجسمی و تزیینی در افغانستان؛ از سنت‌های کهن تا جلوه‌های اسلامی

سرزمین افغانستان از دیرباز بستر رشد و بالندگی گونه‌های متنوعی از هنرهای تجسمی و تزیینی بوده است. هنرهایی چون نقاشی، تذهیب، نگارگری، خوشنویسی، مجسمه‌سازی و صنایع تزیینی، در دوره‌های مختلف تاریخی، هم‌زمان با تحولات فرهنگی و دینی این سرزمین، دگرگون شده و چهره‌های گوناگونی به خود گرفته‌اند. در دوره‌های پیش از اسلام، جلوه‌های هنری افغانستان عمدتاً در قالب ساخت پیکره‌ها، پرستشگاه‌ها و بناهای یادمانی عظیم نمود پیدا می‌کرد. نمونه‌های برجسته این دوره را می‌توان در تندیس‌های عظیم بودا در بامیان یا در بقایای معماری آیینی در مناطقی چون غور و هرات مشاهده کرد. این آثار، نشان‌دهنده جایگاه مهم هنر در زندگی مذهبی و اجتماعی آن دوران هستند. با ورود اسلام، جهت‌گیری هنر در این سرزمین دچار تحول شد. هنرهای تجسمی و تزیینی، به‌جای پیکره‌سازی آیینی، در خدمت ساخت و آراستن فضاها، مذهب و آموزشی قرار گرفتند. مساجد، مدارس دینی، آرامگاه‌ها و زیارتگاه‌ها به عرصه‌ای برای بروز ذوق هنری بدل شدند. بناهایی همچون مسجد جامع هرات، مسجد

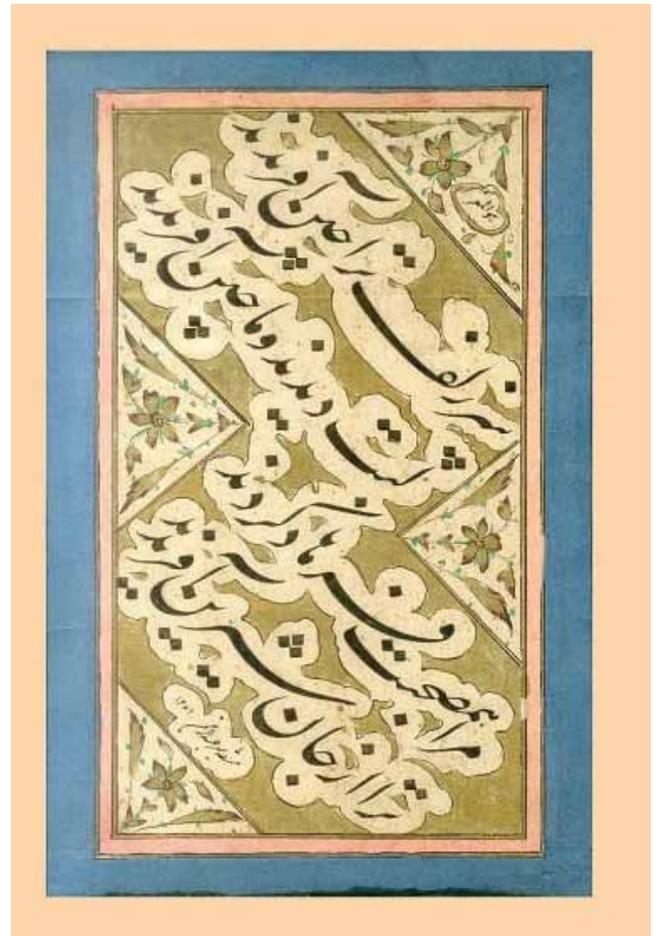

خوشنویسی؛ جلوه ممتاز هنر اسلامی

خوشنویسی را می‌توان شاخص‌ترین جلوه هنر اسلامی دانست؛ هنری که در افغانستان نیز همواره جایگاهی ویژه داشته است. خوشنویسان نامداری چون خواجه تاج‌الدین اختیار، عبدالحی، خواجه عبدالله مروارید و میرعلی هروی ظهور کردند و آثار ارزشمندی از خود بر جای گذاشتند. نمونه‌های خطاطی این هنرمندان را می‌توان در کتیبه‌های مسجد جامع هرات، بناهای تاریخی، زیارتگاه‌ها و نسخه‌های خطی مهمی همچون الهی‌نامه خواجه عبدالله انصاری و قرآن‌های نفیس مشاهده کرد. در این عرصه هنرمندانی چون میرعلی هروی، میر عبدالرحمن حسینی و امین الله پیرزاد نقش مهمی داشته‌اند.

هنر کاشیکاری در افغانستان:

هنر کاشیکاری اسلامی در افغانستان بخشی از میراث فرهنگی غنی و اصیل این کشور است که

با تأثیر از هنر اسلامی در سراسر جهان اسلام شکل گرفته است. این هنر معمولاً در معماری مذهبی و شهری، به ویژه در مساجد، مدارس دینی آرامگاه‌ها و قصرها دیده می‌شود.

هنر و ادبیات؛ حافظه زنده فرهنگ منطقه

یکی از کارکردهای بنیادین هنر و ادبیات در افغانستان، حفظ و انتقال حافظه فرهنگی است. آثار ادبی و هنری این سرزمین، حامل روایت‌هایی هستند که فراتر از زمان و مکان، تجربه‌های انسانی، معنوی و اجتماعی مشترک را بازتاب می‌دهند. این حافظه، نه تنها گذشته را روایت می‌کند، بلکه امکان گفت‌وگوی فرهنگی در زمان حال را نیز فراهم می‌سازد.

هنر و معماری اسلامی در افغانستان

صدیقه ابراهیمی
کارشناس موسسه فرهنگی اکو

هنر و معماری اسلامی در افغانستان

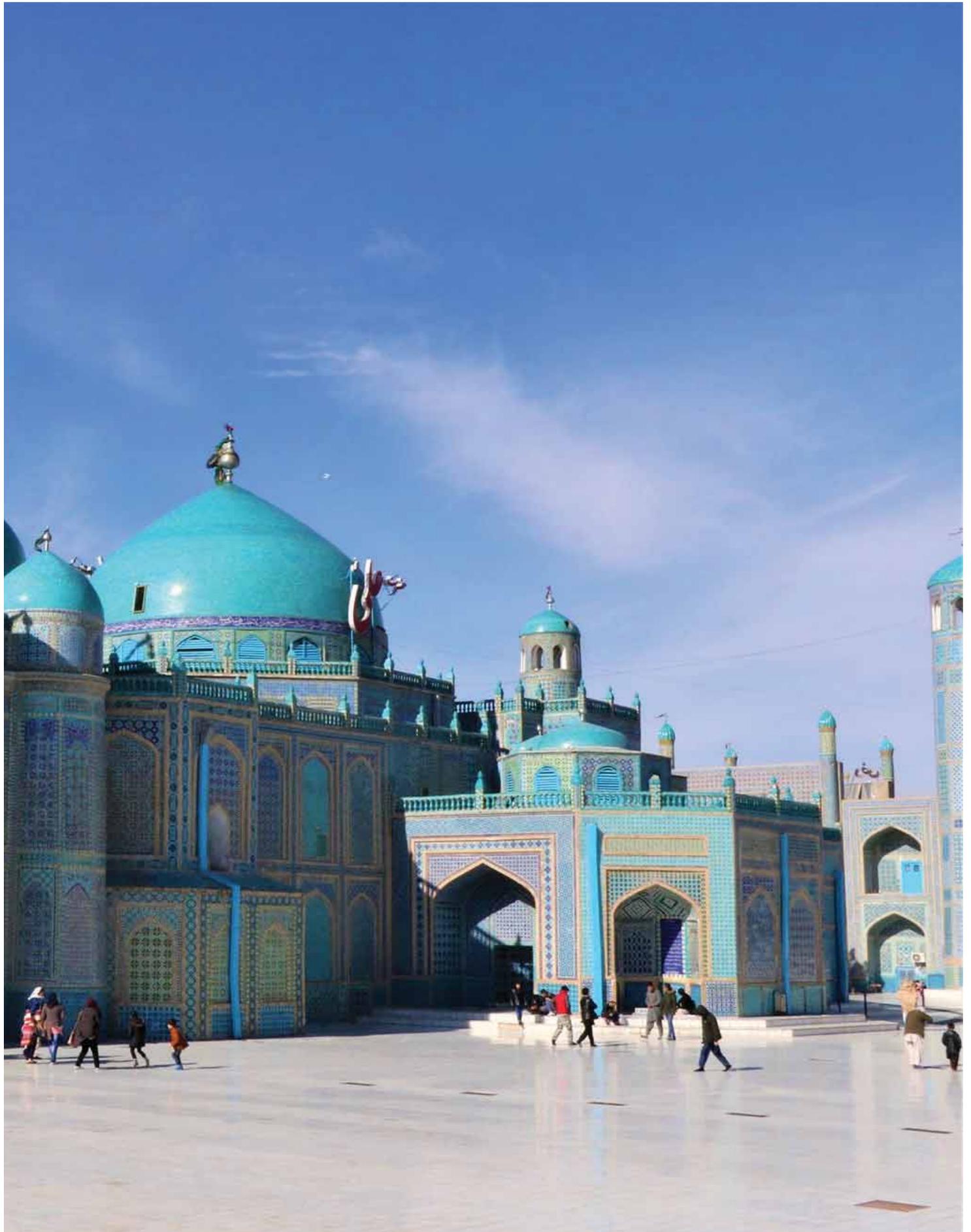
افغانستان از جمله سرزمین‌های محوری در تاریخ شکل‌گیری و تحول هنر و معماری اسلامی به‌شمار می‌رود. موقعیت جغرافیایی این سرزمین به‌عنوان چهارراه تمدن‌های بزرگ، زمینه‌ساز تکوین سنت‌های معماری غنی و متنوعی در دوره‌های پیش از اسلام بوده است. با ورود اسلام به این منطقه در سده هفتم میلادی، این سنت‌های بومی نه‌تنها کنار گذاشته نشدند، بلکه در چارچوب نظامی نوین از اندیشه و زیبایی‌شناسی اسلامی، بازتفسیر شده و تداوم یافتند. بدین‌ترتیب، معماری اسلامی در افغانستان حاصل هم‌نشینی خلاقانه میراث کهن محلی با مفاهیم و ارزش‌های دینی اسلام است.

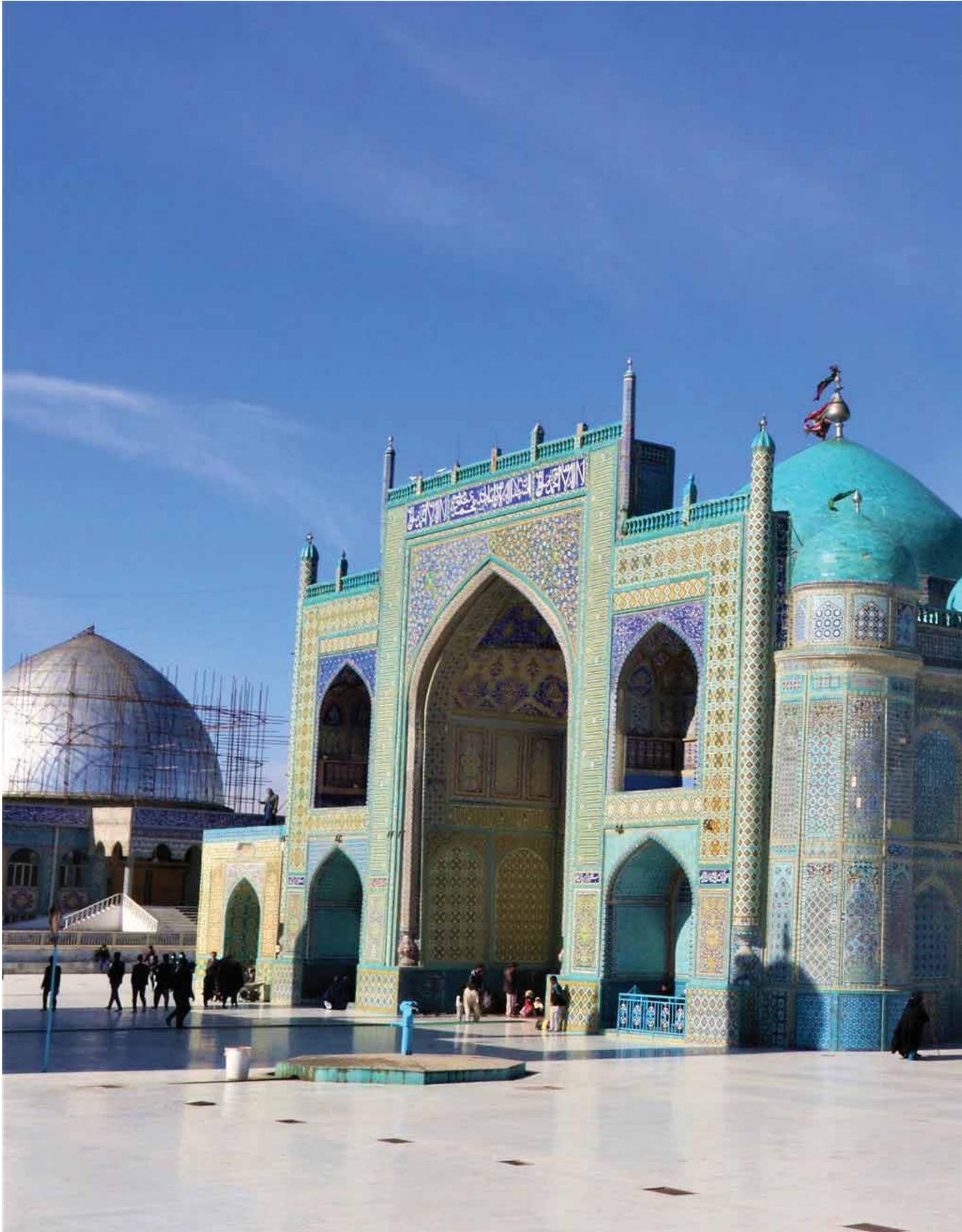
معماری اسلامی و انطباق با مفاهیم دینی

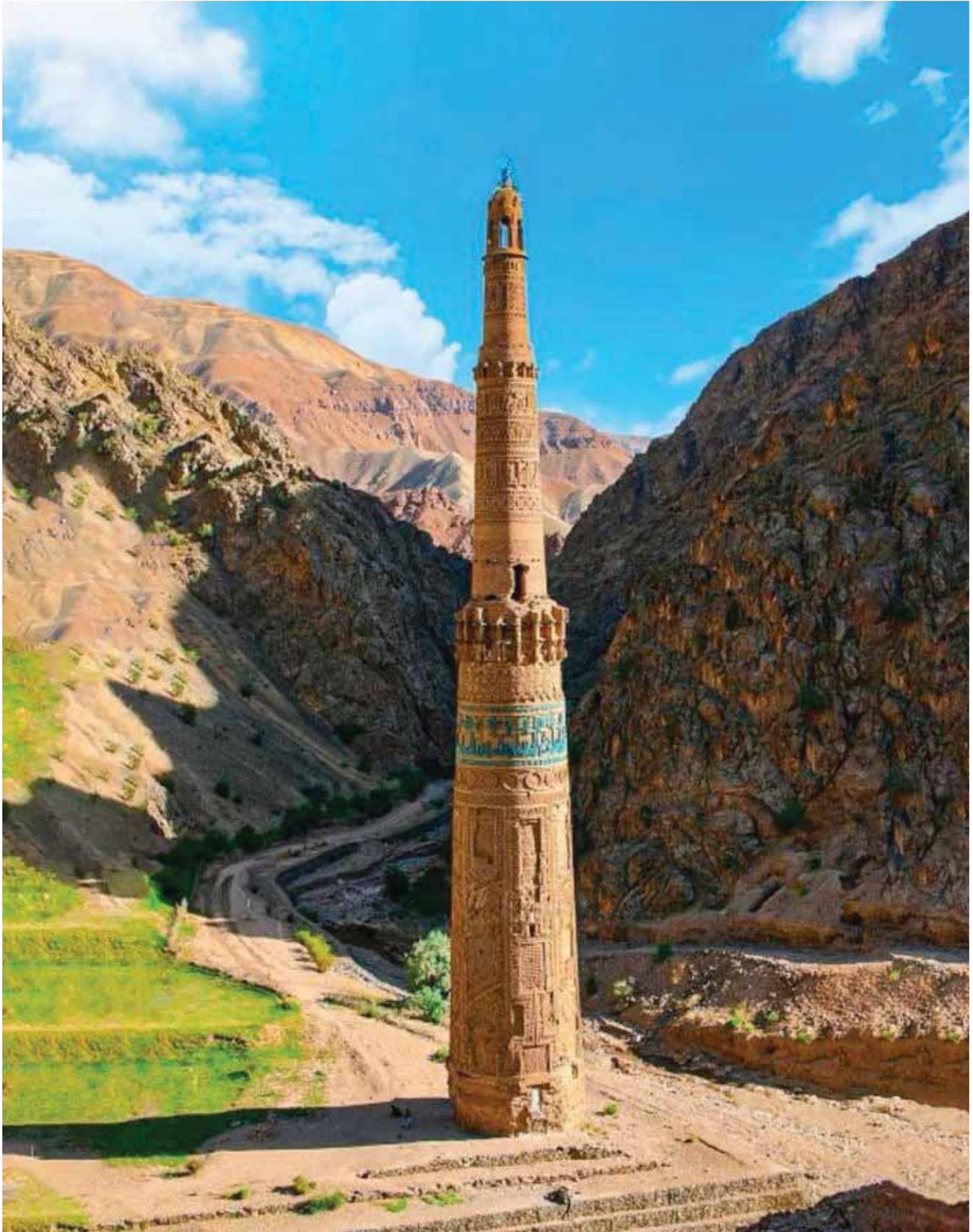
در میان شاخه‌های گوناگون هنر اسلامی، معماری از نخستین هنرهایی بود که توانست به‌گونه‌ای عمیق و ساختاری با اصول و مفاهیم اسلامی همسو شود و در جوامع مسلمان پذیرش گسترده‌ای یابد. این امر تا حد زیادی به قابلیت معماری در تجسم مفاهیم انتزاعی دینی—از جمله وحدت، نظم، تعادل، تناسب و معنویت—در قالب فضاهای عینی و کارکردی بازمی‌گردد. در بستر افغانستان، معماری اسلامی افزون بر پاسخ‌گویی به نیازهای زیستی و شهری، به ابزاری برای بیان هویت فرهنگی، باورهای دینی و ساختارهای اجتماعی بدل شد.

تداوم سنت‌های معماری پیشاسلامی

مهارت فنی و ذوق زیبایی‌شناسانه معماران آن دوره‌اند.

دوره غوریان (سده دوازدهم و اوایل سده سیزدهم میلادی) با خلق یکی از برجسته‌ترین آثار معماری اسلامی منطقه شناخته می‌شود: منار جام در ولایت غور امروزی. این بنا شاهکاری کم‌نظیر از طراحی هندسی، آجرکاری پیچیده و کتیبه‌های قرآنی است. تأکید عمودی سازه و ظرافت تزیینات آن، نشان‌دهنده سطح بالای دانش ریاضی، مهندسی و هنری معماران بومی این سرزمین در آن دوره است. منار جام امروزه در فهرست میراث جهانی یونسکو به ثبت رسیده و جایگاهی ممتاز در تاریخ معماری جهان دارد.

در دوره تیموریان (اواخر سده چهاردهم و اوایل سده پانزدهم میلادی)، معماری اسلامی در افغانستان به اوج کمال هنری خود دست یافت، به‌ویژه در شهر هرات که به یکی از مهم‌ترین مراکز فرهنگی جهان اسلام تبدیل شد. مسجد جامع هرات و مجموعه‌های معماری وابسته به آن - شامل مدارس، خانقاه‌ها و نهادهای دینی - نمونه‌هایی برجسته از به‌کارگیری گسترده کاشی‌کاری معرق، خوشنویسی و سازمان‌دهی فضایی منسجم و باشکوه هستند.

در دوره‌های بعدی نیز مجموعه‌هایی چون روضه حضرت علی (معروف به مسجد کبود) در مزار شریف، این سنت معماری را تداوم بخشیدند. هرچند شکل کنونی این بنا حاصل بازسازی‌ها و توسعه‌هایی در دوره‌های پساتیموری، به‌ویژه عصر صفوی است، اما از نظر زیبایی‌شناسی و معنایی، در امتداد سنت‌های معماری اسلامی پیشین قرار می‌گیرد.

یکی از ویژگی‌های شاخص معماری اسلامی در افغانستان، پیوند عمیق آن با سنت‌های معماری دوره‌های پیش از اسلام است. عناصر معماری همچون گنبد، قوس، سازمان‌دهی فضایی مبتنی بر حیاط مرکزی، دیوارهای ضخیم خشتی و بهره‌گیری از مصالح بومی نظیر سنگ و آجر، پیش‌تر در دوره‌های باختری، کوشانی و ساسانی رواج داشتند. در دوره اسلامی، این عناصر نه تنها حفظ شدند، بلکه با پالایش فرمی و معنایی، در خدمت کارکردهای نوین دینی، آموزشی و اجتماعی - به‌ویژه در ساخت مساجد، مدارس و آرامگاه‌ها - قرار گرفتند. این تداوم، نشان‌دهنده پویایی و ظرفیت بالای فرهنگ معماری این سرزمین در سازگاری با تحولات فکری و مذهبی است.

دوره‌های شکوفایی معماری اسلامی

معماری اسلامی در افغانستان در چندین دوره تاریخی به مراحل برجسته‌ای از شکوفایی دست یافت که مهم‌ترین آن‌ها به دوره‌های غزنوی، غوری و تیموری تعلق دارد. هر یک از این دوره‌ها سهمی متمایز در شکل‌گیری هویت بصری و هنری منطقه ایفا کرده‌اند.

در دوره غزنویان (اواخر سده دهم تا اواخر سده دوازدهم میلادی)، شهر غزنی به یکی از کانون‌های مهم فرهنگ و معماری اسلامی بدل شد. منابع تاریخی از وجود مجموعه‌ای غنی از مساجد، مناره‌ها، کاخ‌ها و باغ‌ها در این شهر و پیرامون آن خبر می‌دهند. مناره‌های باقی‌مانده غزنی نمونه‌هایی شاخص از آجرکاری تزیینی و کتیبه‌نگاری اولیه اسلامی هستند که بیانگر

دینی بوده است. در کنار آن، کاشی‌کاری، گچ‌بری و نقوش هندسی و گیاهی، سطوح معماری را غنا بخشیده و به تقویت فضای معنوی بناهای اسلامی کمک کرده‌اند. این هم‌نشینی هنر و معماری، بیانگر پیوند ژرف میان زیبایی‌شناسی، معنویت و اندیشه دینی در سنت معماری اسلامی افغانستان است.

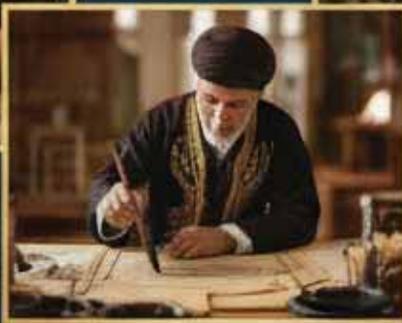
هنرهای وابسته به معماری

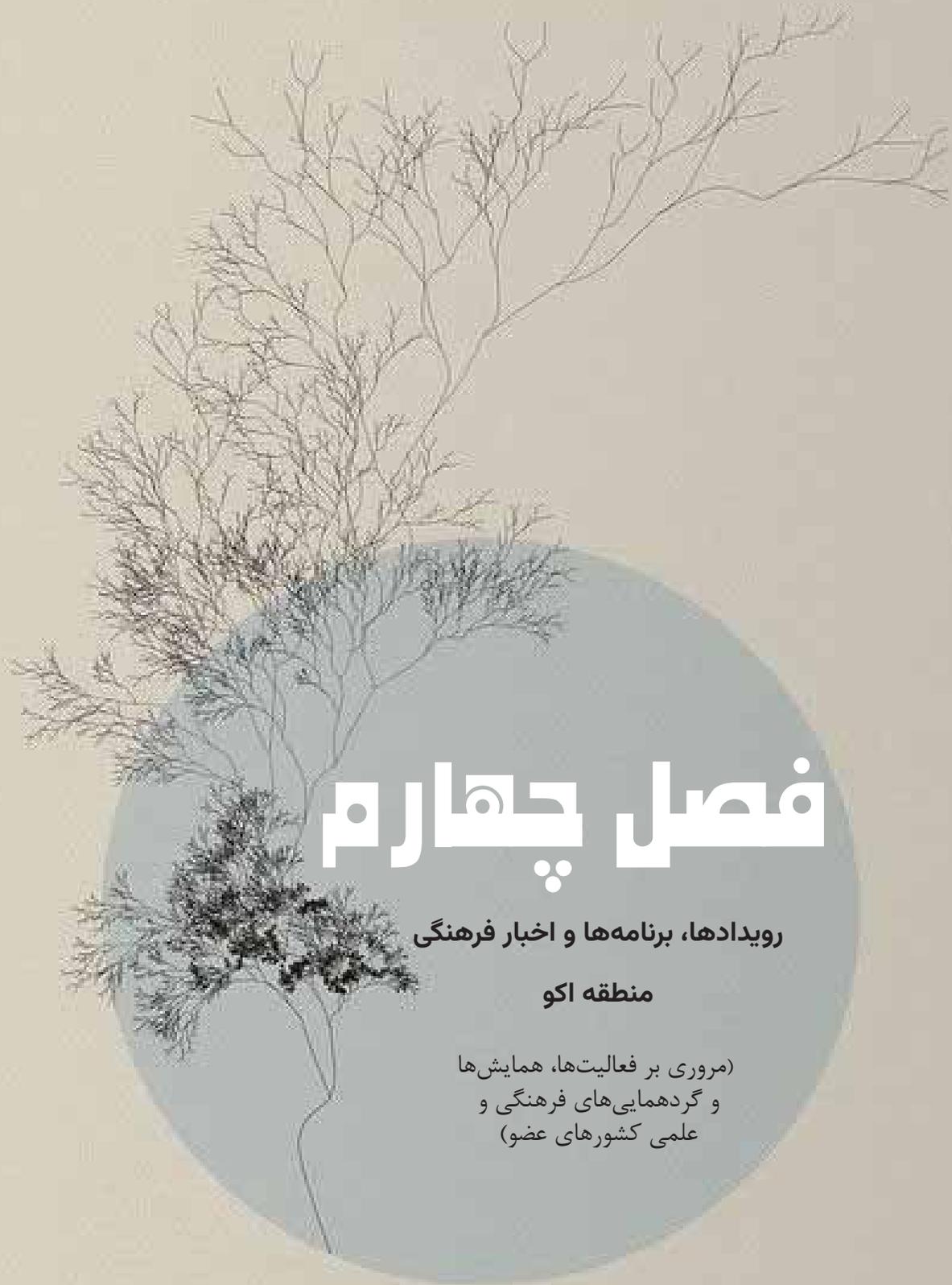
معماری اسلامی در افغانستان همواره با هنرهای تزئینی وابسته به آن پیوندی ناگسستنی داشته است. خوشنویسی جایگاهی محوری در این میان دارد و از طریق کتیبه‌های قرآنی و متون مذهبی، افزون بر کارکرد تزئینی، حامل معناهای عمیق

ECI

فصل چهارم

رویدادها، برنامه‌ها و اخبار فرهنگی

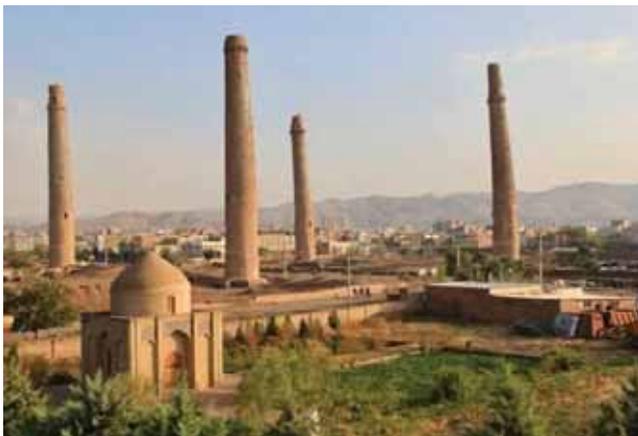
منطقه اکو

(مروری بر فعالیت‌ها، همایش‌ها
و گردهمایی‌های فرهنگی و
علمی کشورهای عضو)

گشایش نمایشگاه «امپراتوری نور» در موزه هنر اسلامی دوحه

نمایشگاه بزرگ «امپراتوری نور» دیدگاه‌ها و صداهای افغانستان» با همکاری بنیاد فرهنگی آقاخان در دوحه افتتاح شد. این نمایشگاه که تا ۳۰ مه ۲۰۲۶ ادامه دارد، بیش از ۱۵۰ اثر تاریخی از ۵ هزار سال تمدن افغانستان، شامل نسخ خطی نادر و اشیای باستانی را به نمایش گذاشته است.

بازگشایی مسیر مناره‌های مصلاهی هرات و چالش‌های حفاظتی

ریاست اطلاعات و فرهنگ هرات جاده قدیمی میان مناره‌های مصلاهی هرات را بازگشایی کرد. هرچند این اقدام برای تسهیل تردد صورت گرفته، اما جامعه باستان‌شناسان و نهادهای فرهنگی نسبت به ارتعاشات ناشی از تردد خودروها و احتمال آسیب به این میراث دوره تیموری ابراز نگرانی کرده و خواستار نظارت یونسکو شده‌اند.

تاکید وزیر فرهنگ بر اهمیت ساحه باستانی مس عینک

وزارت اطلاعات و فرهنگ افغانستان در بازدید از ساحه باستانی «مس عینک» لوگر، این منطقه را میراثی بی‌نظیر برای جهان توصیف کرد. مقامات بر ضرورت حفاظت از آثار بودایی این منطقه هم‌زمان با پروژه‌های استخراج معدن تاکید کردند.

همکاری ترکیه در دیجیتالی‌سازی سایت‌های تاریخی مزارشریف

بر اساس گزارش خبرگزاری رسمی باختر، دولت ترکیه حمایت فنی خود را برای مستندسازی و حفاظت دیجیتال از مکان‌های تاریخی ولایت بلخ، به‌ویژه مزارشریف، آغاز کرده است تا از نابودی تدریجی این آثار جلوگیری شود.

درخشش برند آذربایجانی در هفته مد پاریس

برند Anara Zakirli از جمهوری آذربایجان، مجموعه‌ی بهار/تابستان ۲۰۲۶ خود را در جریان هفته مد پاریس در موزه «گویمه» به نمایش گذاشت. این مجموعه که با الهام از نقوش فرش‌های سنتی آذربایجان طراحی شده، مورد تحسین منتقدان بین‌المللی قرار گرفت. حضور این برند در یکی از معتبرترین رویدادهای مد جهان، گامی بلند در جهت معرفی هویت بصری آذربایجان و ترکیب موفق سنت و مدرنیته در صنعت پوشاک این کشور محسوب می‌شود.

رونمایی از کتاب هنری «میرزا قدیم ایروانی»

به مناسبت ۲۰۰ سالگی وی شرکت BP آذربایجان از انتشار کتاب هنری بزرگ‌مقیاسی درباره زندگی و آثار «میرزا قدیم ایروانی»، نقاش نام‌آور سده نوزدهم، حمایت کرد. این کتاب که به مناسبت دویستمین سالگرد تولد این هنرمند منتشر شده، به بررسی دقیق نقش او در تحول هنر نقاشی آذربایجان و پیوند میان مینیاتور کلاسیک و نقاشی مدرن می‌پردازد. این اثر علمی-هنری نقش مهمی در احیای میراث کلاسیک جمهوری آذربایجان ایفا می‌کند.

آماده‌سازی باکو برای فستیوال جهانی نوروز ۲۰۲۶

وزارت فرهنگ آذربایجان برنامه‌های گسترده‌ای را برای برگزاری جشن‌های نوروز در بلوار ساحلی باکو و شهر قدیمی (ایچری شهر) اعلام کرد. این فستیوال شامل نمایشگاه‌های صنایع دستی، اجرای زنده موسیقی موقام و رقابت‌های سنتی است که با هدف جذب گردشگران از کشورهای عضو اکو طراحی شده است.

برگزاری چهل و چهارمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر و تأکید بر هویت ملی

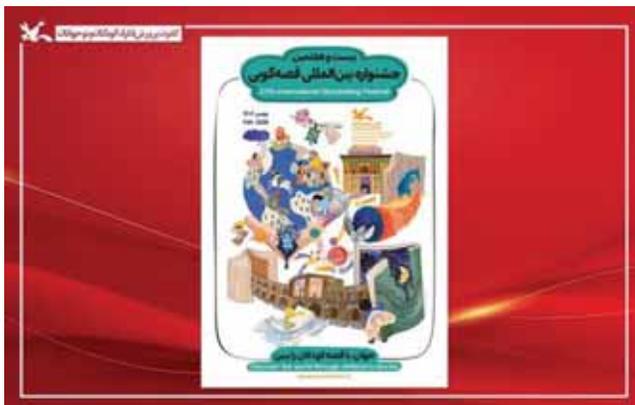
چهل و چهارمین جشنواره فیلم فجر در بهمن‌ماه با اکران آثار متنوعی که بر مفاهیم شجاعت، هویت و وطن‌پرستی تمرکز داشتند، به کار خود ادامه داد. این جشنواره که مهم‌ترین رویداد سینمایی ایران محسوب می‌شود، در این دوره با اجرای سراسری در تمام استان‌ها، فرصتی برای بازخوانی تجربه‌های زیسته اقوام مختلف ایرانی فراهم کرد. فیلم «مرد کویر» از جمله آثاری بود که با استقبال منتقدان روبرو شد و نمادی از پیوند هنر سینما با ریشه‌های بومی و ملی ایران در سال ۲۰۲۶ به‌شمار رفت.

درخشش گردشگری و صنایع دستی ایران در نمایشگاه بین‌المللی استانبول

پایون جمهوری اسلامی ایران در بهمن‌ماه ۱۴۰۴ در بیست‌ونهمین دوره نمایشگاه بین‌المللی گردشگری شرق مدیترانه (EMITT) در استانبول با حضوری مقتدرانه افتتاح شد. در این رویداد جهانی، کانون جهانگردی و اتومبیل‌رانی با همکاری وزارت میراث فرهنگی، ظرفیت‌های بی‌نظیر گردشگری ایران از جمله مسیرهای تاریخی جاده ابریشم و هنرهای سنتی را به نمایش گذاشتند. این حضور که با هدف جذب گردشگران از کشورهای منطقه اکو و تقویت دیپلماسی عمومی انجام شد، با استقبال گسترده آژانس‌های مسافرتی بین‌المللی و رسانه‌های ترکیه همراه بود.

برگزاری بیست‌وهفتمین جشنواره بین‌المللی قصه‌گویی به میزبانی اصفهان

مرحله نهایی بیست‌وهفتمین جشنواره بین‌المللی قصه‌گویی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در نیمه دوم بهمن‌ماه به میزبانی شهر تاریخی اصفهان برگزار گردید. این جشنواره که با حضور قصه‌گویانی از سراسر ایران و کشورهای مختلف جهان برپا شد، بر احیای سنت‌های شفاهی و پیوند میان نسل‌ها از طریق روایت‌های کهن تأکید داشت.

پایان موفقیت‌آمیز هفته فرهنگی قزاقستان در دوحه

این کشور گشود. هم‌زمان با این خیزش هنری، موزه دولتی هنر Kasteev نیز پس از یک دوره بازسازی اساسی، با چیدمانی نوین بازگشایی شد. این موزه اکنون با استانداردهای جهانی، میزبان آثار برتر هنرمندان قزاق و آسیای مرکزی است و به کانون توجه پژوهشگران هنر در منطقه تبدیل شده است.

بزرگداشت میراث حکیم احمد یسوی در ترکستان

در نیمه دوم بهمن‌ماه، مجموعه‌ای از نشست‌های علمی در شهر مقدس ترکستان با هدف بررسی تأثیر اندیشه‌های عرفانی خواجه احمد یسوی بر ادبیات منطقه برگزار شد. در این نشست‌ها که با حضور اندیشمندان از کشورهای عضو اکو همراه بود، بر نقش میراث معنوی یسوی در ایجاد همگرایی فرهنگی میان ملل ترک‌زبان و فارسی‌زبان تأکید گردید.

رونمایی از پروژه‌ی دیجیتالی‌سازی نقشه‌های جاده ابریشم در آستانه

وزارت فرهنگ و اطلاعات قزاقستان در بهمن‌ماه از پلتفرم جدیدی رونمایی کرد که در آن نقشه‌های تاریخی و مسیرهای کاروان‌سراهای قدیمی این کشور در امتداد جاده ابریشم به صورت سه‌بعدی بازسازی شده‌اند. این پروژه با هدف توسعه گردشگری هوشمند و در دسترس قرار دادن منابع تاریخی برای محققان بین‌المللی طراحی شده است.

رویداد فرهنگی «روزهای فرهنگ قزاقستان» که از ۴ تا ۷ فوریه ۲۰۲۶ (نیمه بهمن ۱۴۰۴) در دوحه، پایتخت قطر برگزار شده بود، با استقبال چشمگیر مخاطبان بین‌المللی به کار خود پایان داد. این برنامه که با همکاری وزارت فرهنگ و اطلاعات قزاقستان تدوین شده بود، مجموعه‌ای غنی از صنایع دستی، هنرهای تزیینی و گنجینه‌های موزه ملی این کشور را در کنار اجرای موسیقی و رقص‌های سنتی به نمایش گذاشت. این رویداد گامی کلیدی در معرفی هنر معاصر و سنت‌های اصیل قزاقستان به حوزه خلیج فارس ارزیابی شد.

نمایش آثار «ژانوزاک موساپیر» در گالری اینکس مراکش

شهر ساله در مراکش میزبان نمایشگاهی منحصر به فرد از آثار ژانوزاک موساپیر (Januzak Musapir)، نقاش برجسته قزاق، در گالری INEX Chaoui Bois بود. این نمایشگاه که تا ۷ فوریه ۲۰۲۶ ادامه داشت، با تمرکز بر بازآفرینی روایت‌های تاریخی و هویت فرهنگی قزاقستان، توجه محافل هنری شمال آفریقا را به خود جلب کرد. منتقدان، آثار موساپیر را پلی میان مینیاتورهای باستانی استپ و تکنیک‌های مدرن نقاشی معاصر دانستند.

طنین «آوای فراتر از افق» در آلماتی و بازگشایی موزه کاستیف

در قلب فرهنگی قزاقستان، شهر آلماتی میزبان اجرای باشکوه موسیقی تحت عنوان «Voice Beyond Horizon» بود که با حضور هزاران تماشاگر، فصلی نو در معرفی موسیقی مدرن

اجرای موزیکال بزرگ «سویمونکول» در فیلامونیک ملی بیشکک

یکی از درخشان‌ترین رویدادهای هنری قرقیزستان در بهمن‌ماه، نخستین اجرای موزیکال «Suymonkul» است که به یاد بود «سویمونکول چوکموروف»، بازیگر و هنرمند مردمی و نام‌آور این کشور، خلق شده است. این اثر فاخر از ۱۲ تا ۱۷ فوریه ۲۰۲۶ (۲۳ تا ۲۸ بهمن ۱۴۰۴) در سالن فیلامونیک ملی قرقیزستان به روی صحنه رفت. این موزیکال با ترکیبی از موسیقی زنده، حرکات موزون و طراحی صحنه مدرن، تلاش نمود تا ابعاد وجودی این اسطوره هنر قرقیزستان را برای نسل جوان بازخوانی کند.

برگزاری «روزهای سینمای قرقیز» در پایتخت قزاقستان

در راستای تقویت دیپلماسی فرهنگی میان کشورهای همسایه، سفارت قرقیزستان در آستانه با همکاری وزارت فرهنگ قزاقستان، رویداد «Days of Kyrgyz Cinema» را در اواخر ژانویه و ابتدای فوریه ۲۰۲۶ برگزار کرد. در این جشنواره، مجموعه‌ای از آثار برگزیده سینمای معاصر قرقیزستان با حضور مقامات دیپلماتیک و چهره‌های برجسته هنری اکران شد. این رویداد گام مؤثری در جهت معرفی پتانسیل‌های هنری بیشکک و گسترش تبادلات سینمایی در حوزه آسیای مرکزی ارزیابی شده است.

آماده‌سازی «بیشکک» برای میزبانی از جشنواره بهاره اکو

شهرداری بیشکک در بهمن‌ماه از طرح جامع فضاسازی شهری و برگزاری جشنواره‌های خیابانی برای استقبال از بهار و میزبانی از هنرمندان کشورهای عضو سازمان اکو خبر داد. این برنامه شامل برپایی نمایشگاه‌های موقت صنایع دستی و کارگاه‌های زنده خوشنویسی و هنرهای سنتی است که با هدف تقویت روحیه جمعی و نشاط اجتماعی در پایتخت برنامه‌ریزی شده است.

توافق راهبردی پاکستان و یونسکو برای صیانت از میراث تمدنی

در اوایل فوریه ۲۰۲۶، دولت پاکستان و سازمان یونسکو تفاهم‌نامه جدیدی را برای گسترش همکاری‌ها در زمینه حفظ و ترویج میراث فرهنگی امضا کردند. این توافق بر تقویت زیرساخت‌های حفاظتی در محوطه‌های باستانی نظیر «تاکسیلا» و «موهنجودارو»، ارتقای گردشگری پایدار میراثی و برگزاری دوره‌های تخصصی برای کارشناسان داخلی تمرکز دارد. این همکاری بین‌المللی گامی بلند در جهت معرفی بهتر گنجینه‌های تاریخی پاکستان به جهانیان و حفاظت از آن‌ها برای نسل‌های آینده است.

گام نهایی برای تدوین و اجرای «سیاست ملی فرهنگ»

پاکستان در آستانه تصویب نهایی سند «سیاست ملی فرهنگ» قرار گرفت؛ طرحی جامع که با مشارکت نخبگان، هنرمندان و سازمان‌های استانی برای احیای بخش خلاقیت‌های هنری تدوین شده است. هدف از این سیاست کلان، ایجاد ساختاری رسمی برای حمایت از حقوق هنرمندان، تقویت اقتصاد هنر و ارتقای دیپلماسی فرهنگی پاکستان در سطح جهانی است. این سند به عنوان نقشه راهی برای پیوند میراث کلاسیک با صنایع خلاق معاصر شناخته می‌شود.

میزبانی لاهور از جشنواره بین‌المللی ادبیات ۲۰۲۶

در اواسط بهمن‌ماه، شهر لاهور میزبان جشنواره بین‌المللی ادبیات (LLF) بود که با حضور نویسندگان، شاعران و اندیشمندان از سراسر جهان، از جمله کشورهای عضو اکو برگزار شد. در این نشست‌های تخصصی، موضوعاتی همچون «تأثیر ادبیات فارسی بر شعر معاصر اردو» و «نقش ترجمه در پیوند ملل منطقه» مورد بحث قرار گرفت. این جشنواره بار دیگر جایگاه لاهور را به عنوان یکی از پایتخت‌های فکری و ادبی آسیای جنوبی تثبیت کرد.

نشست مشترک برای حفاظت از میراث ملموس در مسیر جاده ابریشم

در اواسط بهمن‌ماه، نشستی تخصصی میان کارشناسان میراث فرهنگی قرقیزستان و ناظران بین‌المللی برای بررسی وضعیت حفاظتی کاروان‌سراهای تاریخی ولایت ناریان برگزار شد. در این نشست بر ضرورت استفاده از فناوری‌های نوین دیجیتال برای مستندسازی بناهای خشتی و سنگی واقع در مسیرهای کوهستانی تاکید گردید تا این آثار به عنوان بخشی از میراث جهانی جاده ابریشم صیانت شوند.

رونمایی از دیوان جدید اشعار کلاسیک قرقیز به زبان فارسی

با همکاری رایزنی‌های فرهنگی منطقه، مجموعه‌ای از اشعار کلاسیک و معاصر قرقیزستان که به زبان فارسی ترجمه شده است، در بهمن‌ماه در کتابخانه ملی بیشکک رونمایی شد. این اقدام فرهنگی با هدف آشنایی بیشتر مخاطبان فارسی‌زبان در ایران، افغانستان و تاجیکستان با ادبیات غنی قرقیزستان و گسترش پیوندهای ادبی در پهنه اکو صورت گرفته است.

احیای جشنواره کهن «باسانت» در لاهور پس از دو دهه

پس از نزدیک به بیست سال وقفه، آسمان لاهور در اوایل فوریه ۲۰۲۶ (بهمن ۱۴۰۴) بار دیگر با بادبادک‌های رنگارنگ جشنواره سنتی «Basant» جان گرفت. این جشن که نماد دیرینه‌ی آغاز فصل بهار در شبه‌قاره است، به دلیل نگرانی‌های ایمنی سال‌ها ممنوع بود، اما امسال با تدوین مقررات سخت‌گیرانه جدید و حمایت دولت ایالتی پنجاب بازگشایی شد. این رویداد نه تنها یک جشن مردمی، بلکه بازگشت یکی از مهم‌ترین نمادهای هویت اجتماعی و فرهنگی پاکستان به تقویم رسمی کشور تلقی می‌گردد.

افتتاح نمایشگاه هنرهای تزئینی دوران مغول در اسلام‌آباد

همکاری کشورهای همسایه تأکید کرده و از آغاز پروژه‌های دیجیتال‌سازی کتیبه‌های باستانی در ولایت سغد خبر دادند.

بزرگداشت مفاخر ادبی در دانشگاه ملی تاجیکستان

به مناسبت رویدادهای فرهنگی ماه فوریه، همایشی علمی با موضوع «تأثیر ادبیات کلاسیک بر هویت ملی معاصر» در دانشگاه ملی تاجیکستان برگزار شد. در این مراسم که با حضور پژوهشگران ایرانی و افغانستانی همراه بود، از نسخه‌های جدید دیوان اشعار بزرگان ادب فارسی که با رسم‌الخط سیرلیک و فارسی به چاپ رسیده‌اند، رونمایی شد. این اقدام بخشی از سیاست‌های دولت تاجیکستان برای پیوند نسل جوان با ریشه‌های زبانی و تاریخی حوزه تمدنی مشترک است.

استانبول؛ میزبان نمایشگاه بین‌المللی «روایهای بی‌آوغلو»

منطقه تاریخی «بی‌آوغلو» در قلب فرهنگی استانبول، از ۱۷ تا ۲۱ ژانویه ۲۰۲۶ (اواخر دی و اوایل بهمن ۱۴۰۴) میزبان نمایشگاه بین‌المللی هنر معاصر تحت عنوان «Dreams in Beyoğlu» بود. در این رویداد معتبر، هنرمندان برجسته داخلی و بین‌المللی آثار متنوعی را در قالب‌های نقاشی، مجسمه‌سازی، عکاسی و هنرهای دیجیتال به تماشا گذاشتند. این نمایشگاه با هدف بازخوانی پیوند میان معماری تاریخی استانبول و خلاقیت‌های هنری مدرن برگزار شد و با استقبال گسترده منتقدان و مجموعه‌داران هنری منطقه روبرو گردید.

پیوند سفر و هنر در فرودگاه بین‌المللی استانبول

در گامی نوین برای توسعه دیپلماسی فرهنگی،

موزه ملی پاکستان در اسلام‌آباد نمایشگاهی ویژه از هنرهای تزئینی، جواهرات و نسخ خطی زرنگار متعلق به دوران گورکانیان (مغول) را در بهمن‌ماه افتتاح کرد. این نمایشگاه که با هدف بازخوانی پیوندهای هنری میان ایران و شبه‌قاره طراحی شده است، مجموعه‌ای از آثار نادری را به نمایش گذاشته که نشان‌دهنده اوج ظرافت و پختگی هنر مینیاتور و تذهیب در این حوزه تمدنی مشترک است.

آغاز فصل نوین همکاری‌های سینمایی تهران و دوشنبه با فیلم «کلام در راه»

مؤسسه دولتی «تاجیک‌فیلم» از آغاز مراحل اجرایی تولید فیلم مشترک سینمایی میان تاجیکستان و ایران با عنوان «کلام در راه» خبر داد. محمدسعید شاهیان، رئیس تاجیک‌فیلم، در دیدار با نمایندگان شرکت سینمایی «آیتوکسیما» (Itoksima) ایران در دوشنبه، بر اهمیت این همکاری در تقویت پیوندهای فرهنگی دو کشور هم‌زبان تأکید کرد. محمدرضا گوهری، فیلمنامه‌نویس این پروژه نیز ابراز اطمینان کرد که این اثر آغازگر صفحه‌ای جدید در مناسبات هنری دو کشور خواهد بود. همچنین طرفین در این نشست درباره ساخت آثار فاخر تاریخی پیرامون زندگی مفاخر مشترک از جمله رودکی، فردوسی، ابن‌سینا و ناصرخسرو گفتگو و توافق کردند.

دوشنبه؛ میزبان مجمع بین‌المللی «میراث مشترک جاده ابریشم»

در اواسط بهمن‌ماه ۱۴۰۴، شهر دوشنبه میزبان مجمعی بین‌المللی با حضور معماران و باستان‌شناسان کشورهای عضو اکو بود. در این نشست، طرح‌های پیشنهادی برای مرمت زنجیره‌ای قلعه‌های تاریخی تاجیکستان که در مسیر شاخه‌های شمالی جاده ابریشم قرار دارند، بررسی شد. مقامات فرهنگی تاجیکستان بر ضرورت ثبت جهانی این بناها در یونسکو با

برگزاری سمپوزیوم بین‌المللی «علی‌شیر نوایی و رنسانس شرق» در عشق‌آباد

عشق‌آباد در بهمن‌ماه ۱۴۰۴ میزبان پنجمین سمپوزیوم بین‌المللی تحت عنوان «Alisher Navoi and the Eastern Renaissance» بود. این نشست علمی که به مناسبت ۵۸۵مین سالگرد تولد شاعر، سیاستمدار و متفکر برجسته، امیر علی‌شیر نوایی برگزار شد، اندیشمندان و کارشناسان فرهنگی منطقه را گرد هم آورد. شرکت‌کنندگان در این رویداد به بررسی تأثیر عمیق آثار نوایی بر توسعه ادبیات، هنر و تفکر انسانی در آسیای میانه و نقش میراث او در تقویت پیوندهای فرهنگی میان کشورهای عضو اکو و فراتر از آن پرداختند.

پویایی صحنه هنری عشق‌آباد در آستانه فصل بهار

پایتخت ترکمنستان در اواخر ژانویه و اوایل فوریه ۲۰۲۶ (بهمن ۱۴۰۴) شاهد ترفیک بالای رویدادهای فرهنگی بود. بر اساس تقویم رسمی وزارت فرهنگ، مجموعه‌ای از جشنواره‌های موسیقی محلی، نمایشگاه‌های هنرهای تجسمی و اکران فیلم‌های مستند با موضوع «میراث ابریشم» در مراکز فرهنگی عشق‌آباد برگزار گردید. این برنامه‌ها که با استقبال گسترده شهروندان و دیپلمات‌های مقیم روبرو شد، بخشی از راهبرد کلان دولت برای معرفی هویت هنری ترکمنستان در سال ۲۰۲۶ و تقویت جایگاه این کشور در گردشگری فرهنگی منطقه است.

رونمایی از مرکز دیجیتال میراث اسب‌های «آخال‌تکه»

در نیمه دوم بهمن‌ماه، مرکز جدیدی برای مستندسازی و حفاظت از نژاد اصیل اسب‌های آخال‌تکه در عشق‌آباد گشایش یافت. این مرکز

فرودگاه بین‌المللی استانبول (IGA) از افتتاح یک نمایشگاه دائمی و تعاملی در سالن‌های ترانزیت خود خبر داد. این مرکز هنری که در بهمن‌ماه ۱۴۰۴ به بهره‌برداری کامل رسید، مجموعه‌ای از آثار بصری و هنرهای تزئینی ترکیه را به مسافران جهانی معرفی می‌کند. هدف از این پروژه، فراتر بردن تجربه سفر از یک جابه‌جایی ساده و تبدیل یکی از پررفت‌وآمدترین قطب‌های حمل‌ونقل جهان به ویتروینی برای معرفی هویت هنری و تمدنی ترکیه است.

برنامه‌های تحولی موزه هنر مدرن استانبول

موزه هنر مدرن استانبول در سال ۲۰۲۶ با اجرای مجموعه‌ای از نمایشگاه‌های موضوعی و برنامه‌های رسانه‌ای، نقش پیشروی خود را در تقویت صحنه هنر معاصر منطقه تثبیت کرده است. این موزه در بهمن‌ماه، برنامه‌های آموزشی تخصصی و نمایش مجموعه‌های دوره‌ای خود را با تمرکز بر هنر دیجیتال و رسانه‌های نوین آغاز کرد. این فعالیت‌ها نه تنها بستری برای معرفی هنرمندان جوان فراهم آورده، بلکه به پویایی اقتصاد هنر و جذب گردشگران فرهنگی در پهنه سازمان اکو کمک شایانی کرده است.

آماده‌سازی «قونیه» برای جشنواره‌های معنوی بهاره

شهرداری قونیه در نیمه دوم بهمن‌ماه از برنامه‌های ویژه خود برای میزبانی از گردشگران فرهنگی در آستانه فصل بهار خبر داد. این برنامه‌ها شامل نمایشگاه‌های تذهیب، خطاطی و نشست‌های ادبی پیرامون اندیشه‌های مولانا جلال‌الدین بلخی است که با همکاری مراکز فرهنگی کشورهای همسایه برگزار خواهد شد تا فضای معنوی و تمدنی مشترک منطقه را تقویت کند.

«حکمت»؛ محور نمایشگاه‌های بین‌المللی هنر ازبکستان در سال ۲۰۲۶

در تقویم هنری بین‌المللی سال ۲۰۲۶، مجموعه‌ای از نمایشگاه‌های موضوعی با محوریت مفهوم «Hikmah» (حکمت) و تاریخ خرد در ماوراءالنهر جایگاهی ویژه یافته‌اند. این نمایشگاه‌ها که در موزه‌های بزرگ جهان در حال برنامه‌ریزی هستند، به بررسی پیوند میان فلسفه، ریاضیات و هنر در تمدن اسلامی-ازبکی می‌پردازند. افزایش حضور هنری ازبکستان در این سطح، نشان‌دهنده موفقیت دیپلماسی فرهنگی تاشکند در بازتعریف هویت تاریخی خود برای مخاطبان جهانی است.

سمرقند؛ میزبان نشست یونسکو برای حفاظت از بافت تاریخی

در نیمه دوم بهمن‌ماه ۱۴۰۴، شهر تاریخی سمرقند میزبان نشستی با حضور کارشناسان یونسکو و متخصصان مرمت از کشورهای عضو اکو بود. در این نشست، پروژه‌های جدید حفاظتی برای «میدان ریگستان» و «شاه زنده» با استفاده از فناوری‌های نانو برای مقاوم‌سازی کاشی‌کاری‌های قدیمی تصویب شد. هدف از این پروژه، حفظ اصالت بناها در برابر تغییرات اقلیمی و فرسایش طبیعی اعلام گردید.

بزرگداشت ۵۸۵مین سالگرد تولد «امیر علی شیر نوایی» در تاشکند

هم‌زمان با سمپوزیوم عشق‌آباد، تاشکند نیز در بهمن‌ماه شاهد برگزاری همایش‌های بزرگ ادبی و هنری به مناسبت سالگرد تولد علی‌شیر نوایی بود. در این مراسم، از اپرای جدیدی بر اساس داستان «هفت پیکر» نوایی رونمایی شد و نشست‌های تخصصی درباره تأثیر زبان جغتایی بر شکل‌گیری زبان‌های منطقه برگزار گردید. این رویداد با حضور هیئت‌هایی از ایران و افغانستان، جلوه‌ای از همگرایی فرهنگی در پهنه اکو را به نمایش گذاشت.

که از فناوری‌های نوین برای ثبت شجره‌نامه و تاریخچه فرهنگی این اسب‌های افسانه‌ای استفاده می‌کند، قرار است به عنوان یک موزه تعاملی، نقش اسب را در فرهنگ و تاریخ عشایری منطقه به بازدیدکنندگان معرفی کند. این اقدام گامی در جهت حفظ میراث ناملموس ترکمنستان در فهرست جهانی یونسکو تلقی می‌شود.

افتتاح نمایشگاه صنایع دستی «قالی بافی و سوزن‌دوزی» در شهر مرو

شهر باستانی مرو در بهمن‌ماه میزبان جشنواره منطقه‌ای صنایع دستی بود که در آن ظریف‌ترین نمونه‌های قالی ترکمن و سوزن‌دوزی‌های سنتی به نمایش درآمد. این رویداد با هدف حمایت از هنرمندان بومی و احیای طرح‌های قدیمی فرش مرو برگزار شد. در حاشیه این نمایشگاه، کارگاه‌های آموزشی برای انتقال این فنون اصیل به نسل جوان با حضور اساتید برجسته این حوزه برپا گردید.

درخشش صنایع دستی ازبکستان در بازار خلیج فارس

در ۷ فوریه ۲۰۲۶ (۱۸ بهمن ۱۴۰۴)، محصولات سنتی و دست‌ساز ازبکستان در بخش ویژه‌ای از نمایشگاه بزرگ صنایع دستی در جدّه (عربستان سعودی) به نمایش درآمد. این رویداد که با استقبال گسترده بازدیدکنندگان روبرو شد، مجموعه‌ای کم‌نظیر از سفالگری آبی ریستان، پارچه‌های ابریشمی «اطلس» و فرش‌های دست‌باف بخارا را به نمایش گذاشت. حضور فعال هنرمندان ازبک در این نمایشگاه، گامی راهبردی در جهت توسعه بازارهای جدید برای صنایع خلاق این کشور در منطقه خاورمیانه ارزیابی می‌شود.

فصل پنجم

چشم انداز فرهنگی منطقه اکو:

برنامه ها و اخبار آتی

(معرفی برنامه های پیش رو،
فراخوان ها، فرصت های همکاری
و تقویم فرهنگی آینده)

جشن گل سرخ مزارشریف

مراسم سنتی برافراشتن (علم) در روضه مبارک که با شکوفایی لاله‌های وحشی هم‌زمان است، در ماه مارس ۲۰۲۶ با حضور هزاران زائر و علاقمند به میراث شفاهی برگزار می‌شود تا نمادی از تداوم سنت‌های کهن در بلخ باستان باشد.

نمایشگاه فرش‌های بهاری: موزه ملی فرش

جمهوری آذربایجان در ماه مارس از مجموعه‌ای نادر از قالی‌های نفیس با طرح‌های گل و گیاه رونمایی می‌کند که بازتاب‌دهنده شکوه طبیعت در هنر بافندگی این مرز و بوم است.

رقابت‌های نهایی بزکشی سال نو

کابل در اواخر ماه مارس میزبان مسابقات نهایی بزکشی خواهد بود که در آن برترین چاپ‌اندازان ولایات شمالی برای کسب عنوان قهرمانی به رقابت می‌پردازند و جلوه‌ای از ورزش‌های حماسی آسیای میانه را به نمایش می‌گذارند.

جشنواره «نوروز تمدن‌ها» در تخت جمشید

محوطه جهانی پارسه در ماه مارس میزبان کاروان‌های شادی و نمایش‌های آیینی اقوام ایرانی خواهد بود که با اجرای موسیقی نواحی و برپایی سفره‌های هفت‌سین، پیوند تمدنی ملل حوزه نوروز را جشن می‌گیرند.

نشست مرمت بناهای جاده ابریشم:

باستان‌شناسان و متخصصان محلی در همایشی علمی در بلخ، طرح‌های جدیدی را برای صیانت و بازسازی کاروان‌سراهای خشتی و مساجد تاریخی جاده ابریشم در شمال افغانستان بررسی و ارائه خواهند کرد.

اکوکمپ‌های نجومی در کویر مرکزی

با آغاز تعطیلات بهاره، تورهای ویژه گردشگری فرهنگی و نجومی در کویرهای لوت و مرنجاب برگزار می‌شود که شامل قصه‌گویی شبانه و رصد ستارگان برای علاقمندان به میراث معنوی و طبیعی ایران است.

فستیوال جاز بهاره باکو

پایتخت جمهوری آذربایجان در ماه مارس شاهد اجرای مشترک اساتید موسیقی مقامی و هنرمندان بین‌المللی جاز در محوطه تاریخی ایچری‌شهر خواهد بود که هدف آن تلفیق نغمه‌های کلاسیک آذری با ریتم‌های مدرن جهانی است. آیین‌های چهارشنبه‌سوری در بلوار ساحلی: هم‌زمان با استقبال از نوروز، مراسم آیینی پرش از آتش و نمایش‌های فولکلور با حضور گروه‌های هنری در کنار دریای مازندران برگزار می‌شود تا سنت‌های پاکسازی روح در آستانه بهار گرمی داشته شود.

نمایشگاه چیدمان‌های مدرن هفت‌سین

خانه هنرمندان تهران میزبان رقابتی میان طراحان معاصر است تا خوانش‌های نوآورانه و هنری خود را از سفره هفت‌سین با استفاده از مواد بازیافتی و تکنیک‌های هنری جدید به نمایش بگذارند.

نمایشگاه مد و صنایع خلاق آلماتی

از ۹ تا ۱۱ مارس، مرکز نمایشگاهی آتاکننت میزبان طراحان برتر منطقه اکو خواهد بود تا لباس‌های مدرن با الهام از نقوش سنتی استپ و پارچه‌های بومی قزاقستان را در سطح بین‌المللی معرفی کنند.

اجرا می‌کنند.

فستیوال شکوفه‌ها در باغ‌های شالیمار

لاهور در ماه مارس با چراغانی و گل‌آرایی باغ‌های تاریخی شالیمار و اجرای موسیقی قوالی، میراث معماری دوران مغول را در فضایی جشن‌گونه به تماشای عموم می‌گذارد.

کنفرانس بین‌المللی حفاظت از میراث در اسلام‌آباد

مقامات فرهنگی و کارشناسان یونسکو در نشستی تخصصی، راهکارهای نوین صیانت از سایت‌های باستانی دره سند و تقویت گردشگری میراثی در پاکستان را بررسی خواهند کرد.

نمایشگاه عکس «تنوع تمدنی پاکستان»

نگارخانه ملی هنر در اسلام‌آباد مجموعه‌ای از آثار عکاسان معاصر را به نمایش می‌گذارد که بر اشتراکات فرهنگی و مذهبی ملل منطقه اکو و تنوع اقلیمی پاکستان تمرکز دارد.

خجند؛ پایتخت جهانی نوروز ۲۰۲۶

شهر باستانی خجند در ماه مارس میزبان سران فرهنگی منطقه برای برگزاری رژه‌های بزرگ لباس‌های ملی (اطلس و اداس) و جشنواره‌های خیابانی به مناسبت آیین جهانی نوروز خواهد بود.

مسابقات کشتی پهلوانی در دوشنبه

طبق سنتی دیرینه، رقابت‌های بزرگ کشتی ملی با حضور پهلوانانی از سراسر آسیای مرکزی در

جشن ملی «ناتوریز میرامی»

در میدان‌های اصلی آستانه و آلماتی، یورت‌های بزرگ فرهنگی برپا می‌شود تا با ارائه غذاهای سنتی و اجرای رقص‌های فولکلور، یکی از بزرگ‌ترین جشن‌های بهاره آسیای مرکزی با شکوهی مضاعف برگزار شود.

کنسرت ارکستر ملی با ساز دومبرا

ارکستر بزرگ سازهای ملی قزاقستان در تالار اپرای آستانه، قطعات حماسی و کلاسیک را به مناسبت اعتدال بهاری اجرا می‌کند تا نقش موسیقی را در حفظ هویت ملی قزاق برجسته نماید.

جشنواره اسب‌سواری نوروز در بیشکک

مسابقات مهیج «اوغلاق تارتیش» (بزکشی قرقیزی) و رقابت‌های سوارکاری سنتی در ماه مارس برگزار می‌شود که نمادی از قدرت و شجاعت عشایری در فرهنگ قرقیزستان به شمار می‌رود.

نمایشگاه فرش‌های نمدی (شیرداک)

جشنواره‌ای ملی در ماه مارس برای معرفی و فروش دست‌بافته‌های پشمی زنان هنرمند ولایت ناریان برگزار می‌شود تا هنر سنتی «شیرداک» که در فهرست یونسکو ثبت شده، به گردشگران معرفی گردد.

کنسرت حماسی ماناس خوانان

فیلارمونیک ملی بیشکک میزبان شب‌های حماسه‌خوانی خواهد بود که در آن اساتید برجسته، بخش‌هایی از منظومه جهانی «ماناس» را با همراهی سازهای زهی سنتی برای علاقمندان

همایش علمی «رنسانس شرق» در عشق‌آباد

نشست پژوهشی بین‌المللی درباره تأثیر آثار مختوم‌قلی فراغی و علی‌شیر نوایی بر ادبیات جهانی و هویت فرهنگی ملل ترک‌زبان در ماه مارس برگزار خواهد شد.

نمایشگاه قالی و سوزن‌دوزی مرو

جشنواره‌ای برای معرفی ظرافت‌های هنری فرش‌های دست‌باف و صنایع دستی زنان ترکمن در شهر باستانی مرو برگزار می‌شود تا هنر بومی این منطقه به بازارهای جهانی معرفی گردد.

جشنواره بزرگ «سومالک‌خوری» تاشکند

پخت دسته‌جمعی غذای سنتی نوروز در میدان‌های اصلی پایتخت همراه با آیین‌های پایکوبی و ترانه‌های فولکلور، جلوه‌ای از همبستگی اجتماعی و جشن‌های بهاره در ازبکستان خواهد بود.

کنگره جهانی میراث ابن‌سینا در بخارا

محققان و پزشکان از سراسر جهان در ماه مارس در بخارا گرد هم می‌آیند تا تأثیرات فلسفه و طب ابوعلی‌سینا را بر علم مدرن و جایگاه آن در فرهنگ منطقه اکو بررسی کنند.

جشنواره بین‌المللی موسیقی «ترانه‌های شرق»

(پیش‌درآمد) نشست‌های تخصصی و تمرینات گروه‌های موسیقی در سمرقند برای آماده‌سازی جشنواره بزرگ تابستانی که با هدف احیای نغمه‌های جاده ابریشم برگزار می‌شود.

پایتخت برگزار می‌شود که یکی از پرطرفدارترین رویدادهای ورزشی-فرهنگی تاجیکستان است. **نمایشگاه نسخ خطی مفاخر ادبی:** کتابخانه ملی تاجیکستان به مناسبت بهار، مجموعه‌ای از نسخه‌های قدیمی و نفیس دیوان اشعار رودکی و فردوسی را برای پیوند نسل جوان با ریشه‌های زبانی و تاریخی خود به نمایش می‌گذارد.

فستیوال تئاتر بین‌المللی آنکارا

پایتخت ترکیه در ماه مارس میزبان گروه‌های نمایشی از کشورهای عضو اکو است که با موضوع «گفتگوی فرهنگ‌ها»، آثار خود را در تالارهای تاریخی و فضاهای شهری اجرا می‌کنند.

جشنواره لاله‌های استانبول

با آغاز فصل بهار، میلیون‌ها لاله در پارک‌های امیرگان و سلطان‌احمد به گل می‌نشینند و هم‌زمان با آن، نمایشگاه‌های عکس و صنایع دستی با موضوع طبیعت در این مراکز برپا می‌شود.

نمایشگاه هنر دیجیتال در استانبول مدرن

هنرمندان جوان با استفاده از واقعیت مجازی، نقش‌مایه‌های معماری سلجوقی و عثمانی را در قالبی نوین بازسازی می‌کنند تا پیوند هنر سنتی و تکنولوژی‌های جدید را به نمایش بگذارند.

جشنواره اسب‌های آخال‌تکه

در ماه مارس، مسابقات زیبایی و نمایش‌های سوارکاری با اسب‌های اصیل ترکمن در عشق‌آباد برگزار می‌شود که بخشی از میراث ملی و افتخارات تمدنی این کشور در پهنه آسیای مرکزی است.

تقویت و توسعه میراث مشترک فرهنگ کشورهای عضو اکو

ناشر: مؤسسه فرهنگی اکو (ECI)
آژانس تخصصی سازمان همکاری اقتصادی (ECO)

ایران، تهران، اقدسیه، خیابان شهید موحد دانش، کوچه باقرالنمر، پلاک ۱۰

